

891.99

U.94

Lucy.

9.79

α 963

2013

№ 963

ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐ

ԿՕՄԵԴԻԱ

Առջին անգամ ներկայացրած է Լադերսոնի երկերից՝ Թեֆլերի Ար-
տանային Թատրոնում, 1890 թվականի Յանուարի 29-ին, յոթուհարյուր
Հարյուր Պրամարիկովան Ընկերություն:

891.542-1

0-94

PA
14560

u
Luy

979

ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐ

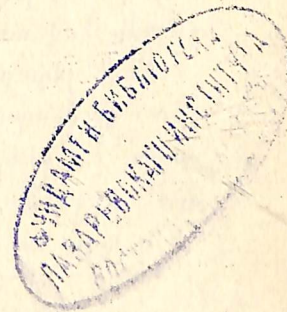
ԿՈՄԵԴԻԱ ՀԻՆԴ ԱՐԱՐՈՒՆԺՈՎ

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՐԲԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒՆԵԱՆՅԻ

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 27-го февраля 1893 года.

4070
41310

ԹԻՖԼԻՉ

1892.

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆՅԻ ՏՊԱՐԱՆ

Типография И. Мартиросянца. Тифлисъ, Орб. ул., д. 1-2.

1893

Ամենայն իրաւունք վերապահուած է:

ՏԻԿԻՆ ՍՈՓԻԱ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻՆ

Անդուգական իմ Սօֆի.

«Ամուսիններ» կոմեդիայիս բնագիրը ես նուիրեցի Քեզ մեր ամուսնութեան քսանհինգամեայ տարեդարձին:

Այժմ հասարակաց սեպհականութիւն դարձնելով այս երկը, ես թող եմ տալիս ինձ վերստին Քո անարատ անունով զարդարել սրան:

Թող Քո մաքուր կենցաղը պաշտպանէ զրուածքիս իմաստն ու նպատակը և թող Քո բարեկրթութեան ճառագայթը լուսազարդէ այն պատկերները, որ ես նկարագրել եմ սրա մէջ:

Քո Գաբրիէլ:

979-2013
1 974

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

ԱՐԿԱԳԻ ՍԱՄՍՈՆԵԱՆ, նշանա-

ւոր պաշտօնեայ Պ. Պ. ՔԱՂԱՆԹԱՐԵԱՆ
 ՄԱՐԳԱՐԻՏ, նրա կենը Օր. Ե. ՆԱԶԱՐԲԵԿԵԱՆ
 ԱԲԷԼ ՄԱՍՏԱԿԵԱՆ, Սամսոնեա-

նի ստորադրեալ Պ. Ա. ՄԱՆԳԻՆԵԱՆ
 ԷԼԻԶ, սրա կենը Օր. Շ. ԽԻԹԱՐԵԱՆ
 ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՎԱՐՎԱՌԵԱՆ, այ-

րի կեն Տ. Մ. ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ
 ՀԵՂԻՆԷ-ԱՆԹՈՒԱՄ, որը աղ-

ջկէ, վարժուհի Տ. Հ. ԱԻԹԱՆԳԻԼԵԱՆ
 ԱՐՏԱՇԷՍ ԱՐԱՄԵԱՆ, սղայ Պ. Վ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ
 ԼԵՒՈՆ ՇԻՐԱԿԵԱՆ, գեւղա-

անաս	Պ. Լ. ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԱՆՈՒՇ	մի խումբ Օր. Մ. ԲՈՒՂԴԱՆԵԱՆ
ՆՈՒՆՈՒՇ	 Օր. Ս. Մ.-ԱՍԻԼԵԱՆ
ՀՈՒՓՍՕ	օրերընէր Օր. Ն. ՂԱԼՈՒՄԵԱՆ
ՍԷՍԻԼ, աղախէն	Օր. Մ. Մ.-ԱՍԻԼԵԱՆ
ԱՆԱՀԻՏ, մի ուրիշ աղախէն	Օր. Ս. ՀԵՋՈՒԲԵԱՆ
ՍՊԱՍԱՆՈՐ	Պ. Գ. ՄԻՐԱՂԵԱՆ *)

Առաջին արարուածը կատարւում է «Ժողովարանի» այգում,
 Երկրորդն ու երրորդը Սամսոնեանի տանը, իսկ չորրորդն
 ու հինգերորդը Մարգարտի և Հեղինէի կացարանում:

Անցքը պատահում է թիֆլիզում:

*) Առաջին ներկայացմանը մասնակցել են նաև Օր.

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԱՆՅ ՀԱՍԱԿԸ

Արկադի՝ 42 տարեկան:
Մարգարիտ՝ 25 տ.
Աբէլ՝ 50 տ.
Էլիզ՝ 27 տ.
Վարդուհի՝ 30 տ.
Հեղինէ՝ 22 տ.
Արտաշէս՝ 30 տ.
Լևոն՝ 28 տ.
Սէսիլ՝ 20 տ.
Անահիտ՝ 30 տ.
Սպասաւոր՝ 45 տ.
Անուշ, Նունուշ, Հռիփսօ՝ 18—20 տ.

Ամենքն էլ եւրոպական հագուստով:

Վ. ՂՈՒԼԻՋԱՆԵԱՆԸ Լ ՕՐ. Ե. ՍՈՒՐԳՈՒՆԵԱՆԸ ԺԻ տե-
սելի մէջ, որ այժմ բայ է թողուած:

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԱՌԱՋԻՆ

Քեմը ներկայացնում է «Թիֆլիզի ժողովարանի» այգին, ըն-
տանեկան երեկոյթի ժամանակ: Աջ ու ձախ, ծառերի
տակ, նստարաններ. խորքումը ուտօնդ, ուր ժամանակ
առ ժամանակ պարում են:

ՏԵՍԻԼ ԱՌԱՋԻՆ

ԷԼԻԶ, ԱՐԿԱԴԻ, ԳԽԻ ԵՄ ՀԻՒ ՀԴՄԵՅ:

ԷԼԻԶ

Ես ինչպէս տեսնում եմ, դու ոչ միայն կնոջդ ես
խաբում, այլ ինձ էլ ես խաբում, պարոն:

ԱՐԿԱԴԻ

Մեղք չէ հողուդ, որ այդպէս ես խօսում:

ԷԼԻԶ

Ուղիղ խօսելը որ մեղք է, ուրեմն քո արարմուն-
քը կը լինի արդար, հա:

ԱՐԿԱԴԻ

Կարելի է շատ էլ մեղաւոր եմ, բայց քո առաջ,
Էլիզ, երկինք վկայ, միշտ արդար եմ եղել:

ԷԼԻԶ

Ինչպէս այսօր. գիտեմ, գիտեմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Այսօր էլ, վաղն էլ, միշտ և յաւիտեան:

ԷԼԻՋ

Սո՛ւս, սո՛ւս. այսօր էլ, վաղն էլ, միշտ և յաւիտեան
էլ սուտ ես իմ առաջ, սուտ, միշտ սուտ:

ԱՐԿԱԴԻ

Հոգեմկս:

ԷԼԻՋ

Ճշմարիտն ասա, քանի անգամ ասացիր նրան այդ
խօսքն այս գիշեր... Դու կարծում ես չտեսնայ...

ԱՐԿԱԴԻ

Ի՞նչ, ի՞նչ:

ԷԼԻՋ

Անիրաւ:

Մարտի է չա՛ն ի՞նչ:

ԱՐԿԱԴԻ, ասա՛ն ի՞նչ:

Ելի՛ր:

ԷԼԻՋ

Թե-թեի տուած, որ գնում էիք այս ընկերս...

ԱՐԿԱԴԻ

Ի՞նչ անենք որ...

ԷԼԻՋ

Անպէս էիք յափշտակուել միմեանցով, որ ձեզ
միայն թեւեր էր պակաս երկինք թռչելու:

ԱՐԿԱԴԻ

Է՛հ, զարմանալի ես, ճշմարիտ:

ԷԼԻՋ

Յը՛մ, անօրէն, թող մէկ էլ տեսնեմ:

Հոգեմկս ասա՛ն ի՞նչ:

ԱՐԿԱԴԻ

Լա՛ւ, լա՛ւ, դու ինձ ան ասա, ընթրիքը հօ միա-
սին ենք ուտելու այստեղ:

ԷԼԻՋ

Եթէ արժան կը համարես, պարոն:

ԱՐԿԱԴԻ

Հերիք է, խնդրում եմ:

ԷԼԻՋ

Ինչի՞, կարելի է նրա հետ աւելի անուշ է թվում քեզ:

ԱՐԿԱԴԻ

Եթէ չես վերջացնելու, գիշեր բարի:

Կամենա՛մ է քեզ:

ԷԼԻՋ, բռնե՛լ:

Լա՛ւ, լա՛ւ, այս մէկ անգամ ներում եմ. համեցէք
ընթրենք միասին... Բայց կինդ ի՞նչ կ'ասէ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ի՞նչ պիտի ասէ:

ԷԼԻՋ

Այս քանի ժամանակ է, հետս թթուած է, չգի-
տեմ ի՞նչ եմ արել:

ԱՐԿԱԴԻ

Է՛հ, դու նրա կապրիզներին ի՞նչ ես ուշք դարձնում:

ԷԼԻՋ

Ա՛խ, Արկադի, այդ ի՞նչ ես ասում, ես նրան այն-
պէս եմ սիրում, ինչպէս իմ հարազատ քրոջս. երե-
խաց ժամանակ միասին ենք մեծացել, ես չեմ ուզում
վշտացնել նրան:

ԱՐԿԱԴԻ

Աստուած բարի վայելումն տայ:

ԷԼԻԶ

Դու աշխատես ասա, բայց ես կարծում եմ, թե մահապարտ եմ նրա առաջ, երեսին ուղիղ նայել անգամ չեմ կարողանում... Եւ այս ամենը քեզ համար, քո սիրոյ համար, իսկ դու ալ ես ինձ չես սիրում:

ԱՐԿԱԴԻ

Դարձեալ:

ԷԼԻԶ

Մի նեղանար, Արկադի, խնդրում եմ, մի նեղանար. ինչ անեմ, որ սիրտս վստահ չէ քեզ վրայ: Ասա, ասա, որ սիրում ես ինձ, էլի այնպէս ես սիրում, ինչպէս առաջ: Դու չգիտես, թէ ինչքան քաղցր է ինձ համար քո բերանից լսել այդ խօսքը:

ԱՐԿԱԴԻ

Ի հարկէ սիրում եմ. քեզ որ չեմ սիրում, հապա հումն եմ սիրում:

ԷԼԻԶ

Եւ բացի ինձանից էլ ուրիշ ոչ ոքի:

ԱՐԿԱԴԻ

Ո՛չ ոքի, ո՛չ ոքի, վկայ է Աստուած:

ԷԼԻԶ, Գրիգոր Եւ Կոնստանտին:

Ա՛խ, Արկադի, հոգիս, իմ աստուածը դու ես:

ԱՐԿԱԴԻ

Դէ, արի ու մի սիրիր. ինչպէս կարելի է չսիրել քեզ:

ԷԼԻԶ

Զատ ես սիրում ինձ, շատ:

ԱՐԿԱԴԻ

Զատ, օ, շատ. արեւս վկայ, շատ:

ԷԼԻԶ

Արեւիկ մեռնի էլիզ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ուրեմն թող իմ արեւը մեռնի, եթէ բացի քեզանից ես կարողանամ ուրիշին սիրել:

ԷԼԻԶ

Ա՛խ, ինչպէս պինդ կը համբուրէի քեզ այժմ:

ԱՐԿԱԴԻ, վեր լսուի:

Մա, դալիս են:

ԷԼԻԶ, յետ նայելով:

Ա՛խ, ամուսինս:

Գրիգոր Եւ Կոնստանտին, որ գալիս է ու ինչից, ինչ Արկադի
Զարեհ: Դուրս է գնում չորս ժամ:

ՏԵՍՈՒ Բ

ԷԼԻԶ, ԱՌԵՒԼ

ԷԼԻԶ

Այս յորտեղ ես, երանի գիտենամ. ճակներս թուլացան քեզ պտտելով:

ԱՌԵՒԼ

Վա, ես էլ քեզ եմ պտտում. ում հետ էիր այստեղ:

ԷԼԻԶ

Բարեկամ աղջկերք կային, միասին ման էինք գալիս:

ԱՌԵՒԼ

Ո՛վ գիտէ քանիսի տունը շինեցիք, քանիսինը քանդեցիք:

ԻԼԻՋ

Ի՛հ, խօսում էինք էլի:

ԱՌԻԼ

Դուք ու ձեր խօսելը. մի քանի աղջկերք որ հաւաք-
վում էք, էլ վերջ չի լինում ձեր ասա-կօսելին:

ԻԼԻՋ

Իսկ տղամարդիկդ հօ խօսել չգիտէք, խեղճեր,
մեղքս գալիս էք:

ԱՌԻԼ

Մենք որ խօսում ենք, էլիզ, բան ենք խօսում,
ապրուստի միջոց ենք որոնում, ձեզ համար ենք մը-
տածում... Իսկ ձեր խօսելն ի՛նչ է, բոլորը դատար-
կաբանութիւն, միշտ ճօշալ ու բամբասել:

ԻԼԻՋ

Դէ, լաւ է հա՛, ոչ էլ դուք էք մի շատ բարի
պտուղը, ձեզ էլ եմ ճանաչում... (Թե՛ն ասելով) Արի
մէկ ինձ ռօտօնդի կողմը տար, տեսնեմ աչնտեղ ի՛նչ
կաջ:

ԱՌԻԼ

Այնքան բազմութիւն կաջ հաւաքուած աչնտեղ,
էլիզ, որ ասեղ գցելու տեղ չկաջ. մի ինչ որ վրացի
իշխանուհի է եկել նոր, ասում են հիանալի լեզ-
վերէն է պար գալիս:

ԻԼԻՋ

Գնանք, գնանք:

ԱՌԻԼ

Առանց ինձ չեմ կարող գնալ, ինչ է: Ես ուզում
եմ նորին վսեմութեանը տեսնեմ. ասացին այս կողմն
է ման գալիս... Հօ չեմ տեսել:

ԻԼԻՋ

Կարծեմ որ նա էր, աչքովս ընկաւ, մէկի հետ գը-
նում էր շատ տաք-տաք խօսելով... Յետ էլ չնայեց
նորին վսեմութիւնը, որ գլուխ տաջի:

ԱՌԻԼ

Հէնց միշտ քեզ վրայ է մտածում... Մարդն աշ-
խարհքի գործ ունի, ո՞վ է իմանում գլխումն ինչեր
է պտոյտ գալիս:

ԻԼԻՋ

Ձէ, ինչ ուզում ես ասա, Աբէլ, բայց նա էլ
այն չէ:

ԱՌԻԼ

Ախար, հոգիս, այն մարդը հօ չի կարող միշտ մեր-
չետելից ման գալ... էլի փառք Աստուծոյ, որ ժամա-
նակ է գտնում երբեմն մեզ ևս մտաբերելու. հազար
պործի տէր է, ասում եմ:

ԻԼԻՋ

Աստուած տաջ իր բանն աջողայ... Ահա՛, նա է,
այս կողմն է գալիս:

ՏԵՄԻԼ Գ

ՆՐԱՆՔ, ԱՐԿԱԴԻ

ԱՌԻԼ, ԲԱՆԻՆԻ ԼԵԼԻՆ:

Սպասիր: (Արեւելիս) Ձերդ վսեմութիւն, մէկ ժամ է
ձեզ եմ որոնում:

ԱՐԿԱԴԻ

Ա՛, բարե, պ. Աբէլ: Ես էլ ձեզ էի որոնում...

Բարև ձեզ, յարգելի տիկին. այս ռւր էք, չէք երեւում. նոր եկաք:

Ի՛կեք

Ձեզ ասացէք, պարոն. մօտիցս անցնում էք ու վրաս էլ չէք նայում:

ԱՐԿԱԴԻ

Այդ երբ:

Ի՛կեք

Ա՛յ, փոքր ինչ առաջ, չգիտեմ ում հետ էլ խօսակցելով գնում էիք:

ԱՐԿԱԴԻ

Ձեմ տեսել, ճշմարիտ, եթէ ոչ՝ ինչպէս չէի բարեւիլ ձեզ:

Ի՛կեք

Բայց և այնպէս, էլ առաջուայ նման ուշադիր չէք դէպի մեզ: Առաջ շաբաթ չէր անցնիլ, որ մէկ անգամ գոնէ չհանդիպէիք մեզ, իսկ այժմ ամիսներ է անցկենում, շնորհ չէք բերում մեր տունը:

ԱՐԿԱԴԻ

Ի՛նչ անեմ, տիկին, ներեցէք, խնդրում եմ... Դուք գիտէք, որ ես ձեզ շատ եմ յարգում ու պատվում, միայն սաստիկ զբաղուած եմ. մի՛ նեղանաք, խընդրում եմ:

Ի՛կեք

Դուք գիտէք:

ԱՐԿԱԴԻ

Հաւատացէք, տիկին, ինչ եղել եմ, միշտ էլի նոյնն եմ ձեզ համար:

ԱՅԻ՛

Ձերդ վսեմութիւն, դուք էլ որ կինարմատի խօսքը բանի տեղ էք դնում, վարմանում եմ, ճշմարիտ... Մի՛թէ կարելի է սրանց ասածին նշանակութիւն տալ:

Ի՛կեք, ԱճԷԼԷ:

Չմտ շնորհակալ եմ, պարոնս:

ԱՐԿԱԴԻ

Ինչի՞, պ. Աբէլ, տիկնոջը ես շատ եմ պատվում, դուք էլ լաւ գիտէք, և բնաւ չէի ցանկանալ, որ զուր տեղն ինձանից նեղանար:

ԱՅԻ՛

Ձերդ վսեմութիւն, մենք հօ աշսօրուայ բարեկամներ չենք. թէ դուք մեր խաթրն ու պատիւն ունիք, մենք էլ ձերը պակաս չունինք՝ ոչ ես, ոչ էլ սա, հաւատացէք, և ինչ որ ասում է, այն էլ ձեզ յարգելուցն է ասում, լաւ իմանաք:

Ի՛կեք

Ի հարկէ սրտանց յարգում եմ, և հէնց դրա համար եմ նեղանում, որ ուշ-ուշ ենք հանդիպում:

ԱՐԿԱԴԻ

Չմտ շնորհակալ եմ, տիկին. կը գամ, կը գամ, մի՛ նեղանաք:

Ի՛կեք

Կը տեսնենք... Առ այժմ մնաք բարեաւ, դուք ցէ դուք աշտեղ առանձին զործ ունիք, ես մի գնամ տեսնեմ այն կողմն ինչ կայ. Անշուշտ այս երեկոյ դարձեալ պատիւ կ'ունենամ ձեզ տեսնելու:

ԱՐԿԱՂԻ

Անտարակոյս, տիկին, անտարակոյս:

Էլ ի՞նչ Գործ է, Կարգաւարձ է, Կարգաւարձ է, Կարգաւարձ է, Կարգաւարձ է, Կարգաւարձ է, Կարգաւարձ է, Կարգաւարձ է:

ՏԵՍԻՆ Դ

ՆՐԱՆՔ, ԿԱՐԳԱՎԱՐԺ ԵՒ ԿԱՐԳԱՎԱՐԺ

ԱՐԿԱՂԻ

Հրամայեցէք, Արքայապետ:

ԱՐԿԱՂԻ

Հրամանքդ շատ... Աղան էլ դուք էք, ձերդ վստակութիւն, պարոնն էլ, ես միայն ձեր խոնարհ-
ճառան եմ, միշտ պատրաստ ձեր հրամանները կա-
տարելու... Դուք ի՞նչ էիք կամենում ասել:

ԱՐԿԱՂԻ

Ի՞նչ արիք, տեսաք այն պարոններին, ժամա-
նակն անցնում է:

ԱՐԿԱՂԻ

Այո, ձերդ վստակութիւն, այս օրերս բոլոր գործը
կը վերջացնեմ և ամբողջ գումարն անձամբ կը ներ-
կայացնեմ ձեզ... Միայն հիմա մէկ ուրիշ բան ու-
նիմ ասելու, բայց չնեղանաք, աղաչում եմ:

ԱՐԿԱՂԻ

Ի՞նչ է պատահել:

ԱՐԿԱՂԻ

Գիտէք ինչ է, ձերդ վստակութիւն, ես ձեր լաւ
բարեկամն եմ և ձեզ էլ իմ լաւ բարեկամս եմ հա-

մարում... (Լաւա՛ն:) Ներեցէք, աղաչում եմ... Այ,
լեզուիս ծայրին պտոյտ է գալիս, բայց չեմ համար-
ձակվում ասելու, սակայն (Յոյ Կարգաւարձ:) այստեղ
է հասել:

ԱՐԿԱՂԻ

Վախեցնում էք ինձ, սիրելի բարեկամ:

ԱՐԿԱՂԻ

Ո՛հ, ո՛հ, ձերդ վստակութիւն, դեռ վախենալու
բան չկայ և իմ ջանքն էլ հէնց այն է, որ վերջը
վախենալու չգառնայ:

ԱՐԿԱՂԻ, ԿԱՐԳԱՎԱՐԺ:

Բոլորովին շուարուեցայ:

ԱՐԿԱՂԻ

Ձեր արեւը, ոչ ոք չէր համարձակուիլ այս բանը ձեզ
ասելու, բայց էլ ինչի՞ բարեկամ եմ, եթէ սե օրին
պէտք չգամ և ուղղակի երեսիդ չասեմ ամեն բան:

ԱՐԿԱՂԻ

Դէ, ասացէք ու վերջացրէք էլի:

ԱՐԿԱՂԻ

Ասացէք ու վերջացրէք... Լեզուն էլ պիտի դօրէ
ախար թի՞ ոչ... Արի ու ասա... Հեշտ բան է, կար-
ծում էք, մարդ մարդու կնոջ վրայ բան ասէ:

ԱՐԿԱՂԻ

Ո՛ւմ կնոջ, ի՞նչ էք ասում:

ԱՐԿԱՂԻ

Ձեր կնոջ, ձերդ վստակութիւն:

ԱՐԿԱՂԻ, ԿԱՐԳԱՎԱՐԺ:

Իմ կնոջ... Ես կարծեցի դուք ձեր կնոջ մասին էք
ասում:

ԱՌԻԼ

Ի՞նչպէս թէ իմ կնոջ... Աստուած մի արասցէ, էլ մէկ օր տանը չէի պահել... Զգոյշ եղէք, ձերդ վրսեմութիւն: Մի ինչ որ նոր զինուորական է եկել, էլ պոկ չեն գալիս մէկ մէկուց. հա խօսում են ու խօսում... Այս գիշեր ամենքն էլ նրանց վրայ դարձրին իրանց ուշադրութիւնը. իսկ դուք, ով գիտէ, ի՞նչ կարեւոր խնդիրների մասին էիք մտածում այստեղ... Զգուշացէք, ձերդ վսեմութիւն, ապա թէ ոչ, կին-արմատը եթէ մտքումը մի բան դնի, էլ ոչ ոք նրա հախիցը չի կարող գալ. նա իր ուզածը կ'անէ, անպատճառ կ'անէ... Այս էր, եղբայր, իմ բարեկամութիւնը, և յոյս ունիմ, որ ձերդ վսեմութիւնը չի նեղանալ ինձանից... Ես աւելի լաւ համարեցի աչքիցդ ընկնել, քան վաղը միւս օրը ձեր խաչտառակութիւնը տեսնել... Հիմա դուք գիտէք, ձերդ վսեմութիւն:

ԱՐԿԱԴԻ

Ձատ, շատ շնորհակալ եմ, սիրելիս: (Ձեռքն առնելով):
Յատուկ պարտաւորեցրիք:

Ձրապէս փնտրում է դէպի հարսնութիւն:

ԱՌԻԼ, ասելով:

Ի՞նչ մարդ... Ձեր կնոջ, ասում է... Նրա համար է ասած, որ մարդ իր աչքի գերանը չի տեսնիլ է...

Գլուխը շարժելով փնտրում է խոսքում յարաբերակցող հէթ ու ութը:

դռնում:

ՏԵՍԻՆ Ե

ՎԱՐԴՈՒՅԻ, ԱՐԿԱԴԻ

ՎԱՐԴՈՒՅԻ, փառք չա՛ն իրանց, ինչու՞մ է Արարիկին, ինչու՞մ
սա Բարձրաշինութիւնը ասորի՞նք ինչ:

Պ. Արկադի, պ. Արկադի... Սպասեցէք, սպասեցէք:
ԱՐԿԱԴԻ

Ա՛յ, դուք էք դարձեալ, աննման իմ տիկին:
ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Այդ ուր էք շտապում այդպէս:
ԱՐԿԱԴԻ

Ուզում էի կնոջս գտնել:
ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Ի՞նչ է պատահել... Ահա նայեցէք, նա այնտեղ
կանանց շրջանի մէջ նստած խօսում է:
ԱՐԿԱԴԻ

Այո, ճշմարիտ էք ասում:
ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Ի՞նչպէս թէ ճշմարիտ եմ ասում, ես երբ եմ սուտ
խօսել:

ԱՐԿԱԴԻ

Ո՛չ, հրաշալի տիկին, ինձ այնպէս ասացին, որ իբր
կինս շարունակ մի զինուորականի հետ է խօսում, և
յանկարճ զարմացալ, երբ կանանց մէջ տեսալ նրան:
ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Ի՞նչ կա այստեղ զարմանալու... Հէնց ասենք թէ
շարունակ մի զինուորականի հետ է խօսում, ձեզ

Ինչ փոյթ. չէ որ մի քանի ընդհանուր ասում էիք, թե նրան չէք սիրում: (Քիչ-քիչ հակադրում եմ անում):
Նախանձոտ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ի հարկէ չեմ սիրում, սակայն այստեղ պատուի խնդիր է:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ, ծիծաղում է:

Ինչիդ է պետք նրա պատիւը, երբ իրան չէք սիրում:

ԱՐԿԱԴԻ

Ես իմ պատիւն եմ ասում:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ, աւելի է ծիծաղում:

Հիանալի է, հիանալի... Ահա այդպէս էք տղամարդիկդ, ամենքդ էլ այդպէս էք... Ձեզ ամեն բան ներելի է. խօսել՝ ում հետ կամենաք, ժամանակ անցկացնել՝ ինչպէս կամենաք, բայց հէնց որ խեղճ կինն սկսի մէկի հետ խօսել, իսկոյն ձեր աչքերը վառվում է Օթէլլոյի նախանձով... Պատիւս, ասում է... Թողէք խնդրեմ, մենք ձեր ստրուկներն ենք, ինչ է:

ԱՐԿԱԴԻ

Օհ, աննման իմ տիկին, ոչ թէ ստրուկ, դուք երկնային հրեշտակ էք ինձ համար:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Դարձեալ... Ես ձեզ քանիցս անգամ արգելել եմ ինձ հետ այդ ձևով խօսել:

ԱՐԿԱԴԻ

Ի՞նչ անեմ, տիկին, որ չեմ դիմանում... Ես ձեզ սիրում եմ, դուք գիտէք, որ սաստիկ սիրում եմ ձեզ:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ, նստում է ծիծաղելով:

Լուեցէք, խնդրեմ, ես ձեզ չեմ հաւատում և կարեք էլ չունիմ հաւատալու... Սիրել ուզում էք, սիրեցէք ձեր կնոջը, նա ըստ ամենայնի արժանի է ջերմ սիրոյ, բայց դուք նրան գնահատել չէք իմանում:

ԱՐԿԱԴԻ, նստում է ծիծաղելով:

Միթէ մեղաւոր եմ, տիկին, որ ես ձեզ եմ սիրում:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Այո, բաւական է, խնդրեմ, դուք ինձ ձանձրացնում էք վերջապէս:

ԱՐԿԱԴԻ

Բարկացէք, տիկին, բարկացէք, բայց ես դարձեալ յոյս ունիմ, որ մի օր քաղցր աչքով կը նայէք վրաս:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ, հեղինակում է:

Ինչպէս չէ, հաստատ պահեցէք այդ յոյսը:

ԱՐԿԱԴԻ

Յոյսը լաւ բան է, տիկին:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ, Կեղծիք վեր հանում է:

Դուք անուղղելի էք, պարոն:

ԱՐԿԱԴԻ, ծիծաղում է:

Ես կ'ուղղուիմ, տիկին, երբ դուք սկսէք մի փոքր սիրել ինձ:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ, ծիծաղում է:

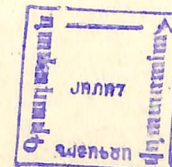
Հաւատացէք, պ. Արկադի, ես ձեզ վերջին անգամն եմ ասում, որ եթէ դուք չէք դադարիլ այդ լեզուով խօսել հետս, չաւտեան կը զրկուիք իմ բարեկամութիւնից:

ԱՐԿԱԴԻ

Տէրը մի արասցէ, աւելի հեշտ է ինձ գլխիցս զըր-

7046
4317

379-2013

կուլի, դոնէ այն ժամանակ կը խղճաք ինձ: (Վարդապետ
հին ծիծաղում է:) Ծիծաղեցէք, ծիծաղեցէք, տիկին,
իսկ ես հաւատացած եմ, որ դուք այն ժամանակ
դառնապէս լաց կը լինիք, թէ ինչո՞ւ ինձ այսքան
տանջեցիք:

ՎԱՐԴԱՊԵՏ, աւելի է ծիծաղում:

ՍԵ՛ Էլ կը հագնեմ, այնպէս չէ:

Շարունակում է ծիծաղել:

ԱՐԿԱՂԻ

Ի հարկէ կը հագնէք:

ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Լաւ, լաւ, վերջ դնենք այս կատակներին... (Թաշ-
տաշելով) Բարեհաճեցէք ինձ ուսուցնելի կողմը տանել:
Ի դէպ, դուք կամենում էիք ձեր կնոջը տեսնել:

ԱՐԿԱՂԻ

Ա՛խ, տիկին, խելքից հանում էք մարդու և դար-
ձեալ ինձ էք մեղադրում:

ՎԱՐԴԱՊԵՏ, լեղելով Սարգիսի լեռ:

Ուրեմն ցտեսութիւն:

Ծիծաղելով դուրս է գնում չափ չողովից:

ԱՐԿԱՂԻ

Տիկին, տիկին... Աղաչում եմ, լսեցէք...

Հետեւում է նրան:

ՏԵՍԻՆ Զ

Օրիորդներ՝ ԱՆՈՒՉ, ՆՈՒՆՈՒՉ, ՀՈՒՓՍՕ, ԳԽԼԻՍ

Էն առանձնից:

ԱՆՈՒՉ

Օհ, յոգնեցայ:

Նստում է և հովհարում:

ՆՈՒՆՈՒՉ

Իմ օրումն այսքան չեմ պարել:

ՀՈՒՓՍՕ

Ես էլ... Ի՛նչ հիանալի է պարում:

ՆՈՒՆՈՒՉ

Եւ որչափ գեղեցիկ է:

ԱՆՈՒՉ, հարեւորով:

Ո՞վ է գեղեցիկ, ո՞ւմ մասին էք խօսում:

ՆՈՒՆՈՒՉ

Պ. Լեոնի, որ մեզ հետ պարում էր այժմ:

ԱՆՈՒՉ

Այո, նա բաւականին գեղեցիկ է, միւսն ոչնչանալ ժամա-
նակ լաւ երիտասարդ և շատ էլ գործունեաց:

ՆՈՒՆՈՒՉ

Դու նրան ճանաչում ես, Անուշ:

ԱՆՈՒՉ

Ի՛նչպէս չէ, Նուսուշ ջան, նա մեզ ազգական է:

ՄԻՒՍՆԵՐԸ, հիտի:

Միթէ:

ԱՆՈՒՂ

Այո:

ՀՈՒՓՍՈ

Ինչո՞վ է պարապում նա:

ԱՆՈՒՂ

Գիւղատնտես է:

ՀՈՒՓՍՈ

Ի՞նչ ես ասում... Ո՞վ կը կարծէր:

ԱՆՈՒՂ

Այո, այո, հոփսօ ջան, դու պէտք է տեսնես նրան աշխատելիս, որ հիացած մնաս: Այստեղ մէկ մօտիկ գիւղում... ա՛խ, անունը մոռացայ... հողեր ունի վարձած: Ի՛նչ վար ու ցանք, արտեր, այգիներ. գիւղացիք բոլորն էլ նրա արևովն են երգվում: Միշտ նրանց մօտ է, նրանց սովորեցնում է իր գիտութիւնը... Մէկ րոպէ հանգիստ չէ մնում. փորում է, կտրում է, յետոյ գալիս՝ կարդում, գրում. մէկ խօսքով՝ հազար ու մէկ բան է շինում, և երբ այստեղ է լինում, այդպէս էլ գեղեցիկ պարում է:

ՆՈՒՆՈՒՂ

Իրաւ որ հիանալի երիտասարդ է եղել... Իսկ այն միւսն ո՞վ է, Անուշ ջան, որ նրա հետ խօսում է, արդեօք չգիտե՞ս:

ԱՆՈՒՂ

Ո՞րը, այն գինուորակմանը:

ՆՈՒՆՈՒՂ

Այո, ես առաջին անգամ եմ տեսնում նրան այստեղ:

ԱՆՈՒՂ

Միթէ դեռ չգիտես, Նունուշ. նա մեր յայտնի

վիպասան Արտաշէս Արամեանն է, որի քնքուշ գըրուածքները մենք այնքան սիրով կարդում ենք:

ՆՈՒՆՈՒՂ

Միթէ նա է, ի՛նչ ես ասում, Անուշ. երևի դու սխալվում ես, հոգիս:

ԱՆՈՒՂ

Ո՛չ, ո՛չ, Նունուշ, նա ինքն է, հաւատա՛մ. ինձ Լեւոնն ասաց. նրա սրտակից բարեկամն է:

ՆՈՒՆՈՒՂ

Ջարմանալի բան, գինուորական ու այդպէս գեղեցիկ գրող:

ԱՆՈՒՂ

Ի՛նչ կայ, սիրելիս, զարմանալու, ո՛ւմ տուած է, տուած է:

ՆՈՒՆՈՒՂ

Ի հարկէ, բայց այնուամենայնիւ, ինձ համար անսպասելի էր:

ՀՈՒՓՍՈ

Կացիր, Անուշ, չլինի՞ թէ դա այն Արամեանն է, որի համար մի քանի տարի առաջ ասում էին, իբր թէ պատերազմում սպանել են:

ԱՆՈՒՂ

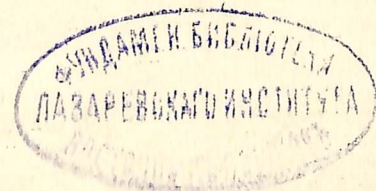
Այո, հէնց նա է, հոփսօ ջան, մի գիտնական յանձնաժողովի ղեկավար է նշանակուած այստեղ:

ՀՈՒՓՍՈ

Միթէ:

ԱՆՈՒՂ

Այո, ինձ Լեւոնը պատմում էր, լաւ չհասկացայ...

Աշխարհագրական թէ ազգագրական ինչ որ հետա-
զօտութիւններ, չգիտեմ:

Գնում է նորոգ:

ՀՈՒՓՍՈ

Ափսոս չէր, որ դրան սպանած լինէին... Ահա գե-
ղեցիկ, թէ ուզում ես, նուենու ջան, դա է:

ՆՈՒՆՈՒՂ

Ես պ. Լեոնին աւելի եմ հաւանում:

ՀՈՒՓՍՈ

Պ. Լեոնը որտեղ, նա որտեղ:

ՆՈՒՆՈՒՂ

Ո՛չ, ո՛չ, նրան միայն զինուորականի զգեստն է
փալ տալիս:

ՀՈՒՓՍՈ

Ա՛խ, ի՛նչ ես ասում, նուենու, գեղեցիկ մարդուն
ինչ էլ հագցնես, նա դարձեալ գեղեցիկ կ'երևայ:

ՆՈՒՆՈՒՂ

Գու ինչ ուզում ես, ասա, հաիփսօ, պ. Լեոնն ա-
ւելի գեղեցիկ է:

ՀՈՒՓՍՈ

Ո՛չ, ո՛չ, զինուորականն է գեղեցիկ:

ԱՆՈՒՂ, Տօբեմալով:

Ի՛նչ էք կռվում. եկէք ես ձեզ հաշտեցնեմ:

ՆՈՒՆՈՒՂ

Անու ջան, թէ արեդ կը սիրես, ուղիղն ասա. ո՞վ
է աւելի գեղեցիկ՝ պ. Լեոնը թէ՞ ա՛յն նոր եկած
զինուորականը:

ՀՈՒՓՍՈ

Տես, Անու, առանց կողմնապահութեան:

ԱՆՈՒՂ

Ի հարկէ... Ասեմ՝ ո՞վ է աւելի գեղեցիկ:

ՄԻՒՍՆԵՐԸ, Տիւնին:

Այո, այո:

ԱՆՈՒՂ

Ասեմ...

ՄԻՒՍՆԵՐԸ, Տիւնին:

Խնդրում ենք:

ԱՆՈՒՂ

Ուղիղը:

ՄԻՒՍՆԵՐԸ, Տիւնին:

Յատուկ խնդրում ենք:

ԱՆՈՒՂ

Այն երկուսից աւելի գեղեցիկը նա է, ով որ...

ՆՈՒՆՈՒՂ

Ով որ...

ՀՈՒՓՍՈ

Ով որ ի՛նչ...

ԱՆՈՒՂ

Ով որ... ով որ մէկն ու մէկիդ ուզէ:

Փախում է:

ՆՈՒՆՈՒՂ, յարչաւուրով:

Ա՛խ, փուճ փճանալու:

ՀՈՒՓՍՈ, նայողէս:

Թող քեզ ուզէ, անպիտան...

Բոլորէ՛ւն ծիծաղելով վաղում էն. Անու Տօբեմալով է աշտեցնողը,
իսկ Անու-ն ու Հաիփսօն, պարտաւելով Տիւնին՝ երկուս-
տարեւելի, նրանց հետ խօսակցելով խաղաղօրէն պարտաւելում էն գը-
նում ու չ'ուզէր:

ՏԵՍԻՆ Է

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, պարսկական հարգարարական հանձնարար, ԱՐ-
ԿԱԴԻ. գալիս է քաղաքի իշխանին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Նա իմ վաղեմի ծանօթն է:

ԱՐԿԱԴԻ

Վաղեմի ծանօթ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այո, դեռ քեզ չէի էլ տեսել, որ նրան ճանաչում
էի:

ԱՐԿԱԴԻ

Ինձ զարմացնում ես, սիրելիս:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Միամիտ եղիր, այստեղ զարմանալու ոչինչ չկալ...
Պ. Արամեանը մեզ դրացի էր, երբեքայ ժամանակ
միասին ենք մեծացել և ես դեռ տասնութհինգ տա-
րեկան հասակում ուսումնառումս շարունակում էի, որ նա
իր ուսման ընթացքն այստեղ աւարտելով՝ գնաց հա-
մալսարան...

ԱՐԿԱԴԻ, բարձրաձայն:

Եւ չկարողանալով շարունակել համալսարանական
ուսումը, հարկաւ վճարելուց աւել տեղից և մտաւ
զինուորական ծառայութիւն:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Միայնակ ես, պարոն, միայնակ, դու միայն քեզ
ես կարծում ընդունակ... Եթէ դու փոքրիշատէ

ընթերցասէր լինելիւ ու մէկ անգամ գոնէ աչքի անց-
նելիւ նրա գեղեցիկ հեղինակութիւնները, էլ այդպէս
չէի խօսիլ... Ինչեւիցէ, տասը տարի կը լինի, որ
մենք բաժանուել ենք և ահա այսօր առաջին ան-
գամն ենք տեսնում միմեանց:

ԱՐԿԱԴԻ

Չատ բարի, բայց ինչ էիք խօսում իրար հետ ծանր
ու բարակ այսքան բազմութեան մէջ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Առանձին ոչինչ, ես իմ անցկացրած օրերն էի
պատմում նրան, նա էլ իրանը: Նա շատ ազնիւ
մարդ է:

ԱՐԿԱԴԻ

Հաւատում եմ, բայց այնքան երկար խօսելով նրա
հետ, դու ամենքի ուշադրութիւնը քեզ վրայ դարձրիր:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛ւմ ինչ գործն է, որ ես իմ բարեկամի հետ խօ-
սում եմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Բարեկամ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այո, բարեկամ. զարմանում ես թէ նախանձում,
չգիտեմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ո՛չ զարմանում եմ, ոչ նախանձում. ես նեղանում
եմ միայն, որ հասարակութեանն ի գուր առիթ ես
տալիս վրադ խօսելու:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛վ է ինձ վրա խօսողը:

ԱՐԿԱԴԻ

Երևի խօսողներ կան, որ ասում են:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՞վ, ո՞վ. ասա, խնդրեմ, ո՞վ է խօսում:

ԱՐԿԱԴԻ

Ես քեզ ասում եմ, որ խօսում են. իսկ եթէ ինձ չես հաւատում, կարող ես բարեկամիս հարցնել, տես ինչ է ասում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այսինքն:

ԱՐԿԱԴԻ

Պ. Աբելին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Խնդրեմ, խնդրեմ, նա թող իր գլխին տիրութիւն անէ:

ԱՐԿԱԴԻ, գոյնը նշանակ:

Դրանով ի՞նչ ես ուզում ասել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ոչինչ...

Աչքի արդիւնը նշանակ է ասում:

ԱՐԿԱԴԻ, ասում:

Միթէ կասկածում է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Իսկ ինչ կը վերաբերի քո նախանձելուն, կամ աւելի ճիշդն ասած, նեղանալուն, ինչպէս ինքդ ես ասում, աչդ, չիրաւի, ինձ զարմացնում է... Որպէս թէ ես քեզ համար ո՞րեւէ նշանակութիւն ունիմ և կամ սիրելի եմ քեզ:

ԱՐԿԱԴԻ, ասում:

Ի՞նչարկէ որ սիրելի ես:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, հետաքնն:

Եւ շատ ես սիրում ինձ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ջատ, աչո, շատ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ասում:

Եւ բացի ինձանից էլ ուրիշ ոչ ոքի չես սիրում ի հարկէ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ոչ ոքի, վկայ է երկինքը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, լուսն շարժում է գլխիդ և խորին արտահայտում:

Նայիր վերև, նայիր և տես, թէ քանի վկայ կայ այնտեղ... Նայիր, նայիր, մի վախենար, ասողերը ձայն չունին. նրանց լեզուն ամեն մարդ միայն ինքն է հասկանում, և եթէ մի բան ասեն այժմ, մենակ քեզ կ'ասեն:

ԱՐԿԱԴԻ

Ինչե՞ր ես ասում, ես ոչինչ չեմ հասկանում: Եթէ բան գիտես, կամ մի մարդ սուտ լուրեր է հաղորդել քեզ իմ մասին, այն ասա:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ոչ ոք ինձ բան չէ ասել և ոչ էլ ես ուրիշի լսել. բով կամ խօսքով եմ ման գալիս: Ինչ որ գիտեմ, ինձ ու ինձ գիտեմ և հաստատ էլ համոզուած եմ, որ դու իմ մասին այնքան ես մտածում, որքան Ձինաստանի մասին:

ԱՐԿԱԴԻ

Ուրիշ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ուրիշ ոչինչ... (Առանցին) Ես քեզ սիրում եմ, ա-
սում է...

Տեսնելով Հեղինէին, որ շատերով առաջ է գալիս աջ չորհրդի,
մեծ զարմանք է արտայայտում:

ԱՐԿԱՂԻ, առանցին:

Աստուած այս կնոջը կատարեալ պատիժ է ստեղ-
ծել ինձ համար:

Դուք է գնում չորս չորհրդի:

ՏԵՍԻԼ Ը

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ՀԵՂԻՆԷ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այս համն եմ տեսնում:

ՀԵՂԻՆԷ

Մարգարիտ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Հեղինէ:

ՀԵՂԻՆԷ

Հոգիս:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այս ինչպէս, այս երբ:

ՀԵՂԻՆԷ

Այսօր, հէնց այսօր եմ եկել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Առաւօտուայ գնացքով ի հարկէ:

ՀԵՂԻՆԷ

Այո:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Յետոյ միթէ չէիր կարող իմաց տալ, որ գալի քեզ
գիմաւորելու:

ՀԵՂԻՆԷ

Հէնց դրա համար էլ չուզեցի իմաց տալ, որ քեզ
անհանգիստ չանեմ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ինչքեր ես ասում, հեղինէ, ինչպէս թէ անհանգիստ
անել: Միթէ այդպէս է:

ՀԵՂԻՆԷ

Գիտեմ, գիտեմ, անգին իմ Մարգարիտ, որ դու
էլ ինձ այնպէս ես սիրում, ինչպէս ես քեզ և պատ-
ճառն էլ հէնց այդ մեր սէրն էր, որ ես չուզեցի
առաւօտեան անուշ քունդ խանգարել... Ա՛խ, իմ
հրեշտակ Մարգարիտ, վերջապէս նորից արժանացայ
տեսութեանդ և այս անգամ յոյս ունիմ մէկ օր էլ
չմնամ առանց քեզ տեսնելու:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Միթէ... Ա՛խ, հեղինէ, Աստուած քեզ ինձ հա-
մար է ուղարկել... Ուրեմն այնտեղ պաշտօնդ թո-
ղել ես:

ՀԵՂԻՆԷ

Այո, ընդմիջտ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Բացք վերջին նամակումդ հակառակն էիր գրում:

ՀԵՂԻՆԷ

Ուզիդ է, բացք այնպիսի մի անակնկալ հանգա-

մանք պատահեցաւ, որ պաշտօնս էլ թողի, քաղաքն էլ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ի՞նչ ես ասում, հեղինէ, ի՞նչ պատահեցաւ արդեօք:

ՀԵՂԻՆԷ

Ոչինչ, մի շատ սովորական բան... Նոր հոգաբարձուք մտան ուսումնարան, մենք միմեանց չհասկացանք, և ահա ես այստեղ եմ... Ես կը պատմեմ քեզ, Մարգարիտ, բոլորը կը պատմեմ, առ այժմ թող մնայ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Թող մնայ, հոգեակս... Բայց հար էիր այսօր ամբողջ օրը, որ առաջին անգամ այստեղ ենք տեսնելովում... Ո՛ւմ մօտ ես իջել, հիմ գերադասեցիր ինձանից: (Դժգոհ): Սպասիր դեռ:

ՀԵՂԻՆԷ

«Կովկաս» հիւրանոցում... Մի փոքրիկ սենեակ եմ վարձել, մինչև տեսնեմ՝ գործս ինչպէս է գնում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ինչ ասացիր, ի՞նչ. ի՞նչպէս թէ հիւրանոցում... Ուրեմն ես այլևս քո Մարգարիտը չեմ: Իսկոյն, իսկոյն, հէնց այս գիշեր տեղափոխուիր ինձ մօտ:

ՀԵՂԻՆԷ

Որ մենակ լինէիր, իմ անգին Մարգարիտ, ինչո՞ւ չէ, մեծ ուրախութեամբ, բայց կարելի է ամուսնույ հաճելի չլուի:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այդ կողմից դու բոլորովին հանգիստ եղիր: Ես ինձ համար իմ առանձին սենեակներն ունիմ: Մի

վախենար, ես քեզ այնպէս կը պահեմ, որ դու կարողանաս լիովին վայելել քո ազատութիւնը:

ՀԵՂԻՆԷ

Հաւատացած եմ, հոգիս, բոլորովին հաւատացած և շատ շնորհակալ եմ, միայն թէ... բայց...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ոչինչ չեմ ընդունում, ոչինչ, ոչ քո միայն թէ-ն և ոչ էլ բայց-ը. ես քեզ հիւրանոցում թողնողը չեմ... Ե՛կ, Ե՛կ, յատուկ խնդրում եմ, Ե՛կ, հետս ընկերութիւն արա՛, կեանքս էլ այնպէս ծանր չի երևալ... Դու չգիտես, հեղինէս, թէ ի՞նչ մեծ բարութիւն արած կը լինիս ինձ. անչափ, անչափ կը պարտաւորես:

ՀԵՂԻՆԷ

Եթէ այդպէս է, ի հարկէ պէտք է գամ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այսօր միանգամից ես երկու ուրախութեան արժանացայ: Այս գիշեր մինչև քեզ տեսնելս, հէնց այստեղ հիմ պատահեցայ, ի՞նչ ես կարծում, մեր վիպասան Արտաշէս...

ՀԵՂԻՆԷ

Արտաշէս Արամեանին...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այո՛:

ՀԵՂԻՆԷ

Քո մանկութեան ընկերոջը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Հէնց նրան:

ՀԵՂԻՆԷ

Միթէ: Ի՞նչ ուրախութիւն... Քանի-քանի անգամ

մենք խօսել ենք նրա մասին: Նա հիմա հասուն տղամարդ կը լինի դարձած:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Աւելացրու նաև՝ կտրիճ գօրական... Գնանք, դրնանք, ես քեզ ճանօթացնեմ նրա հետ:

Թե-լեւի պատճառով ես գնում եմ հողմից:

ՏԵՍԻԼ Թ

ԱՐՏԱՂԷՍ, չիստորաշինի ղգեստով, կըծիս հաշտ--
լեւն պատմանշան, ԼԵՒՈՆ, հասարակ ղգեստով:
Գալիս ես հաշտանի կողմից:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Այո, Լեւոն, ես քեզ մեծ ապագայ եմ գուշակում:

ԼԵՒՈՆ

Չնորհակալ եմ, Արտաշէս, ես այժմ էլ գոհ եմ իմ վիճակից, և ճշմարիտն ասեմ, ես լիովին երջանիկ կը լինէի, եթէ ունենայի կեանքիս մի լծակից, որ իր բարեմասնութիւններով կարողանար նեցուկ լինել ինձ իմ աշխատութեանս ժամանակ:

ԱՐՏԱՂԷՍ, ԴՊՈՒՐ:

Որոնիր, եղբայր, գուցէ գտնես:

ԼԵՒՈՆ

Այո, բայց մինչև այսօր դեռ ևս չպատահեց մինը, որի մասին կարողանայի ասել՝ ահա նա, առանց որի կեանքը կեանք չէ ինձ համար:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Միայն թէ ընտրածիդ ուրիշը չառնէ, կամ, որ աւելի վատն է, ուրիշի կինը չլինի քո սիրածը:

ԼԵՒՈՆ

Ի՞նչ ես ուզում ասել... (Արտաշէսը խորը յոգնուած է հոգով): Ի՞նչ տխուր ես, Արտաշէս, փոքր ինչ առաջ այդպէս չէիր:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Այո, ես շատ զղջում եմ, որ այս երեկոյ ժողովարան եկայ:

ԼԵՒՈՆ

Զղջում ես:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Սաստիկ, թէև միևնույն ժամանակ ուրախութեանս սահման չկայ: (Լեւոն): Այո, կարծում եմ շուտով ճանապարհ եմ ընկնելու կրկին:

ԼԵՒՈՆ

Ի՞նչ ես ասում, եղբայր, և դէպի ո՞ւր:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Դէպի գաւառները:

ԼԵՒՈՆ

Ինչի:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ես քեզ պատմել եմ արդէն. Աշխարհագրական Ընկերութեան յանձնարարութիւնը...

ԼԵՒՈՆ

Այո, այո, զիտեմ: Բայց դու կամենում էիր դեռ ևս մի քանի ամիս մնալ այստեղ:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Չատ անգամ հանգամանքներն շտապեցնում են գործը: Ես հէնց վաղը կը գրեմ գործակիցներին, որ ինձ սպասեն... Այո, պէտք է գնալ, ուրիշ կերպով սխալուել անկարող եմ:

ԼԵՒՈՆ

Ես քեզ չեմ հասկանում. ասա, ի՞նչ է պատահել:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Ո՛հ, Լեւոն, դու չգիտես, թէ որքան անբաղդ եմ:

ԼԵՒՈՆ

Անբաղդ... Դու...

ԱՐՏԱՂԻՍ

Թողնենք, խնդրեմ:

ԼԵՒՈՆ

Բայց ի՞նչ կա՞յ վերջապէս:

ԱՐՏԱՂԻՍ, *գոչը լսուելիս յետոյ:*

Ես... սիրում եմ...

ԼԵՒՈՆ

Սիրում ես:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Այո, և անյոյս:

ԼԵՒՈՆ

Ի՞նչ, մի՞թէ ծնողները...

ԱՐՏԱՂԻՍ

Ո՛հ, ո՛չ, բոլորովին ուրիշ արգելք... Նա ամուսնացած է:

ԼԵՒՈՆ

Ամուսնացած է... Ո՛հ, թշուառ... Եւ նա էլ փոխադարձաբար...

ԱՐՏԱՂԻՍ

Այո, բայց ինչպէս իր եղբորը... Հրեշտակային անմեղ սիրով է սիրում նա ինձ... Իսկ զգացմունքներին մասին ոչինչ չգիտէ:

ԼԵՒՈՆ

Նա Թիֆլիզումն է:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Այո, և այժմ իսկ այս փողովարանում... Դու տեսար ինձ նրա հետ խօսելիս:

ԼԵՒՈՆ

Նրա հետ...

ԱՐՏԱՂԻՍ

Այո... Տիկին Սամսոնեանի:

ԼԵՒՈՆ

Տիկին Սամսոնեան...

ԱՐՏԱՂԻՍ

Այո:

ԼԵՒՈՆ

Պ. Արկադիի կի՞նը:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Այո:

ԼԵՒՈՆ, *երբոր լսուելիս յետոյ:*

Արտաշէս, Արտաշէս, դու խելքդ կորցրել ես բոլորովին:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Տասը տարի էր, Լեւոն, օ, տասը երկար տարիներ, հասկանում ես դու, մենք բաժանուած էինք, և բաւական էր այս գիշեր մէկ անգամ տեսնել նրան, որ սրտիս մէջ անթեղած կրակը նորից բորբոքուէր իր

բոլոր ոչով... Պիտի իմանաս, թէ փոքր ինչ առաջ ինչ պատահեցաւ ինձ, երբ որ յանկարծ նրա ձեռքն զգացի իմ ձեռքիս մէջ... Աշմարտութիւնը վկայ, Լեոն, ես երբէք այնպէս չեմ ցնցուել... Կարծեմ ինքն էլ նկատեց այդ և իսկոյն յետ քաշեց ձեռքը... Օ՛, ազնիւ Մարգարիտս, անգին Մարգարիտս...

ԼԵՒՈՆ

Իրաւ, շատ ազնիւ կին ես ասում:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Հաւատա՞ ինձ, Լեոն, եթէ գրուածքներին մէջ պատահում է մի բարի, ազնիւ, առաքինի, վեհ կին, ես միշտ նրան եմ ունեցել աչքիս առաջ... (Լեւոն:) Այո, այո, պետք է շուտով կորչեմ այստեղից... Այդ կինը կեանքիս մէջ միշտ վճռական դեր է խաղացել, և երեւի պիտի խաղայ, քանի շունչ կայ բերանումս... Նրա սէրն էր որ ինձ մղեց դէպի կրակը, դէպի գոռ պատերազմները:

ԼԵՒՈՆ

Ի՞նչպէս:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Այն կողմը գնանք, ականջ չդնեն: (Դուրս:) Իմ սէրը՝ դէպի այդ աննման էակը սկսվում է այն օրերից, երբ ես գեռ ուսանում էի այստեղ... Մենք միեւնոյն տանն էինք կենում, համարեա միասին ենք մեծացել... Չգիտեմ ինչպէս եղաւ, ես նրան սիրեցի, սիրեցի, եղբայր, որպէս մի խելագար, ինչպէս և սիրում եմ մինչև այսօր... Ես ուխտեցի վերջապէս կեանքս չաւիտեան կապել նրա հետ. նրա համար ապրել, նրա համար մեռնել... Սկսեցի աշխատել, անդուլ աշխատել,

տել, որ թէ գիտութեամբ և թէ դիրքով կարողանամ արժանի գտնուել իրան... Եւ ահա սնուցանելով ինձ քաղցը յոյսերով ես վերջացրի ուսումս այստեղ և գնացի համալսարան... Նա այն ժամանակ տասն և հինգ տարեկան էր... (Խորշ յոգեաց հանելով:) Այո...

ԼԵՒՈՆ

Յետո՞յ:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Թէ որպիսի տաժանելի տարիներ եմ անցկացրել համալսարանում շարունակ ծփալով յուսոյ և երկիւղի մէջ, շարունակ մաքառելով մի կողմից գիտութիւնների, միւս կողմից սրտիս մէջ վառուող բուռն զգացմունքների հետ, անհնարին է ինձ, Լեոն, մի առ մի նկարագրել... Բայց երեւակայի՛ր թէ այս ամենի վերջը ինչ սոսկալի հարուած է հասնում ինձ... Երբ մօտեցել էի գրեթէ նպատակիս, յանկարծ լուր եմ ստանում, որ իմ հրեշտակ Մարգարտին մարդու են տալիս... Եւ այդ ուղիղ վերջին քննութեանս նախընթաց օրը համալսարանում... Ա՛խ, Լեոն, որպիսի ծանր, որպիսի զարհուրելի ըրպէ էր դա ինձ համար:

ԼԵՒՈՆ, չե՞ս բացել:

Հասկանում եմ, Արտաշէս, քո դրութիւնը... Զարհուրելի է:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Յուսահատութիւնս քիչ էր մնում անձնասպանութիւն գործել տար ինձ, բայց դիմացայ, եղբայր, դիմացայ... Մեռնել, գոնէ այնպէս մեռնել, ասացի, որ մէկ բանի նման լինի... Ես վճռեցի... Ես ձգեցի ամեն ինչ և անմիջապէս մտաջ զինուորական ծա-

ռաշուծիւն, մահը պատերազմի դաշտի մէջ որոնելու: Իմ բաղդից պատերազմի տաք ժամանակն էր, երբ ամենքն էլ ոգևորուած էին ազգերի ազատութեան գաղափարով:

ԼԵՒՈՆ

Ահա, թէ որտեղ պէտք էր որոնել քո կատաղի չաղթանակների շարժառիթը:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Այո, այդ պատերազմը մեծ դարման էր բորբոքուած սրտիս, բանալով աչքիս առաջ մի նոր ասպարէզ... Դու երևակայել անգամ չես կարող, թէ ինչ զգացմունք է տիրապետում քեզ պատերազմի դաշտում, երբ յանկարծ դիմացդ կանգնած ես տեսնում... դարաւոր թշնամուդ, որ յափշտակել է քո հայրենի երկիրը, որի համար քո պապերն ու նախնիքը իրանց քրտինքն ու արիւնն են թափել, ուր ամեն մի քար, ամեն մի աւերակ պատմում է քեզ անցեալի փառքը... Ո՛հ, այն ժամանակ, Լեւոն, բոլորը մոռացվում է, բոլորը, և ամբողջ գոյութիւնդ միայն մի տենչով, մի ցանկութիւնով է համակվում՝ կամ մահ, կամ կեանքիդ հետ քո հայրենի երկիրը... Դու ինձ հասկանում ես, Լեւոն:

ԼԵՒՈՆ

Լիովին, եղբայր:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Մահն ինձ համար արդէն խաղալիք էր, բայց մընացի ողջ և առողջ, ինչպէս տեսնում ես... Պատերազմը վերջացաւ, ես հաշտուեցայ կեանքի հետ, իսկ Մարգարտի սէրը մնաց սրտիս խորքում որպէս մի

թանկագին գանձ, որ հետո ման եմ ածում անբաժան, ուր որ գնում եմ:

ԼԵՒՈՆ

Ապաքաղդ Արտաշէս:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Մ... Նա ինքն է, այս կողմն է գալիս:

ՏԵՍԻԼ Ժ

ՆՐԱՆՔ, ՄԱՐԳԱՐՏ, ՀԵՂԻՆԷ, որ վերադառնում էն ու իր իր:

ՄԱՐԳԱՐՏ, ուրիշ Ժողով:

Թո՛ղ տուէք, պ. Արտաշէս, ծանօթացնել ձեզ բերեկամուհուս հետ. օրիորդ Հեղինէ-Անթառամ:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Մեծ ուրախութեամբ (Ուջուհեւիւ Հեղինէն): Պատիւ ունիմ, օրիորդ. Արտաշէս Արամեան:

Մի՛հեռաց չէ՛ք էն պալէս:

ՄԱՐԳԱՐՏ

Օրիորդն էլ ինձ պէս զմայլուած է, պ. Արտաշէս, ձեր գրուածքներից:

ՀԵՂԻՆԷ

Այո, պարոն, ուրախ եմ, որ ծանօթանում եմ ձեզ հետ:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Մեծապէս պատվում էք ինձ, օրիորդ... (Մարգարտին): Տիկին, թո՛ղ տուէք և ինձ ներկայացնել ձեզ իմ մտերիմ բարեկամիս. Լեւոն Ջիրակեան:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ջատ ուրախ եմ: (Ջատ է Կալին: Լեոն:) Ես ձեզ արդէն մի փոքր ճանաչում եմ, պ. Լեոն: Պ. Արտաշէսը խօսում էր ձեր մասին, երբ դուք պարում էիք մեր օրիորդների հետ: (Մարտաշէսը անհետ է գնացել: Լեոն:) Խնդրեմ ծանօթանաք... (Լեոն:) Պ. Ձերական... (Լեոն:) Օրիորդ. հեղինէ-Անթառամ: (Լեոն:) Ես Լեոնը չեմ եմ Կալին ճանաչում: Դուք հիանալի պարում էք, պարոն: հեղինէս էլ լաւ պարող է:

ԼԵՈՆ

Եթէ կը բարեհաճէք, օրիորդ, հետեւեալ կադրիլը միասին պարենք... Ինձ շատ կը պարտաւորէք:

Հեղինէն գլուխ է Կալին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Իսկ առ այժմ նստենք, պարոններ, ինչո՞ւ ենք կանգնած մնացել: (Նստում են Մարտաշէսը ու Հեղինէն: Լեոնը, ինչ Արտաշէսն ու Լեոնը նորոգ հանդէպ: Պ. Լեոն, ուրեմն դուք մեծ մասամբ գիւղումն էք անցկացնում, ինչպէս պատմեց ինձ պ. Արտաշէսը:

ԼԵՈՆ

Այո, տիկին, ես ինձ լիովին նուիրել եմ հողին ու հողագործներին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Լսել եմ, լսել, պ. Լեոն... Պէտք է մէկ օր գալ տեսնել ձեր աշխատութիւնները, եթէ թոյլ կը տաք. ամուսինս ուրախ կը լինի ձեզ հետ ծանօթանալու:

ԼԵՈՆ

Տիկին, ես ինձ երջանիկ կը համարեի ձեզ պէս հիւրեր տեսնել իմ աղբատիկ ագարակում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Օ, դուք շատ բարի էք, պ. Լեոն... Ուրեմն այդպէս, այս օրերս գնանք միասին, եթէ կը կամենաք, պ. Արտաշէս: (Արտաշէսը լաւ ու ջանասէր է: Եւ դու, հեղինէն:

ՀԵՂԻՆԷ

Մեծ ուրախութեամբ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ՏԻՄՈՒԴ

Բնութիւնը իմ սիրելի առարկան է:

ԱՐՏԱՋԻՍ

Այո, տիկին, լաւ յիշում եմ, որ դուք զեղեցիկ տեսարաններ էիք նկարում բնութիւնից: Արդեօք այժմ էլ շարունակում էք նկարչութիւնը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ի՛նչպէս չէ, այդ ինձ համար մեծ սիրովանք է:

ԼԵՈՆ

Օ, տիկին, եկէք, եկէք, խնդրում եմ, դուք այնտեղ սքանչելի նիւթեր կը գտնէք ձեր վրձինի համար:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Անպատճառ, պ. Լեոն, և առաջին պատկերը, որ կը նկարեմ ձեր գիւղի տեսարաններից, ես խոստանում եմ ձեզ նուիրել:

ԼԵՈՆ, ՈՂՋԱՆԵՐԸ:

Այդ անմոռանալի չիշատակ կը լինի ինձ համար, տիկին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԵՊԻՍԿՈՍ

Ջատ շնորհակալ եմ... (Լեոն է Կալին: Երբեք չի գնացել: Ահա ձեզ են հրաւիրում: (Լեոնը արդէն է Կալին: Այս օրերս կը սպասեմ ձեզ... Պ. Արտաշէսը խոստա-

ցել է գալ մեզ տեսութեան, միասին շնորհ բերէք, խնդրեմ:

ԼԵՒՈՆ, ողջունելով Մարգարէն:

Առանձին պատիւ էք անում ինձ, տիկին: (Հեղի-
նէին): Թոյլ տուէք, օրիորդ...

Այո՛, առաջարկելով լեռը, փնտձ է նրա հետ միասին և հըր-
նում աշտանի:

ՏԵՍԻԼ ԺԱ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԱՐՏԱՂԷՍ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, փոքր ինչ լուսնիկից յետոյ:

Պրօքան ուրախ եմ, որ ձեզ կրկին տեսնում եմ...
Ինչքան գեղեցիկ չիշողութիւններ են գալիս միտս
մեր մանկութիւնից... Այն ժամանակ ես աչնպէս էի
հաւատացած, թէ մենք միշտ նույնը կը մնանք, մինչ-
դեռ աչժամ անցած օրերը ինձ թվում են որպէս ե-
րանգ... Մտաբերում էք, պ. Արտաշէս, ինչպէս մենք
խաղում էինք, ինչպէս վազվզում մեր փոքրիկ պար-
տիզում... Մտաբերում էք և իմ խեղճ մօրը, թէ
ինչպէս էր նա ձեզ գուրգուրում... Օ՛, խեղճ կինը
շատ էր սիրում ձեզ, շատ...

Այսօրը որքան է:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Միթէ կարող եմ ես մոռանալ այն բարի կնոջը
երբ և իցէ... Ես ևս սիրում էի նրան ինչպէս հա-
րազատ մօրս... Ամեն ինչ, ամեն ինչ միտս է. մեր
խաղն էլ, մեր ուրախութիւններն էլ, մեր զուարճու-

թիւններն էլ... Հաւատացէք տիկին, օր չի եղել, որ
այդ ամենը չմտաբերէի, և շատ անգամ, նույն իսկ
պատերազմի դաշտի վրայ, թշնամու գնդակների դէմ
կանգնած՝ ձեր պատկերը սաւառնել է աչքիս առաջ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ջնորհակալ եմ, բարեկամ, ես ևս միշտ մտաբերել
եմ ձեզ. մանաւանդ ձեր հեղինակութիւնները կար-
դալիս շատ անգամ պատահել է ինձ, որ մտքիս
հետ գնալով, ամբողջ ժամեր եմ անցկացրել միևնույն
թերթի վրայ... (Արտաշէսը ետը յոգեաց է հանում. երբեք
լուսնիկի): Գնանք, պ. Արտաշէս, մեր բարեկամներին
գտնենք... (Գնալով): Ինձ թվում է, թէ մենք դար-
ձեալ մեր պարտիզումն ենք ման գալիս...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Այո՛, երջանիկ օրեր էին...

Խորհում երբեք եմ էլիքը և Արշալոյս լուսնիկի դուռը, ինչ
հոգիքն Ալեքսը և մի ուրիշ խմբում Վարդանի:

ՏԵՍԻԼ ԺԲ

ՆՐԱՆՔ, ԱՐԿԱԴԻ

ԱՐԿԱԴԻ, առջ փառով:

Մարդարիտ, ժամանակ է, ընթրիքն արդէն պատ-
րաստ է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Արտաշէսին:

Պ. Արտաշէս, ամուսինս է, խնդրում եմ ծանօթ
լինիք: (Արշալոյսին): Պ. Արտաշէս Արամեան, մանկու-
թեանս ընկերը:

ԱՐԿԱԴԻ, զառնուի եր բարեւոյնը:
Չատ ուրախ եմ, պարոն:

Տալիս է չեւոյն:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Պատիւ եմ համարում, պարոն:

ԱՐԿԱԴԻ

Չատ ուրախ եմ ձեզ հետ ծանօթանալու... Ամբողջ
հասարակութիւնը ձեզ վրայ է խօսում այս գիշեր,
ձեր քաջութեան մասին պատմում:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Օ, խնդրեմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Յոյս ունիմ, որ այսուհետեւ ինձ ևս ձեզ չարգող-
ներից մինը կը համարէք:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Չափազանց բարի էք, պարոն:

ԱՐԿԱԴԻ

Իմ պարտքս է, պարոն... Միայն այժմ կը ներէք
խնդրեմ, մեզ սպասում են:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Ա, խնդրեմ, պարոն:

ԱՐԿԱԴԻ, Մարտիրոս:

Գնանք, սիրելիս:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Արեւելին, ցածր և յանդիմանալի հայեացք չէլու
վրան:

Բայց հիւրը... (Բարձր) Պ. Արտաշէսը ևս այն կողմն
է գալու, մենք խոստացանք բարեկամուհու: (Արտա-
շէսին) Գնանք, պ. Արտաշէս, օրիորդ հեղինէն մեզ
սպասելիս կը լինի:

ԱՐՏԱՂԻՍ, առաջաւելու լինու:

Խնդրեմ, տիկին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, առաջաւելու լինու:

Չնորհակալ եմ... (Արեւելին) Գնանք, Արկադի...
Գնանք էն:

ԱՐԿԱԴԻ, առաջին, բարեւոյն:

Անիճեալ...

ՎԱՐԴՈՒՀԻ, հեղինէն, Արեւելին:

Խեղճ Արկադի:

Ծիծաղում է: Նայն ճիշդին լուրս է երաժշտութիւն, որ նուա-
զում է էսպրիտ, էստ արեւելին երաժշտութեան լեզուներն պարի
երանայն: Ժողովուրդը շատով փնտրում է գեղի առաջնորդ, իսկ
Արեւելին, վարդուհին և խորհում էլ լինում ու Արեւելին ցնում
էն առաջ: Պարտէք:

ՎԵՐՋ ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԱՐՈՒԱԾԻ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԵՐԿՐՈՐԴ

Սամսոնեանի տանը մի փարթամ դահլիճ՝ չորս դռնով, որոնցից երկուսը ծախ կողմը, մինը աջ եւ մինն էլ խորքումը: Ձախ կողմի առաջին կարգի դուռը տանում է Մարգարտի սենեակը, երկրորդ կարգինը՝ Հեղինէի սենեակը. աջ դուռը, որ գտնվում է երկրորդ կարգում, Արկադիինն է, իսկ վերջինը բացվում է դէպի նախասենեակը, որի պատուհաններից երեւում է մի դեղեցիկ պարտէզ: Աջ կողմի առաջին կարգում մի պատուհան կայ: Դահլիճը զարդարուած է ամենաշքեղ դրապիրներով եւ կահ-կարասիքով՝ դաշնամուր, հայելիներ, ժամացոյց, պատկերներ եւ այլն: Մի պատկեր, որ պարտէզ է ներկայացնում, դրած է սենեակի աջակողմեան անկիւնում ոսկէզօծ պատկերակալի վրայ: Ձախ կողմը արմաւենիք, լիմօնի ծառեր եւ ծաղիկներ ծածկում են երկրորդ դուռը:

ՏԵՍԻԼ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ՌԷԿՐԵԱՆՆԵՐԻ ՏԵՍԻԼ, ՍԷՍԻԼ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, նորաժամ արքայի էր
Ո՞ր ժամն է:

ՍԷՍԻԼ, ԴՆԵՆԻՆԻ ՎԵՐԱՅ
Կէս օրից մէկ քառորդ պակաս է, տիկին:

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԵՐԿՐՈՐԴ

47

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Լաւ, գնացէք տեսէք, թէ օրիորդը տուն է եկել,
ասացէք որ սուրճը պատրաստ է:

ՍԷՍԻԼ

Իսկոյն, տիկին. իսկ պարոնի՞ն:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Նա տանն է:

ՍԷՍԻԼ

Այո, տիկին, նոր է վեր կենում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Դարձեալ, այս ի՞նչ սովորութիւն է ընդունել:

ՍԷՍԻԼ

Առաւօտեան ժամի չորսն անց է եղել, տիկին, որ
չնորհ է բերել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԴՆԵՆԻՆԻ

Հետզհետէ աւելի ուշ եւ ուշ... Արդեօք հրտեղ է
անցկացնում նա իր ժամանակը:

ՍԷՍԻԼ

Ի՞նչպէս կը հրամայէք, տիկին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Լաւ, գնացէք պարոնին էլ խնդրեցէք, եթէ կա-
մենում է, թող գայ... Միայն դարձեալ խնդրում եմ,
ՍԷՍԻԼ, որ օրիորդի սենեակի վրայ առանձին ուշք
դարձնէք, ամեն բան իր տեղը լինի, խնդրեմ, բո-
լորը մաքրած, սրբած լինի. փոշի չնկատուի եւ ոչ մի
տեղ:

ՍԷՍԻԼ

Հրամել էք, տիկին:

Այսպէս ի՞նչ երբեք է արժանիք ունենալ մի ծրար:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, վերջում է ծրարը:

Օրիորդինն է: (Սպասարին:)- Լմա: (Սպասարը դուրս է գնում: Սեպուհ:)- Գնացէք իմացէք, պարոնը սուրճ կամենում է:

ՍԷՍԻ

Այս րոպէիս, տիկին... Բաց անա ինքը պարոնը:

Մարգարիտ ինչպիսի դուրս է գնում հասնելու:

ՏԵՍԻԼ Բ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԱՐԿԱԳԻ, ԳԵՂԵՂԻՍ ԳԵՂԵՂԻՍ:

ԱՐԿԱԳԻ, յարմարեալ գլուխ է եր հետեւին:

Ինչքան քնել եմ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այդ ինչ կարգ է, ասա, խնդրեմ. միթէ չգիտես որ տանը օտար աղջիկ կայ. նա իսկոյն դուրս կը գայ, նրա մօտ էլ պէտք է այդպէս երևաս:

ԱՐԿԱԳԻ

Եթէ որ մեր տանն է կենում, էլ ի՞նչ օտար:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Խնդրեմ, խնդրեմ, գնա իսկոյն հազնուիր. այդ ի՞նչ քաղաքաւարութիւնն է:

ԱՐԿԱԳԻ

Գնում եմ, գնում եմ:

Ես դուրս եմ գնում: Ես դուրս եմ գնում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, չեմ գիտիլ որտեղ եմ:

Ա՛յ:

ԱՐԿԱԳԻ

Իսկոյն, իսկոյն... Թող մէկ ձգձուգեմ:

II

Ճաշարան է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ինչպիսի վեր լուսնի:

Անտանելի է... Ես կ'երթամ, եթէ դու չգնաս:

ԱՐԿԱԳԻ, վեր հետևի:

Սարսափելի կին ես, մարդ իր տան մէջ էլ հանգստանալ չկարողանայ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Գնա քո սենեակում հանգստացիր, ինչքան կամենում ես: Ել հըր էլի այդպէս վաղ զարթում:

ԱՐԿԱԳԻ

Լաւ, լաւ, բաժակս տուր, ես իմ սենեակում կը խմեմ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, աճելով մի քանի տարի:

Ահա, վեր առ:

ԱՐԿԱԳԻ, վերջում է Բաժնի:

Այս ինչ հիանալի պարսիմատ է... Ո՛րտեղից են գլխեր:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Յետոյ, յետոյ. գնա շուտով հազնուիր, խնդրում եմ:

ԱՐԿԱԳԻ

Գնում եմ, գնում: (Գնում է հետևելու): Բաց ի՞նչ գեղեցիկ ես դու այսօր, Մարգարիտ: (Մարգարիտ:)- Կարելի է մէկ համբոյր ստանալ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Հեռացէք, խնդրեմ:

ԱՐԿԱԳԻ, առաջին հետևելու:

Աշմարիտ, այսօր շատ ես դուր գալիս ինձ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, քնալով հաշտաւորէ իր զինքը:

Կատարեալ պատիժ է:

ԱՐԿԱՂԻ, բաժնիք դնելով սեղանի վրայ:

Ժանգոտ...

Սուշուրը որեւէ օղորեացից ճի եղանակ, դուրս է քնաւ իր սե-
նեակը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ինքն:

Այս մարդը հետզհետէ անտանելի է դառնում:
(Նեղացած նայում է): Ա՛խ...

Վերջնաւոր է ճի սննդած գիրք և լաւ- իտքաւոր է, յետոյ գլուխը
չեւսի ճիջ առնելով, արմիշով յենւում է սեղանին:

ՏԵՍԻՆ Գ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ՀԵՂԻՆԷ

ՀԵՂԻՆԷ, հոնաւոր է գլխաւոր իր սենեակից:

Զուշագնաց արդեօք, Մարգարիտ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛հ, ո՛հ, հոգիս. նստիր, խնդրեմ... (Սուրճ ածելով):
Ի՞նչ արիր, ի՞նչ շինեցիր, պատմիր տեսնենք:

ՀԵՂԻՆԷ, վերջնաւոր գլխաւոր:

Իսկոյն, Մարգարիտ... Միայն ասան ինձ, ինչո՞ւ ես
այդպէս տխուր:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ոչինչ:

ՀԵՂԻՆԷ

Այսօր առաւօտեան արդէն նկատեցի, որ դու մի
բանից վշտացած ես:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ուշադրութիւն մի դարձնիր, խնդրեմ, դու քո
գործերի մասին պատմիր:

Հնչեցնում է սեղանի վրայ դրած զանգաւոր:

ՀԵՂԻՆԷ

Օ՛, գործերս հիանալի են գնում առ ժամանակ.
մօղա եմ ընկնում ինչպէս վարժուհի. շատ զիմող-
ներ եղան... Կարծեմ ժամանակ չպիտի ունենամ ա-
մենքին հասնել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Չատ ուրախ եմ, շատ, Հեղինէ... Ես հաւատացած
էի, որ գործերդ լաւ կ'երթան. (Տալով ծրարը) Ահա,
կարծեմ մի հրաւէր ևս: (Սեղիւն, որ հրէշ էր նախադրեա-
նաց): Պարոնի բաժակը տարէք:

Սեղիւն աւելը վայր ընկնելով, դուրս է բաժնիք արծաթեայ գո-
բի՛ սննդեղի վրայ և դուրս է Արմաղիի սենեակը:

ՀԵՂԻՆԷ, հոնաւոր իտքաւոր յետոյ:

Այո, չիրաւի մի նոր հրաւէր... Բայց ես տասը կը-
տոր չեմ կարող լինել... Ճշմարիտ, զարմանալի մար-
դիկ եմ. կամ ամենեւին ոչ ոք չէ հրաւիրում, կամ
հէնց որ մէկը հրաւիրում է թէ չէ, այնուհետեւ ա-
մենքն էլ աշխատում են միմեանց առաջը կտրել...
Այս ի՞նչ տեսակ բան է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Դու էլ դրանց միջից ընտրութիւն արա... Աւելի
լաւ է ընտրելու ունենալ, քան թէ ամենեւին չու-
նենալ:

ՀԵՂԻՆԷ

Բայց ժամանակը կորչում է ի դուր... Այն՝ ինչ որ

կարողանում էի դասատան մէջ բազմաթիւ աշակերտների հետ մի ժամում կատարել, այժմ ամբողջ օրեր է պահանջում միայն երեք-չորս աշակերտի համար:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այո, քեզ ուսումնարան է հարկաւոր:

ՀԵՂԻՆԷ

Այո, ուսումնարան: Այնտեղ ես իմ տեղումն եմ, այնտեղ ես զգում եմ, թէ արդարեւ գործ եմ կատարում. ես իմ պաշտօնիս վսեմութիւնը դասատան մէջ եմ միայն հասկանում... Ա՛խ, Մարգարիտ, երբ ես կանգնած եմ երեսուն-քառասուն աշակերտների առաջ, երբ նրանց վառվռուն աչքերն ինձ են նայում, նրանց ուշքն ու միտքը ինձ վրայ է դարձրած, երբ հարցուկորձ անելով ես համոզվում եմ, որ մի ժամուկայ միջոցում նրանք ամենքն էլ մի բան սովորեցին ինձանից, ես ինձ երջանիկ եմ համարում այն ժամանակ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Աստուծով կրկին կը հասնես այդ երջանկութեանը:

ՀԵՂԻՆԷ

• Այո, իմ կոչումը ուսումնարանի մէջ է... Ի՛նչպէս լաւ էի իմ պաշտօնում, որչափ երջանիկ էի ես այն ուսումնարանում... Բայց ի՛նչ արած, ուրիշ ելք չկար՝ պէտք է կամ գաղափարներիցս հրաժարուէի, կամ պաշտօնիցս... Երեք տարուկայ աշխատանքս ի զուր անցաւ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ափսոս, ափսոս:

ՀԵՂԻՆԷ, «Է՛րբ Է՛րբ»:

Ափսոս իմ հրեշտակի նման աշակերտներս... Ես բոլորին անպէս էի սիրում, և այնպէս սիրուած էի նրանցից, որ կարծում էի թէ նրանք ամենքն էլ իմ հարազատ քոյր ու եղբայրներս են... Ձէ, ես պէտք է իմ սեպհական ուսումնարանն ունենամ, որ կարողանամ առանց ուրիշի միջամտութեան իմ ուղած ձեւն ու կերպարանքը տալ նրան:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ի սրտէ ցանկանում եմ քեզ, որ այդ օրին արժանանաս:

ՀԵՂԻՆԷ

Ճնորհակալ եմ, հոգիս, աչսպէս թէ այնպէս ես կը հասնեմ նպատակիս... Հանգիստ եղիր... Միայն դու մէկ պատմիր ինձ, թէ քեզ ի՛նչ է պատահել... Քանի օր է արդէն ես նկատում եմ, որ դու թէև աշխատում ես միշտ ուրախ երևալ ինձ, բայց հետըհետէ աւելի ու աւելի ես տխրում... Դու ծածկում ես ինձանից քո տխրութեան պատճառը, դու երջանիկ չես, Մարգարիտ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ա՛հ, թանկագին իմ Հեղինէ, այո, դու քո առաջ տեսնում ես ամենաթշուառ մի կին:

ՀԵՂԻՆԷ

Ի՛նչպէս... միթէ ճշմարիտ դու տարաբաղդ ես:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այո, տարաբաղդ եմ... (Լուռ-լուռ) Օ՛հ, եթէ հնար լինէր ճանաչել մարդկանց, ինչպէս որ են նրանք իսկապէս, այն ժամանակ, ես կարծում եմ, աշխար-

Հիս երեսին մի կին անգամ տարաբաղդ չէր լինել...
Կարող էի արդեօք մտքովս անգկացնել, թէ
այն բարի, ազնիւ, համեստ երիտասարդը, որ մի
քանի տարի առաջ ներկայացաւ ինձ իբրեւ իմ փե-
սացու, այդ անառակ, խաբեբայ մարդն է, որին դու
տեսնում ես այժմ որպէս իմ ամուսին:

ՀԵՂԻՆԷ, *կնիւն չեւերը և շորհոյսը:*

Մարգարիտ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Մի զարմանար, հոգիս, խօսքերիս մէջ չափա-
զանցութիւն չկայ... Ահա, պարոնը նոր է զարթոււմ.
առաւօտեան ժամի չորսից յետոյ է տուն եկել: Ես
չեմ կասկածում, որ նա ամբողջ գիշերն անառակու-
թեամբ է անցկացրել... Այո, այո:

ՀԵՂԻՆԷ

Եւ դու չես սխալվում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛չ, ո՛չ, ես լաւ գիտեմ, թէ ի՞նչ եմ ասում, պարոն
ամուսնուս ես լաւ եմ ճանաչում... (Լաւաւիւն:) Գու-
ցէ ինձ պատիւ չէ բերում այսչափն էլ ասել, բայց
եթէ քեզ ևս չասեմ, Հեղինէ, էլ ո՞ւր եմ ասում, էլ ո՞ւր
բանամ սիրտս... (Ձեռքը չըծելիս շարունակ:) Էլ հատաւ
այստեղ... (Լաւաւիւն:) Եթէ ամբողջ աշխարհն անգամ
ինձ տան, էլ աչքիս ոչինչ չի երևալ... (Սրբաւրեմ է:)
Կարծես թէ ես ինձ ծախած լինիմ այս փառքին,
այս հարստութեանը...

Աչքերը սրբաւրեմ է:

ՀԵՂԻՆԷ

Խեղճ իմ Մարգարիտ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Օ՛, Հեղինէ, թէ ի՞նչ տանջանքներ եմ կրել այս
տանը և ի՞նչ քան արցունք թափել այս ոսկէ պա-
տերի մէջ, այդ միայն Աստուծուն է յայտնի...

ՀԵՂԻՆԷ

Իսկ ամբողջ հասարակութիւնը քեզ երջանիկ է
համարում և շատերը մինչև անգամ նախանձում են
քո վիճակին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, *դառնալով:*

Նախանձում են... չըմ... Հասարակական կարծիքի
ստրուկ եմ դարձել, Հեղինէ, և ոչ մի կողմից փր-
կութիւն չկայ... Ես իմ թշնամուս էլ չէի ցանկանալ
իմ դրութեան մէջ լինել...

Լաւաւիւն:

ՀԵՂԻՆԷ

Բայց մէկ բան շատ է զարմացնում ինձ, Մարգա-
րիտ. ամուսինդ, որքան կարողացայ նկատել այս մի
քանի օրս, միշտ քաղցրութեամբ է վարվում հետդ...
Եթէ նա քեզ չսիրէր, հազիւ թէ այդպէս քնքուշ
վարուէր հետդ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Դիմակ, դիմակ, սիրելիս, բոլորը դիմակ է... Նա
ինձ հետ այդպէս վարվում է միայն քո ներկայու-
թեամբ, ուրիշների առաջ, հասարակութեան մէջ,
թէև ինքն էլ լաւ գիտէ, որ ես իրան չեմ հաւա-
տում... Ա՛խ, նրա բարութեան և ազնւութեան այդ
դիմակն էր, որ ինձ մոլորեցրեց:

ՏԵՍԻԼ Դ.

ՆՐԱՆՔ, ԷԼԻՋ, ԱՌԷԼ, պաշտօնական հասարակ նշան-
ապագեւոր, պարանոյն շահանան:

ՍՊԱՍԱՆՈՐ, ծանուցանելով:

Տիկին և պարոն Մաստակեաններ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Հեղինէն ցածր և դժգոհ:

Ամուսնուս մտերիմ բարեկամները: (Առաջ փնտրել
և հաշտութեամբ վերադառնալով): Համեցէք...

Սպասարարը դուրս է գնում:

ԱՌԷԼ, չեւսին լերկապան:

Բարի օր ձեզ, տիկին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, չեւս ասելով:

Բարև ձեզ, պարոն:

ԷԼԻՋ, նայող:

Բարև, սիրելի Մարգարիտ, ինչպէս ես:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ջնորհակալ եմ, դու ինչպէս ես:

ԷԼԻՋ

Ինչպէս տեսնում ես. լաւ եմ:

ԱՌԷԼ

Ինչի՞ լաւ չենք լինիլ, փառք Աստուծոյ. ջաններս
առողջ, քէֆներս քօք, հացներս բօլ, հա լաւ ենք
ու լաւ էլի:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, հրաւիրելով:

Համեցէք, խնդրեմ: (Մեղմելով չեւսը դէպի Հեղինէն):
Օրիորդ հեղինէ:

ԱՌԷԼ

Գիտեմ, գիտեմ, ճանաչում եմ: (Ձեռք հանելով Հեղինէն,
բայց խռովելով Մարգարիտին): Այն գիշերը չէր,
այն պարահանդէսի գիշերը, որ ժողովարանում միա-
սին ընթրիք էլ վայելեցինք: (Հեղինէն): Ապրիս, շատ
ապրիս, զաւակս:

Թերևս պահը դուրս է ալ չորսն սեղանի վրայ:

ԷԼԻՋ, համբուրելով Հեղինէն:

Իսկ մենք նոյն գիշեր բարեկամացանք արդէն:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Նստեցէք, խնդրում եմ: Մի մի բաժակ սուրճ,
եթէ թոյլ կը տաք:

ԷԼԻՋ

Ո՛չ, շատ շնորհակալ ենք, մենք արդէն խմել ենք:

ԱՌԷԼ

Ես իմ սուրճն էլ, իմ թէյն էլ վաղուց խմել պրծել եմ:

ՀԵՂԻՆԷ, Մարգարիտին, նկատելով:

Ես գնամ տեսնեմ ի՞նչ են ուզում: (Հեղինէն): Նե-
րողութիւն եմ խնդրում, ես ստիպուած եմ գնալու:

ԱՌԷԼ

Վա՛, մեր գալը ձեզ դուր չեկաւ, ի՞նչ է:

ՀԵՂԻՆԷ

Ա՛խ, ի՞նչ էք հրամայում, պարոն, ես արդէն գը-
նալու էի, երբ դուք շնորհ բերիք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, համալն ասելով Հեղինէն:

Այո՛, օրիորդին ահա հրաւիրել են:

ԱՌԷԼ

Գնա՛, գնա՛, զաւակս, շատ ապրիս, գործիդ միշտ
աջդպէս արի եղիր:

ՀԵՂԻՆԻ

Չատ շնորհակալ եմ, պարոն: (Չէ՜ս Կալու՜ն) Մնաք
բարեաւ: (Ելելէն, Խոյնդէն): Ցտեսութիւն, տիկին, նե-
րեցէք, խնդրում եմ: (Մարգարիտ): Յս շուտով կը
վերադառնամ, Մարգարիտ:

Գլխաւը չեմքին փնտ՜ս եւ Կեանքը:

ՏԵՍԻԼ Ե

ՆՐԱՆՔ, ԿԱՆԿ ԶԵՂԻՆԻ

ԱՅԻԼ

Այս ինչ է նշանակում. մինչև այժմ տանն է մեր
փեմաշուք պարոնը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այս զիշեր շատ ուշ է տուն եկել:

Հնչեցնում է զանգը:

ԱՅԻԼ

Ջարմանում եմ... Գիշերս նա մեզ մօտ էր և դեռ
Ժամը տասնութէկը չկար, փախաւ. պէտք է տուն
գնամ ասաց... Չատ խնդրեցի, բայց չկացաւ...

ԵԼԻՋ

Ո՛վ գիտէ ճանապարհին ում պատահեցաւ. դու
չես ասում որ գործ շատ ունի:

ԱՅԻԼ

Մի պատճառ կը լինէր էլի:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ի հարկէ առանց պատճառի չէր լինի: (Նորից
հնչեցնում է զանգը. Տոնում են՝ Խոյնդէնից պատահողը և

Հեղինէն Կալու՜ն [Չախ կողմի երկրորդ կարգի դուռը:] Սէնէլը)
Այս ուր էք, Սէնիլ, այսքան կանչում եմ ես ձեզ:
(Սպասողը Կալու՜ն է փնտ՜ս): Հաւաքեցէք այս ամենը:

ԱՅԻԼ, Սէնիլն, Տիկինն և Կալու՜ն և Կալու՜ն Բոլոր
Կարողութիւնը:

Չգիտեմ, սիրելիս, կարելի՞ է պարոնին տեսնել.
հարկաւոր գործ ունիմ:

ՍԵՍԻԼ, ԿԱՆԿ:

Չգիտեմ, պարոն:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Սէնիլն:

Ասացէք, որ յայտնեն պարոնին:

ՍԵՍԻԼ, Կալու՜ն:

Իսկույն, տիկին:

Սէնիլը չեմքին փնտ՜ս և փնտ՜ս Խոյնդէնի: Այնչէն, Կալու՜ն
չէն, Կալու՜նն նշան է տուն Սէնիլի վերաբերմամբ:

ԵԼԻՋ, որ հեղինէնը վերաբերմամբ էր Սէնիլին:

Այս աղախնին նոր էք վարձել... Անցեալ անգամ
որ այստեղ էի, կարծեմ դա չկար:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛չ, կար. մէկ ամսից աւելի է մեզ մօտ է:

ՏԵՍԻԼ Զ

ՆՐԱՆՔ, ԱՐԿԱՆԻ, Կալու՜ն և Կալու՜ն Խոյնդէնի
Կալու՜ն, Կալու՜ն Խոյնդէնի, Կալու՜ն Խոյնդէնի շատն:

ԱՐԿԱՆԻ

Ա՛, բարով, հազար բարի էք եկել:

Տալիս է չեմքին Սէնիլն և Կալու՜ն Խոյնդէն:

ԱՅԻՆ

Բարով, ձերդ վսեմութիւն, կէս օրն անց է և դուք դեռ տանն էք: Երեկոցեան մեզ մօտ ընթրիքի էլ չմնացիք... Պէտք է տուն գնամ, կինս մեզ է, ասում է... Այդ է:

ԱՐԿԱՂԻ

Հաւատացէ՛ք, չարգելի բարեկամս, ես ինքս էլ չէի սպասում... Հէնց ձեր տանից մի տասը քաջ հազիւ էի անցել, որ իմ լաւ բարեկամներիցս մէկը պատահեցաւ, արտասահմանից նոր էր եկել... Կամենում էի հետս տուն բերել նրան, բայց որովհետեւ մի փոքր ուշ էր արդէն, մտածեցի անհանգիստ չանել կնոջս... (Մարգարէին չէ՞ս ասուի:) Ա՛խ, բարի լոյս, անգինս, ի՛նչ պէս ես: (Մարգարէի ուր ուղևորւում է:) Խօսելով գնացինք հիւրանոց, ուր նա իջել էր... Դէհ, գիտէ՞ք էլի, երկու լաւ բարեկամ, որ միմեանց պատահում են, էլ վերջ չի լինում նրանց քաղցր խօսակցութեանը... (Խորհրդաւոր հայեացք է չէ՞ս: Ելել է Վրայ, որ Լուսինն ու ծածկում է Բերանը:) Ժամը չորսն անց էր, որ հազիւ բաժանուեցանք:

Ելել է Լուսինն էլ Բերանին բռնած հաղւած է:

ԱՅԻՆ

Տեսէ՛ք, խնդրում եմ. ուղիղ ժամը չորսն էր, որ սա էլ ինձ զարթացրեց իր աղմուկով... Թրը՛խկ, Թրը՛խկ... գնացին, եկան, վաչր գցեցին, կարծեցի գողեր են եկել... Դուրս նայեմ, ի՛նչ տեսնեմ. աղջիկ պարոնս մենակ բոլթա է տալիս դահլիճում... Ի՛նչ է, ի՛նչ է պատահել. սա թէ՛ վախեցաց, գետինը շարժեկաւ, ասում է... Դուք իմացա՞ք գետնի շարժ գա-

լը... Ը՛հ, ի՛նչ գետին շարժ գալ, ի՛նչ փլան, ի՛նչ փրտտան... Մի ասիլ, երազումը վախեցել է աղջիկ պարոնս, վեր է թռել չանկարձ, քնաթաթախ դուրս է ընկել դահլիճ, ես հօ միւս ծայրին եմ քնած, դիպել է աթոռին, աթոռն էլ միւսին ու երկուսը միասին՝ շրը՛խկ, Թրը՛խկ, վաչր են թափվում յատակի վրայ... Գետինը շարժ եկաւ, ասում է... (Ծիծաղում է:) Այդպէս որ ամեն ժամանակ գետինը շարժ գալ, աչք ուր կ'երթայ, ձեզ եմ հարցնում... Ել քարը քարի վրայ չի մնալ, Աստուած է վրայ:

ԻՆԻՉ, ԿԱՆԵՄ:

Վա՛, ես ի՛նչ անեմ, որ վախեցայ:

Խորհրդաւոր հայեացք է չէ՞ս: Արեւելի Վրայ. ոչ ոք նշարում է Մարգարէի, որ ոչ ոք է հեղուկեղէն ունէլի և ունէլի յաղւած է:

ԱՐԿԱՂԻ, զԱՊԵՆՈՒԹ ԾԻԾԱՂԵ՛:

Չատ բնական է, որ մարդ երազի մէջ վախենայ, ի՛նչ կայ որ:

ԱՅԻՆ

Է՛հ, ձերդ վսեմութիւն, վախենալն էլ իրանից է... Անքան ասում եմ, մենակ մի քնիր, գիշերն առանձին սենեակ հարկաւոր չէ քեզ, բայց ում կը հասկացնես. կինարմատի հալսիցը ով կարող է գալ... Այս ամենը ձեր շնորհքն է, ձերդ վսեմութիւն. չէ որ դուք ևս առանձին-առանձին սենեակ ունիք... Նայեց կինս և սովորեց:

ԱՐԿԱՂԻ

Է՛հ, պ. Աբէլ, նոր ժամանակ, նոր սովորութիւններ...

ԱՅԻԼ

Դուք գիտե՞ք, ձերդ վսեմութիւն... Քնելն էլ որ մօգալի տակ պցեցիք, էլ ի՞նչ բարիքի սպասի մարդ... Տեսնենք վերջն ի՞նչ է լինելու... Ես միայն այսքանը կ'ասեմ, որ եթէ սրա հաւատարմութեան մասին բոլորովին վստահ չլինէի, մի րոպէ էլ կողքիցս չէի հեռացնիլ, հաւատացէք ինձ:

ԷԼԻՋ

Դու հօ չես կարող փոխել աշխարհի սովորութիւնը...

ԱՅԻԼ

Նորից մի սկսիր, խնդրեմ:
ԱՐԿԱԴԻ, ԷԼԵՆԱ, որ խորհրդաւոր քերական նայում է իր չեռքի պայտաւին:

Այդ ի՞նչ հիանալի պայտաւակ է, տիկին:

Առնում է չեռքից:

ԱՅԻԼ, ԷԼԵՆԱ:

Մեր պապերը որ այդ չէին պորձ ածում է՛, դրա համար էլ հարիւր տարեկան հասակի չէին հասնում, չէ՛:

ԷԼԻՋ

Զարմանալի դատողութիւն... Ձգիտեմ թէ պայտաւակի գործածութիւնը ո՛ւմ ի՞նչ վնաս կարող է տալ:

ԱՐԿԱԴԻ, Է՛բբ ընդհանում է պայտաւին:

Հիանալի է, հիանալի:

ԱՅԻԼ, ԷԼԵՆԱ:

Ո՛վ իմանալ, հոգիս, կարելի է մեծ վնասը հէնց դրա մէջն է: (Մարգարիտ, ինչպէս որ է ԷԼԵՆԱ պապէք)

յուզմանով նայում էն Սրբաբէն, որ այս ինչպէս պայտաւինց ինչ փոքրիկ լուռի է հանում ծածկաբար: Կատակ չեմ անում, տիկին, այնպիսի բաներ մօգա եկան, որ էլ մարդ չէ իմանում թէ ինչիցն է մեր կեանքը կարճանում:

ԱՐԿԱԴԻ, լուռի ծոցումը պահելով:

Զարմանալի լաւ ճաշակ ունիք, տիկին: (Պայտաւինը վերադարձնելու էլ էլ էն): Բարով վայելէք:

ԷԼԻՋ

Միթէ այդքան հաւանում էք:

ԱՅԻԼ, Մարգարիտ, որ չորսուք բանած և բարեկամ փոխառնալիքի առիթ է չանգնել:

Տիկին... (ԷԼԵՆԱ հրէշով) Այս կողմը նայիր:

ԱՐԿԱԴԻ, ԷԼԵՆԱ:

Հիանալի է, հիանալի... (Մարգարիտ) Ի՞նչ եղաւ, սիրելիս, ի՞նչ պատահեցաւ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ոտքի: յուշում:

Ո՛չինչ, ո՛չինչ: (ԱՅԻԼ) Ներողութիւն, պարոն, ես տկար եմ:

ԱՅԻԼ

Խնդրում եմ, տիկին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ինչպէս բանած փոխառնալիքի առիթ է չանգնել:

Հիանալի է, հիանալի...

Դուք է փոխառնալիքի բարեկամ շուքում էն:

ԱՐԿԱԴԻ, անհիշողութիւն:

Կացէք, դուք կացէք:

Դրապիտ հեղուկում է Մարգարիտ:

ԷԼԻՋ, փոխառնալիք:

Արդեօք բան նկատեց:

ԱՌԻՆ

Այս ի՞նչ է նշանակում:

Եւ ի՞նչ յայնչ քան զայն է ի՞նչ ի՞նչ Արարիչն, որ վերադարձնում է:

ԱՐԿԱՂԻ, Կարգաւոր:

Ո՛չ ի՞նչ, ո՛չ ի՞նչ, հանգիստ եղէք:

ԻԼԻՋ, Արարիչն ի՞նչ ցածր:

Կարելի է տեսալ:

ԱՐԿԱՂԻ, Կարգաւոր:

Ո՛չ, դրան այդպէս երբեմն պատահում է. ներեցէք, ես իսկոյն կը վերադառնամ... Նստեցէք, խնդրեմ:

Յէ՛ք է Գրուհ:

ՏԵՍԻՆ

ԱՌԻՆ, ԻԼԻՋ

ԱՌԻՆ

Յաւազար է եղել խեղճը:

ԻԼԻՋ

Ոչ թէ ջաւազար, այլ իստերիկա ասան:

ԱՌԻՆ

Ում ի՞նչ պատահի, քեզ համար բոլորն էլ իստերիկա է:

ԻԼԻՋ

Որ բժշկին կամենաս հարցրու:

ԱՌԻՆ

Իստերիկան ի՞նչ բան է, ասան խնդրեմ... Ի՛նչ ցիւմար անուն ասես բժիշկները կը հնարեն... Յաւը ցաւ է, հիւանդութիւնն էլ հիւանդութիւն: չետը

խօսելիս էլ պարզ տեսնում էի, որ զուեւթափում էր... Ինչի՞ դու չես զուեւթափում այդպէս, կամ ինչի՞ դու չունիս այդ իստերիկան, եթէ լաւ բան է:

ԻԼԻՋ

Աստուած մի արասցէ:

ԱՌԻՆ

Այո՛, ես քեզ ասում եմ, մօղնի բաներից ձեռք վերցրու, եթէ ոչ մէկ օր քեզ էլ կը պատահի այդ իստերիկա է, ինչ զանգուար է:

ԻԼԻՋ

Վա՛յ, անիծում ես ի՛նչ:

ԱՌԻՆ

Հնդհակառակը, իմ սիրուն թռչնակս, ես քեզ խրատում եմ, այդ իմ պարտաւորութիւնն է... Պրի-նակ՝ ի՛նչ է աւելանում քեզ, որ անունդ դրել ես իլիզ... Մկրտութեանդ անունը Եղիսաբէթ է, Եղիսաբէթ էլ կնոջ քեզ համար. եթէ ոչ, ի՛նչ է՝ իլիզ, իլիզ... Քաղցրութիւն ես ուզում, ահա քեզ՝ Եղիս, կամ Սաբէդ... Արի Սաբէդ դառիր, եթէ ուզում ես:

ԻԼԻՋ

Լուացարան եմ, ինչ է:

Գրուհ է և Մարգարիտ անունի դուռնի Ժամանակ Կարգաւոր:

ԱՌԻՆ, Կարգաւոր:

Ինչի՞ցն է, որ կանայք այսպէս հետաքրքիր են:

Հեռուում է Կարգաւոր օրհնում:

ԻԼԻՋ, Կարգաւոր:

Նա բոլորովին առողջ ման է դալիս:

ԱՌԻՆ

Ի՛հ, փառք Աստուծոյ... Երանի մի շուտով այն

մարդը դուրս գար, (Թեքլադուհիս ի ծրար հանելու) մէկ
այս ցաւից ազատուէի:

ԷԼԻՋ

Սպասիր մի փոքր, ինչ եղաւ քեզ:

ԱՅԻԼ

Ինչպէս որ կը հրամայես, իմ սիրելի Սաբէդ:

Ահա՛նչքն, ծիծաղելով երեսը ծածաղում է:

ԷԼԻՋ

Ես քեզ հրամայում եմ, որ այսուհետեւ էլ չհամար-
ձակուես Սաբէդ ասել ինձ:

ԱՅԻԼ

Լաւ, լաւ, ներիր, մի բարկանար, իմ անգին Էլիզ,
մա շէր Էլիզ... Դու գիտես, որ ես քեզ շատ եմ սի-
րում և ոչինչ չեմ խնայել քեզ համար... Ես պատրաստ
եմ գլուխս քեզ մատաղ անել:

ԷԼԻՋ

Ի հարկէ գիտեմ և հէնց դրա համար էլ քո մէկ
մազը ամբողջ աշխարհի հետ չեմ փոխիլ:

ԱՅԻԼ, Գրիգոր:

Իմ աղաւնեակս:

ԷԼԻՋ

Սպասիր, սպասիր... (Նստեցնելով աճառնուն:) Աչտեղ
նորից մի սպիտակ մազ երևաց...

Յենուելով աճառնուն, գլխի հաղէրը քրքում է:

ԱՅԻԼ

Միայն զգո՛ւշ, խնդրում եմ. այսօր առաւօտեան
ամբողջ մի փունջ պոկեցիր:

ԷԼԻՋ

Համբերութիւն:

ԱՅԻԼ

Վայ, կամաց... Վայ, վայ, վայ... Անողորմ, սևն էլ
սպիտակի հետ պոկեցիր:

ԷԼԻՋ, յետո՛ւ լշին ասելով, ճէրմա ծիծաղում է:

Ո՛չինչ, ո՛չինչ... (Դէմ ծիծաղ պոկած հաղէրը) Ահա՛ այս
անսպիտանները:

ԱՅԻԼ

Է՛, սիրելիս, դու թէև ասում ես, որ իմ մէկ մազը
ամբողջ աշխարհի հետ չես փոխիլ, բայց ինչպէս տես-
նում եմ, շուտով դու գլխիս վրայ մէկ հատ մազ էլ
չես թողնելու:

ԷԼԻՋ

Իսկ դու, հոգիս, հէնց այս րոպէիս գլուխդ ինձ
մատաղ էիր անում, բայց մի քանի հատ մազիդ հա-
մար արդէն լաց ես լինում... (Ձեռք Աքէլի գլխին քե-
տէ) Ահա՛, դարձեալ իմ սիրուն սև գլուխը:

ԱՅԻԼ, Գրիգոր:

Իմ հրեշտակ:

ԷԼԻՋ, աստիճանով:

Գալիս եմ, գալիս:

ՏԵՍԻԼ Ը

ՆՐԱՇԻ, ԱՐԿԱԴԻ

ԱՐԿԱԴԻ, ծաղկաբերով:

Ապրիլ, ապրիլ, կեցցէք:

ԷԼԻՋ, Աքէլին, ցածր:

Խաչառակեցիր:

ԱՐԿԱԴԻ

Ո՛րչափ հաճելի է սիրով ամուսիններ տեսնելը:

ԱՌԻԼ, փոքր եմ շատ-շատ:

Ի՜հ, ի՜նչ անեմք, ձերդ վսեմութիւն, շատ մարդ սովորութիւն ունի՝ ուրիշի կնկան է գրկում, այս մէկն էլ իմ կնկան ես ինքս լինիմ գրկած, ի՜նչ կայ որ:

ԱՐԿԱԴԻ

Կատարելապէս իրաւունք ունիք, բարեկամս:

Յանդիմանումն հայեացք է չէ՞մ եւեռն վրայ:

Ե՛լի՛՛, հայեացքով հանդիմանում է Արշալույսին:

Ի՞նչպէս է Մարգարիտս:

ԱՐԿԱԴԻ

Փառք Աստուծոյ... Մի քիչ կողքը ցաւում էր, բայց անցաւ: Երեւի մըսել է: (Աճէլը շարժում-ժամում չէ՛նցում է եւեռն, որ ինչն ուղիւ էր նշարել, ինչ Մարգարիտը հեռու է:) Միայն ներողութիւն է խնդրում, որ չէ կարող դուրս գալ... Ես ինքս առաջարկեցի, որ փոքր ինչ հանգստանայ:

ԱՌԻԼ

Մենք հօ օտարներ չենք, ձերդ վսեմութիւն, թող հանգստանայ, աւելի լաւ:

Մօրենում է ինչ-որն եւ ղեկավար է ծրարում:

Ե՛լի՛՛, Արշալույսին, ցածր:

Ուրեմն ոչինչ չէ՞ նկատել:

ԱՐԿԱԴԻ, նայե՛ղէ՛:

Հանգիստ եղիր... (Գնալով դուռն Աճէլը) Այդ ի՜նչ է, սիրելիս:

Եւեռն ինչ-որ բան-բան, ղեկավար է ալքոհում:

ԱՌԻԼ

Ձեր վսեմութեանը յայտնի բարեգործութեան համար հաւաքած...

ԱՐԿԱԴԻ, ընթերցելով:

Գիտեմ, գիտեմ:

ԱՌԻԼ, ծրարը գալով Արշալույսին, ցածր:

Ռոյորն այդտեղ է՝ փողն էլ, հաշիւներն էլ:

ԱՐԿԱԴԻ, ծրարը դնելով ծոցը:

Լաւ, լաւ...

ԱՌԻԼ, Արշալույսին, ծածուկ:

Ես իմ մասն արդէն վերցրել եմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Չատ բարի... Ես այսօր եւթ կը հրամայեմ, որ բոլոր գործերը վերջացնեն... Ուրիշ ի՜նչ կայ այդտեղ թերթ ապահովում:

ԱՌԻԼ

Ամենահարկաւոր պաշտօնական թղթեր են, ձերդ վսեմութիւն:

ԱՐԿԱԴԻ

Թողէ՛ք այստեղ, ես շուտով կը վերադարձնեմ... Այդպէս, այդպէս թերթ ապահով:

ԱՌԻԼ

Եթէ թոյլ կը տաք, ձեր սենեակը կը տանեմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ա՛յս, դուք ինչի՛ էք ներողութիւն կրում:

ԱՌԻԼ

Ի՜նչ էք հրամայում, ձերդ վսեմութիւն, այս ի՜նչ ներողութիւն է:

Թերթ ապահով չեմ-չեմ դուրս ե գնում ո՞ր դռնից:

ԷԼԻՋ, վաշտի զէպե Արշալույս, ցածր:
Ես կարծում եմ որ բռնուեցանք:

ԱՐԿԱՂԻ

Ո՛հ, ասում եմ, միամիտ եղիր... (Ձեռքը հանելով ծոցը):
Այս ի՞նչ ես գրել:

ԷԼԻՋ

Կը կարդաս, կ'իմանաս...

ԱՐԿԱՂԻ, ծոցից հանելով լուռ-լուռ:

Ի՛նչ գաղտնիք է:

ԷԼԻՋ

Ա՛, խնդրեմ...

Վաշտի է զէպե ալժոնը եւ աստիճանային բլուրի ընդունումը:

ԱՐԿԱՂԻ, վերադառնալով:

Բոլորը կարգով դարսեցի սեղանի վրայ:

ԱՐԿԱՂԻ, պահելով լուռ-լուռ:

Չատ շնորհակալ եմ:

ԱՐԿԱՂԻ

Չարժէ շնորհակալութեան, ձերդ վստածութիւն:

ՏԵՍԻՆԻ Թ

ՆՐԱՆՔ, ՀԵՂԻՆԷ

ԱՐԿԱՂԻ, Հեղինէն, որ հոգում է իր սենեակից:

Ա՛, օրիորդ Հեղինէ, բարեւ ձեզ... Ի՛նչպէս էք, այսօր դեռ չենք տեսնուել:

ՀԵՂԻՆԷ

Չատ շնորհակալ եմ, պարոն. դձուք ինչպէս էք:

ԱՐԿԱՂԻ

Ինչպէս տեսնում էք, օրիորդ, ես միշտ լաւ եմ, միշտ առողջ, միշտ էլ ուրախ... Կարծեմ, տիկնոջը և բարեկամիս ճանաչում էք:

ՀԵՂԻՆԷ

Այո, պարոն, փոքր ինչ առաջ մենք արդէն տեսնուեցանք այստեղ:

ԱՐԿԱՂԻ, Արշալույս:

Չատ լաւ բան էք արել, ձերդ վստածութիւն, որ օրիորդին ձեզ մօտ էք ընդունել: Այսպիսի վտանգաւոր ժամանակ, երբ ամեն մի քաջափոխում մի մի գալի է հանդիպում մարդ, ձեզ պէս տէր ունենալը մեծ բաղդ է: (Հեղինէն): Այո, օրիորդ: (Էլիէն): Ի՛հ, գնանք, հոգիս, ժամանակ է: (Արշալույս): Ներսիս ղուլթիւն:

ԱՐԿԱՂԻ

Իսկոյն, իսկոյն: (Հոգի է հաշիւ ելնորդին հանելու համար): Մեր կառքով գնացէք, խնդրում եմ:

ԷԼԻՋ, Դեղինէ:

Ինչի՞ էք նեղութիւն քաշում, պարոն, շատ շնորհակալ ենք, այնպէս էլ կ'երթանք, հեռու չենք:

ԱՐԿԱՂԻ

Յատուկ խնդրում եմ:

ԱՐԿԱՂԻ

Ճշմարիտ, ի դուր նեղութիւն էք կրում, ձերդ վստածութիւն. չէ որ դուք ևս գնալու էք շուտով:

ԱՐԿԱՂԻ, սենեակի ժամացույցին հայելով:

Օ՛, ես դեռ բաւական ժամանակ ունիմ... (Ներսիս)

Տրոյի պատերազմը) Տիկնոջը և պարոնին մեր կառքով տանեն:

Սպասարքը դուրս է գնում:

Էլի՛ջ, առանցիկ չեղելով:

Ջատ շնորհակալ ենք, որ այդպէս պատվում էք մեզ... (Ձեռք հանելով) Մնաք բարեալ. մեզ մի մոռանաք, խնդրում եմ: (Հեղինէին, համբուրելով) Յտեսութիւն, օրիորդ...

ՀԵՂԻՆԷ

Յտեսութիւն, տիկին:

Ահի՛, յետք հաշտ:

Մնաք բարեալ, օրիորդ... Ո՛ղջ և առողջ լինիք, ձերդ վսեմութիւն:

Էլի՛ջ, առանցիկ չեղելով, Հեղինէին:

Մարգարտիս լաւ պահեցէք: (Սրբաբանին) Յոյս ունիմ այս անգամ երկար սպասել չէք տալ մեզ:

ԱՐԿԱՆԻ, հանգիստ:

Անչափ բարի էք, տիկին:

Էլի՛ջ, ու Ահի՛, դուրս է գնում:

ՏԵՍԻՆ Ժ

ՀԵՂԻՆԷ, ԱՐԿԱՆԻ

ՀԵՂԻՆԷ

Մարգարտիս ուր է:

ԱՐԿԱՆԻ

Իր սենեակումն է: (Հեղինէին համբուրելով) Սպասեցէք, օրիորդ:

ՀԵՂԻՆԷ

Ի՞նչ կը հրամայէք:

ԱՐԿԱՆԻ

Ասացէք, խնդրեմ, օրիորդ, արդեօք գոհ էք ձեր սենեակից:

ՀԵՂԻՆԷ

Ես շատ գոհ եմ, պարոն, իմ սենեակից և անչափ շնորհակալ եմ ձեր հիւրասիրութիւնից:

ԱՐԿԱՆԻ

Ի՞նչ էք հրամայում, օրիորդ, այդ իմ պարտականութիւնն է: Դուք այնպիսի սուրբ գործի էք ծառայում, որ մարդ ինչ էլ կատարի ձեզ համար, դարձեալ քիչ է... Տարածել լոյս և զիտութիւն մատաղ սերնդի մէջ, պատրաստել հասարակութեան համար բարոյապէս զարգացած մաշկեր... միթէ սրանից էլ աւելի վսեմ աշխատանք կայ աշխարհիս երեսին... Օ՛, ես սաստիկ չարգում եմ լուսաւորութիւնը և, հաւատացէք, զիտեմ գնահատել ձեզ նման աշխատաւորներին... Ձեր կոչումը, օրիորդ, վսեմ է և սուրբ. ես խոնարհվում եմ այդ կոչման առաջ և երջանիկ կը լինէի, եթէ կարողանայի մի կերպ հաճելի զրտնուել ձեզ:

ՀԵՂԻՆԷ

Դուք չափից դուրս բարի էք, պարոն, շատ շնորհակալ եմ:

ԱՐԿԱՆԻ

Օ՛, օրիորդ, իմ կնոջ սրտակից բարեկամուհու համար ես ոչինչ չեմ խնայել, հաւատացէք... Ես շատ եմ սիրում կնոջս, շատ, և այդ պատճառով սիրում և

յարգողւմ եմ ամենին, ով որ նրան սիրում է... Խեղ-
ճը հիւանդոտ է, տեսնում էք. միշտ տխուր, միշտ
սիրտը ճածկուած... Չգիտեմ, ի՛նչ անեմ, ի՛նչպէս ու
րախացնեմ... ոչինչ չէ յաջողվում ինձ... Այս մի քանի
օր է միայն որ ես նրա երեսին երբեմն ժպիտ եմ
նշմարում... Ուրեմն դուք ինքներդ կարող էք դա-
տել, թէ որքան պիտի ես գոհ լինիմ, որ դուք մեզ
մօտ էք բնակվում... Աստուած կը վարձատրէ ձեզ
ձեր բարի, ազնիւ սրտի համար: (Ժողովուրդը հռչակում է)
Սակայն ժամանակ է... (Տառապանակով) Յատուկ ներո-
ղութիւն եմ խնդրում, օրիորդ, պաշտօնական գոր-
ծերս ստիպում են ինձ ձեզ թողնելու: Յտեսութիւն,
օրիորդ:

ፆጠራው ደግሞ ገንዘብ

ՀԵՂԻՆԷ

Յտեսութիւն, պարոն:

ԱՐԿԱՌԻ, ԳԵՂԱՐՈՒ, ՏԵՂԵՆԻ:

Օ՛, որպիսի գեղեցիկ աչքեր:

Горюхи и Голуби:

STUHL DU

ՀԵՂԻՆԷ, ՏԵՄԻՆ:

Ես այլևս ոչինչ չեմ հասկանում... Միթե Մարգարիտը սխալվում է... (Ուները շարժում է, յետոյ հռետորաբար է հարել Մարգարիտի ուղեղին)։ Պուռը կողպած է։ (Կտայն բռնում է դուռը։ Լույս է Մարգարիտի շոյնը՝ Ո՛վ է...) Հեղինէն։ (Պարզեալ Մարգարիտի շոյնը՝ Իսկոչն։)

Stuhl Pf

ՀԵՂԻՆԷ, ՄԱՐԳԱՐԻՏ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, շէն-շեն-լէ-մէք Կոն-տ Զայէլմէլ:

ԴՈՒ ՎԵՆՄԻԿ ԷՍ:

ՀԵՂԻՆԷ, 1892 թ.:

Ἐξή:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, աշէկը որքէշուշ:

Ամէնքր գնացին:

ՀԵՂԻՆԷ

Այո, ամենաբըլ (Մարտիրոս Խոսրովի եւ Էջիմ Սարգսի) Բայց դու ինչո՞ւ ես լաց լինում... Կրկին մի նոր վրէշտ: (Լաւաւեհնա) Ինչո՞ւ ոչինչ չես խօսում: (Նստելով Էջիմի, ասում է չէ՞սք:) Ասա, հոգիս, ասա, ի՞նչ է պատահել. չէ՞ որ ես քո հեղինէն եմ, դու ինձանից ոչինչ չունիս ծածկելու... (Թաղելով չէ՞սք:) Բաւական է, Մարգարիտս, բաւական. հանգստացիր, աղաչում եմ... Երեւի քեզ վշտացրել են:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

ရယ်ဟ, ရယ်ဟ:

ՀԵՂԻՆԷ

Ո՛վ... ամուսնինդ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ամուսինս... Վաղուց է որ ես նրան ճանաչել եմ. նրա արարմունքն ինձ չի վրդովեցնում այլևս... Բաց երբ քեզ խաբում է քո ընկերուհին, որի հետ դու երեսալ մեծացել ես, որին դու քոչր էիր համարում

միշտ... Ա՛խ... (Շարժումը հարապատասխան է վերին տողին՝ յոսուհարոնիւն:) Ի զուր չէր կասկածս... (Հեղինէն աղ-
շահ է:) Թողնենք, թողնենք, խնդրում եմ... Ես այժմ
ոչինչ չեմ կարող ասել... Ես սաստիկ անպատուած
եմ... բոլոր ցաւս արտայայտել անկարող եմ... Ես կը
խեղդուեմ պատմելիս... Ինձ չմարի տեղ են ընդու-
նում... ինձ կոյր են համարում...

ՀԵՂԻՆԷ

Հանգստացիր, Մարգարիտ, աղաչում եմ, հանգըս-
տացիր:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Հեղինէն չեւոք բռնելով:

Այո, այո, քոյրիկ, այո, հոգիս, ես բոլորը կը պատ-
մեմ քեզ, բոլորը. այժմ ներիր:

ՀԵՂԻՆԷ

Լաւ, լաւ, հանգստացիր միայն, խնդրում եմ, յետոյ
ի հարկէ կը պատմես. այժմ ուրիշ բան խօսենք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այո, ուրիշ բան, ուրիշ բան... Թող մտքիցս հե-
ռանան այն զգուելի տեսարանները... (Բռնելով Հեղի-
նէն չեւոքը, նրա հետ միասին լուսնային ծառի խոնկերով
և քիչ-քիչ, յետոյ բեշտած շայնով:) Դու ի՞նչ արիր:

ՀԵՂԻՆԷ

Չատ խիստ պահանջներ են առաջարկում, Մար-
գարիտ. երեք երեխայ, առաւօտները դասեր զա-
նազան առարկաներից, նրանց հետ միասին ճաշել,
խսկ երեկոյեան զբօսանք: Այդ շատ ծանր է ինձ հա-
մար... Ուրեմն պէտք է ամբողջ օրս նրանց նուիրեմ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Յետոյ համաձայնեցիր:

ՀԵՂԻՆԷ

Ո՛չ, մերժեցի:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛րքան գոհ եմ, Հեղինէ, որ մերժել ես. այլևս
անկարող եմ առանց քեզ ապրել... Քեզանից աւելի
էլ ոչ ոք չունիմ:

ՀԵՂԻՆԷ

Իսկ ես ի՞նչ ունիմ բացի քեզանից:

ՍՊԱՍՆԱՆՈՐ

Տիկին, մի անձանօթ զինուորական է:

Արծաթէ գոյրի՛ն ունի՛ր աստիճան է մի այցելո՞ւն:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, յուզուելով վերցնում է այցելո՞ւն:

Արտա... չէս Արա... մեան... (Սպասարկելով:) Խնդրիր:
(Սպասարկելով գոյրն է փնտռում:) Ա՛խ, Հեղինէ, ես այսպես...

ՀԵՂԻՆԷ

Ի՞նչ պատահեցաւ քեզ, Մարգարիտ, դու բոլորո-
վին գունատուեցիր:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛վ, ես... Միթէ...

ՀԵՂԻՆԷ

Այո, այո, հոգիս:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ա՛խ, նա բարձրանում է:

ՀԵՂԻՆԷ

Իսկ ես փախչում եմ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Սպասիր, սպասիր, խնդրում եմ:

ՀԵՂԻՆԷ

Ես գործ ունիմ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Մի քանի ընկերացիներ...

ՀԵՂԻՆԻ

Կուշանամ, Մարգարիտ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Աղաչում եմ... Ես խնայում եմ... դու ընդունիր...

Դուրս է գալուս էր հենց այդ:

ՏԵՍԻՆ ԺԳ.

ՀԵՂԻՆԻ, ԱՐՏԱՂԻՍ

ՍՊԱՍԱՆՈՐ, Ժամանակակից:

Պ. Արտաշես Արամեան:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Բարե ձեզ, օրիորդ:

Սպասում եմ ինչ-որ բան:

ՀԵՂԻՆԻ

Բարե, պարոն: (Միջանցիկ ժամանակ) Նստեցե՛ք, խնդրեմ, տիկին Մարգարիտ խնայում եմ ինչ-որ բան կը գալ:

Նստում եմ:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Գուցե ես անշարժ մնալ եմ եկել:

ՀԵՂԻՆԻ

Հնդկականակը, պ. Արտաշես... Վաղուց է որ սպասում էինք ձեզ և ձեր բարեկամին... Ինչու նա էլ ձեզ հետ չնորհ չբերեց:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Ներողութիւն, օրիորդ, պարահանդէսի երկրորդ

օրը գիւղացիք տարան նրան մի կարևոր գործի համար և ահա մինչև այժմ դեռ չէ վերադարձել... Այսօր ես ևս թողնում եմ Թիֆլիզը:

ՀԵՂԻՆԻ

Միթէ:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Այո, օրիորդ, ստիպում եմ... Եկել եմ հրաժեշտիս ողջունը տալու ձեզ և տիկին Մարգարիտին: (Նստում) Այնպէս... Ներողութիւն, օրիորդ: (Մտնում է հեռից): Այս տիկնոջ նրկարածը պէտք է լինի:

ՀԵՂԻՆԻ

Այո, պ. Արտաշես. այդ նկարը ներկայացնում է այն պարտեզը, ուր Մարգարիտս անց է կացրել իր մանկութիւնը:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Այո, այո, ծանօթ է ինձ... Ո՛հ, որքան քաղցր չի ընդունութիւններ...

ՏԵՍԻՆ ԺԳ.

ՆՐԱՆՔ, ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ՂԳԵՍԻՍ ԺԳԻ ԻՆՆ ԿԱՐԳԻ ԲԵՐԾ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Պարոն Արտաշես, բարե ձեզ:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Բարե ձեզ, տիկին... (Միջանցիկ ժամանակ) Ես հիացած նայում էի ձեր նկարին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Օ, աչք մի չնչին բան է: (Հրա-կրէւոյն) Համեցէք նստեցէք, խնդրեմ: (Նստաւ էն:) Իսկ պ. Լեոնն ո՞ր է. չէ՞ որ դուք խոստացաք միասին շնորհ բերել:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Այո, տիկին, բայց նա զնաց գիւղը և գետ երևի ուշ կը վերադառնայ:

ՀԵՂԻՆԷ

Գիտեմ, Մարգարիտ, պ. Արտաշէսը գնում է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Միթէ...

ԱՐՏԱՂԻՍ

Այո, տիկին, ես հէնց այսօր գնալու եմ. եկել եմ ձեզ բարև-մնաք ասելու:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Միթէ աչքպէս շուտ... Եւ երկնք կը տևի ձեր բացակայութիւնը:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Զգիտեմ, տիկին, աչք կախուած է հանգաճանքներից. դուցէ մի քանի շաբաթ ուշանամ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Իսկ ձեր նոր վէպը... շարունակում էք արդեօք:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Ի՞նչպէս չէ, տիկին, բոլոր ազատ ժամանակս նրան եմ նուիրում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Յանկանում եմ ձեզ չաջողութիւն... (Լաւ-բիւն:) Աչքպէս... Գնում էք ուրեմն... Աշխատեցէք շուտով վերադառնալ. մենք կը սպասենք ձեզ:

ՀԵՂԻՆԷ, ԿԵՂԵՅ ՎԵՐ ԴԵՄԱՆԻՍ

Ներողութիւն եմ խնդրում, պ. Արտաշէս, ստիպուած եմ, դասի եմ գնալու:

ԱՐՏԱՂԻՍ, ԴԵՄԱՆԻՍ

Ա, խնդրեմ, օրիորդ:

ՀԵՂԻՆԷ, ՅԵՄԱՆԱՆ ԱՐԱՐՈՒՄԻՆ

Քարով գնաք, բարով գաք... Եթէ պ. Լեոնին տեսնէք, ինձանից շատ բարև արէք, խնդրեմ:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Անշուշտ, օրիորդ, ես նրա գիւղով եմ անցնելու:

Հէ՛ղինէ՛ն ուղղա՛նում է և գնա՛ւ իր ունեւո՛յն:

ՏԵՍԻՆԱ ԺԵ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԱՐՏԱՂԻՍ

ԱՐՏԱՂԻՍ, ԴԵՄԱՆԻՍ

Ճշմարիտ որ շատ համակրելի օրիորդ է... Քարեկամս ի դուր չէ աչքպէս հրապուրուել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Իրան... Ուրեմն պ. Լեոնը հաւանում է Հեղինէիս:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Այո, տիկին, շատ է հաւանում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Հեղինէս էլ չաճախ է մտաբերում նրան... Փոխադարձ համակրանք...

ԱՐՏԱՂԻՍ

Իսկ ես համոզուած եմ, տիկին, որ բարեկամս մինչև անգամ սիրում է օրիորդին:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Չատ ճշմարիտ էք ասում, պարոն, բայց ինչպէս զանազանենք արդարը խաբեբայից, քանի որ խաբեբաների յատուկ սովորութիւնն է միշտ արդարի դիմակով երևալ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Եւ ամենալտանգաւոր մարդիկը հէնց դրանք են, որ իրանց արատները վարպետութեամբ ծածկում են առաքինութեան քողի տակ:

ԱՐԿԱՂԻ

Ա՛խ, ազնիւ ընկերս, դու տկար էիր, մոռացայ հարցնել առողջութեանդ մասին... Ներիր, խնդրում եմ. ինչպէս ես այժմ, լաւ ես:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Ֆէլճերէն:

Իմ մասին մի նեղանար, խնդրեմ, ես շատ լաւ եմ:

ԱՐԿԱՂԻ

Չատ ուրախ եմ. ես շարունակ քեզ վրայ էի մտածում, սիրելիս: (Արտաշէսէն:) Դուք ևս շատ ուղիղ էք դատում, պարոն: Այո, մի փոքր դժուար է խաբեբաներին իսկույն ճանաչել... (Ծոյի Ժամայայցին Պայելով, Մարգարիտէն:) Հիանալի եղանակ է, սիրելիս, կամենում ես մի փոքր մաքուր օդ ծծել. կառքը պատրաստ է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Հառփելոս:

Չնորհակալ եմ. ես այսօր դիտաւորութիւն չունիմ տանից դուրս գալու:

ԱՐԿԱՂԻ

Բայց առողջութիւնդ, սիրելիս, առողջութիւնդ... Ես շատ ցաւում եմ, որ դու բոլորովին արհամարհում

եւ քո առողջութիւնը... Այսպիսի եղանակին քեզ հարկաւոր է բացօթեայ զբօսանք:

ԱՐՏԱՂԷՍ, Վէլ Ֆէլճերէն:

Ես ձեզ արգելք չլինիմ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛հ, ո՛հ, պ. Արտաշէս, նստեցէք, խնդրում եմ:

ԱՐԿԱՂԻ

Այո, պարոն, նստեցէք, նստեցէք, խնդրեմ... (Ինչպէս է խոսում Ֆէլճերէն:) Տիկինը կարող է գնալ էլ, դալ էլ, իսկ մենք կարող ենք խօսել, դատել, վիճել, ինչքան կամենանք:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Չատ շնորհակալ եմ, պարոն, յատուկ պարտաւորեցնում էք ինձ... (Հէլճերէն:) ձեր առանձին ուշադրութեամբ, բայց ներողութիւն եմ խնդրում, ժամանակ է:

ԱՐԿԱՂԻ, Պայելով Հէլճերէն:

Ափսոսում եմ, շատ ափսոսում եմ, հաւատացէք ինձ... Ես գիտեմ որ դուք սաստիկ զբաղուած էք և բոլորովին ժամանակ չունիք ունայն այցելութիւններով պարապելու, այնու ամենայնիւ, խնդրում եմ, երբ ազատ լինիք ձեր ծանր գործերից, երբեմն-երբեմն մեզ ևս մտաբերէք... Իմ տան դռները միշտ բաց են, պարոն, ազնիւ մարդկանց համար, մանաւանդ... Կնճխ բարեկամների համար:

Մարգարիտը այս Ֆիլոյին սաստիկ յուզուած էր և խոսում էր:

ԱՐՏԱՂԷՍ, Արտաշէս, Հէլճերէն:

Չափից դուրս բարի էք... (Գնում է Դէպի Մարգարիտ և Ֆէլճերէն:) Մնաք բարեաւ, տիկին...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Արարչի զեռն քանոն:

Յոցս ունիմ, պ. Արտաշէս, որ դուք դարձեալ կ'աչ-
քելէք մեզ...

Թողնամ է չեռն և ուղեցնամ է:

ԱՐԿԱԴԻ, առնայ արեւից շարժուելու:

Այո, աչո, ես ևս լինդրում եմ:

ԱՐՏԱՃԻՍ, հեռն: Են:

Օ՛, ձեր սիրայի ընդունելութիւնը, պարոն, ես եր-
բէք չեմ մոռանալ... (Մարգարիտ:) Մնաք բարեալ...

Դուք է քանոն:

ՏԵՍԻՆ ԺԷ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԱՐԿԱԴԻ

ԱՐԿԱԴԻ, երբեք չեմ կրնայ յիշելու Մարգարիտը Երեմ-
ի քանոն: Ես քանոն:

Ասա, խնդրեմ, ինչ է նշանակում այս բոլոր կա-
տակերգութիւնը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, առն քանոն:

Այդ հարցը ինձ է վերաբերում... ինձ:

ԱՐԿԱԴԻ

Այո, քեզ, քեզ. միթէ պարզել է հարկաւոր... Յան-
կարճ հիւանդանում ես, ամբողջ տունը տակնուվրայ
է լինում, գործերս համարեա անկատար եմ թողնում
քեզ համար, վազում եմ տուն և ինչ եմ տեսնում.
հիւանդս հանգիստ նստած՝ ամենասիրալիք ընդունե-
լութիւն է ցոյց տալիս մի բազմախնդիր զինուո-
րականի, որ ով իմանայ թէ ինչ է և ինչ մարդ է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Նա իմ մանկութեան բարեկամն է, ես արդէն ա-
սել եմ քեզ:

ԱՐԿԱԴԻ

Բարեկամ, բարեկամ... Երևի բարեկամից էլ մէկ բան
աւելի, որ հիւանդութիւնդ էլ մոռացել ես նրա համար:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Դուք ինձ վերաւորում էք, պարոն, բայց ի դուր.
եւ արդէն այստեղ էի հեղինէի հետ, երբ նա եկաւ:

ԱՐԿԱԴԻ

Եւ դու, տիկին, հարկաւոր համարեցիր ընդունել
նրան, լաւ իմանալով, որ այդ ինձ դուր չի գալ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ինչ էք կամենում ասել:

ԱՐԿԱԴԻ

Նոր ոչինչ. այսօր բարեկամ, վաղը երկրպագու և
վերջիվերջոյ խաչտառակութիւն... Միշտ այդպէս է
լինում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Երկնքից չէք վախենում այդպիսի մեղադրանք բար-
ձելով ինձ վրայ... Դուք անպատվում էք ինձ, պարոն:

ԱՐԿԱԴԻ

Օ՛հ, առանց մեծ-մեծ խօսքերի, խնդրեմ... Ինձ խա-
բելը հեշտ չէ, եւ շատ բան եմ տեսել իմ կեանքում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, առն հեռն: Ես:

Եւ շատ բան էլ փորձել էք ի հարկէ:

ԱՐԿԱԴԻ, քանոն:

Այո և փորձել եմ, եթէ կամենում ես... Օ՛, ես ոչ
ոքի չեմ թող տալ, որ մէկ մազի չափ անգամ արատա-

ւորի իմ պատիւս... Այսրւհետեւ թող չհամարձակուի
այն պարոնը իմ տուն մտնել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Դուք այնքան քաղաքավարի վարուեցաք նրա հետ,
որ հազիւ թէ մեր դռան շէմքովն անգամ անցնի նա
երբ և իցէ:

ԱՐԿԱՂԻ

Ջատ լաւ էլ արի. սիրտդ ցաւեց հա... (Բարեպաշտ
մա է քաւիւն) Գոնէ աւելի քաղաքավարի, քան թէ
դու բարեկամներես հետ... Համարեա վիրաւորուած զը-
նացին նրանք այստեղից... (Յաւաբոյժ էմք ասելով, ին-
քոս է ծախարին) Ախ... (Աստիճան, յետոյ ծեծողով է:) Հասկացա՛յ, հասկացա՛յ, այժմ հասկացա՛յ... (Կառնաւոր է
Մարգարիտ աստիճանէ վերէն շարժուած:) Դուք, տիկին, նրան
սպասուում էիք և սուտ հիւանդացաք, որ ինձ և իմ
բարեկամներին շուտով հեռացնէք այստեղից... (Մար-
գարիտ շէմքերէ մտնելով, զարհուրած նայում է Արկաղին) Այո՛,
այո՛, այլ ևս կասկած չկայ... (Հեղինակ է:) Օ՛, ի՛նչ
խորամանկութիւն... (Հեղինակ է ծեծողով է:) Բաց այդ-
պէս չէ, տիկին, ես ձեզ երկուսիդ միասին կը ոչըն-
չացնեմ, մինչև դուք հնար կը գտնէք ինձ խաչտա-
ռակելու:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Բաւական է, պարոն, բաւական է... Ձեզ խաչտա-
ռակողը ձեր վարմունքն է... Ձեր չափով մի չափէք
ուրիշին:

ԱՐԿԱՂԻ, բարեպաշտ:

Ի՛նչպէս, ի՛նչպէս էք համարձակվում հետս այդ-
պէս խօսել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, իրանց դուռ:

Այլևս վերջացաւ... Գնացէք, գնացէք, պարոն,
բարեկամուհիս սպասում է ձեզ և այս գիշեր:

ԱՐԿԱՂԻ

Ի՛նչ բարեկամուհի, ի՛նչ էք բարբառնում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այդ դուք լաւ գիտէք, պարոն, ինչպէս և ես...

ԱՐԿԱՂԻ

Սուտ էք խօսում, սուտ, տիկին... Լուցէք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛չ, պարոն, ո՛չ... Բաւական է, ինչքան լուցի. այժմ
ամբողջ աշխարհի առաջ պէտք է աղաղակեմ... Թող
ամենքն իմանան ձեր վարմունքը, թող ամենքը լը-
սեն, թէ ի՛նչ օրեր եմ քաշել ես ձեր ձեռքին, ինչ-
քան արտասուք թափել այս պատերի մէջ...

ԱՐԿԱՂԻ

Դուք խելագարուել էք, տիկին... Հեռացէք այս-
տեղից:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Խելագարուել եմ... (Ծեծողով է:) Ո՛չ, պարոն, ո՛չ
ես այժմ եմ միայն արթնանում... Կէս ժամ առաջ
քիչ էր մնում ամօթից մեռնելի ձեր սիրահարական
սիրազործութիւններին ականջ վկայ լինելով:

ԱՐԿԱՂԻ, բարեպաշտ:

Սուտ է, սուտ... Հեռացէք աչքիցս, ասում եմ,
ապա թէ ո՛չ այս րոպէիս կը սպանեմ ձեզ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Սպանեցէք ու վերջացրէք, դոնէ մէկ անգամից
կ'ազատուեմ ես այս տանջանքներից:

ԱՐԿԱԴԻ

Այդ արդէն չափից դուրս է, տիկին... (Զայրացած հասն է փաշին...) Այս ամենը ես պարտական եմ այն անիծեալ զինուորականին... (Յանդառն յարշուկաւելով «եղանի դռնափնի», բոլոր ուշով դռնափակաւ եւ Զանաւուն դռնէն շրջողով ներս են մտնում Սէսիլն ու հղաւորը...) Ես ձեզ խնայեալ հրամայում եմ որ այսուհետեւ չհամարձակուէք ընկունել այն բաղդախնդիր զինուորականին... միևնոյն է՝ նա ինձ հարցնի, թէ տիկնոջը:

Սէսիլն ու հղաւորը շուարժում են:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, դուք ի՞նչ երան եւ բոլորովին փաշալափ:

Այո, պարոնի հրամանը կատարեցէք իսկուրթեամբ, ես ևս հրամայում եմ... (Մէնչելով չէրսը դէպի դուռը:) Հեռացէք... (Սէսիլն ու հղաւորը դուրս են փնտրում: Լաւալիւն: Սասիլն շրջադառնալով եւ արհեստագործի ինքնաշարժով:) Քատ շնորհակալ եմ, պարոն... Այս էր իմ այսքան տարուայ տանջանաց վարձատրութիւնը... Այսուհետեւ ես մի անարժան կին եմ ձեզ համար... Այս օրուանից ամենայն ինչ վերջացաւ մեր մէջ... Ահա... (Պարտնոյն չըբում է մտնելու:) Առէք այն շղթան, որով ինձ կապել կաշկանդել էիք այսքան տարիներ... (Մտնելով չէրսէն Սէսիլին:) Ո՛հ, Աստուած ամենակարող...

Դուրս է փնտրում իր սենեակը: Արշալույսն մտնում է սպասար:

ՎԵՐՋ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾԻ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԵՐԿՐՈՐԴ

Միւսնոյն տեսարանը. պակասում է միայն պատկերակալը իր նկարով:

ՏԵՍԻԼ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՐԿԱԴԻ, ԱՏԷԼ

ԱՐԿԱԴԻ, հասն փաշին:

Ո՛հ, ո՛հ, պ. Աթէլ, խօսքս խօսք է, ես նրան գըլխազիր չեմ տալ, մինչև որ այդ թուղթը չստորագրի:

ԱՏԷԼ, մի ծաւալ լուսնի չէրսին:

Ձեր կամքն է, տէր, միայն թէ...

ԱՐԿԱԴԻ

Այո, այո, այդպէս... Տարէք այդ թուղթը և մի կերպ աշխատեցէք որ ստորագրէ:

ԱՏԷԼ, փոքր լուսնիկի չէրս:

Մինչև օրս, ձերդ վսեմութիւն, բոլոր ձեր հրամանները ես միշտ կատարել եմ սրբութեամբ, աշխատել պատրաստ եմ նոյն սրբութեամբ կատարել և ներկայ չանձնարարութիւնը, սակայն ես թույլ եմ տալիս ինձ նկատել, որ եթէ կարողանայիք մի կերպ հաշտուել տիկնոջ հետ, աւելի լաւ կը լինէր, ճշմարիտ:

ԱՐԿԱԴԻ

Անհնարին է, պ. Աբել, մեր մէջ հաշտութիւն չի կարող կայանալ, անունս ու պատիւս խաչտառակեց նա... չը, թշուառական...

ԱՅԻՆ

Ի՞նչ արած, ձերդ փսեմութիւն, էլի դուք պէտք է ներողամիտ լինիք... Ձէ որ նա ձեր կինն է... Միթէ այս լաւ է, որ ահա երեք ամիս է ամբողջ բաղաբը ձեզ վրայ է խօստում:

Թող լին դուրս է սեղանի վրայ:

ԱՐԿԱԴԻ

Թող խօսեն, որքան կամենան:

ԱՅԻՆ

Դարձեալ ձեզ է վնաս, ձեր անուանն է վնաս, ձերդ փսեմութիւն... (Աբելին նորա է և Գլուխը չէր հեռու հեռու:) Ինձանից ձեզ խրատ չի հասնիլ ի հարկէ, բայց ձեր բարին ցանկանալով, ինչպէս և միշտ, ես համարձակվում եմ յայտնել իմ կարծիքը... Միայն չբարկանաք, ի սէր Աստուծոյ:

ԱՐԿԱԴԻ

Չարունակեցէք, շարունակեցէք, խնդրեմ:

Ձեռքի նշանով հրահրում է նորա:

ԱՅԻՆ, նորա:

Այո, փսեմափալ տէր... Ի՞նչքան էլ կինը պակասութիւն ունենայ, ի՞նչքան էլ մեղաւոր լինի նա, դարձեալ ամուսնու ոչ թէ սուրբ պարտաւորութիւնն է միայն, այլև նրա ամենամեծ արժանաւորութիւնը... լուր և միշտ լուր այդ մասին: Հակառակ դէպքում, նա իր սեպհական պակասութիւնը կը խոստո-

վանի, իր մեղապարտութիւնը, իր թուութիւնը... (Աբելին Գլուխը համաշունչ շարժելով, հեռուի ծղոտ է: Լուսնին:) Համարձակութեանս համար ներողութիւն եմ խնդրում ձեր փսեմութիւնից. միայն ես աններելի յանցանք կը համարէի, եթէ իմ սրտիս խորհուրդը ճաճկէի ձեզանից... (Աբելին, Գլուխը չէր հեռու, արհեստական է սեղանին: Նորա Լուսնին:) Ձեր մեծահոգութեանն եմ դիմում, ձերդ փսեմութիւն... Եթէ թող կը տաք, տիկնոջը ես շուտ կը համոզեմ, միայն թէ դուք համաձայնէիք հաշտուել հետը:

ԱՐԿԱԴԻ

Ի դուր կը լինի ձեր աշխատանքը, սիրելիս... (Ուրիշ է Գլուխը, Աբելը նմանողէս:) Եթէ ես ուզեմ էլ հետը հաշտուել, նա ինքը չի կամենալ. ես նրան լաւ եմ ճանաչում... Այն կապը, որ մեզ կապում էր, խորտակուած է չաւիտեան. այժմ մնում է մեզ ձևակերպել մեր իրաւունքները և օրինական ընթացք տալ մեր ներկայ կացութեանը: (Աբելը վերջինից լուսնին, Գլուխը է Գլուխը:) Տարէք, տարէք այդ թուղթը .. Այնտեղ կը կարդաք, տարէք:

ԱՅԻՆ

Ես իմ պարտքս կատարեցի, ձերդ փսեմութիւն, այժմ կ'անեմ, ինչ որ հրամայում էք:

Թող լին դուրս է լեռնապահի հեջ:

ԱՐԿԱԴԻ

Աշխատեցէք շուտով վերադառնալ:

ԱՅԻՆ

Անպատճառ, ձերդ փսեմութիւն:

Մի հանի հայլ Գլուխ է:

ԱՐԿԱՂԻ

Սպասեցէք, պ. Աբէլ... Այս ծրարը կը յանձնէք իրան: (Տաշիւն է մի փոքրիկ ծրար, որ հասնում է ծոցից:) Տասը հազարի ստանալիք է բանկից իր անունով, թող բարով վայելէ... Իսկ եթէ այդքանն էլ չբաւականանայ, կարող էք դարձեալ խոստանալ, ինչքան կամենաք... Բայց ոչ, փողի մասին ոչ մի խօսք, նա կարող է վերաւորուել... Միայն այդ տուէք, այդ ծրարը, և չմոռանաք հասկացնել նրան, որ մինչև յանցանքն իր վրայ չառնէ, գլխադիր չի ստանալ երբէք:

ԱՅԻՆ

Գիտեմ, ձերդ վսեմութիւն:

Ծրարը քնում է ծոցը:

ԱՐԿԱՂԻ

Դէհ, շուտ պ. Աբէլ, ի սէր Աստուծոյ, շուտ. ես կը սպասեմ անհամբեր: Պէտք է մտածենք և վկաների մասին:

ԱՅԻՆ

Կէս ժամից յետոյ այստեղ եմ, ձերդ վսեմութիւն: Թերթապոյնը չեմքն քնում է: Արդարեւ որքանո՞ւմիս սպասողը բերում տալարւում է Արդարեւ մի այդտեղ:

ԱՐԿԱՂԻ, հրճուանալով:

Վարդուհի Վարվառեան... Միթէ... Նա ի՞նքը:

ՍՊԱՆՍԵՐՈՐ

Այո, ձերդ վսեմութիւն:

ԱՐԿԱՂԻ, Աբէլին:

Կացէք, կացէք, պ. Աբէլ: (Սպասողներ:) Գնա խնդրիր իսկոյն, ուրիշ ոչ ոքի չես ընդունիլ: (Սպասողներ:) Դուք, պ. Աբէլ, այն կողմից գնացէք...

(Յայտնաբերելով զոմի իրանի երկրորդ խորհրդը:) Թող նա ձեզ չտեսնի:

Այդտեղից չեմքն շարունակ քնում է իր սենեկը:

ԱՅԻՆ, յետոյ:

Հանդիստ եղէք: (Մտնելով:) Օհ, գնամ կնոջս թագաւորաւոր ասեմ:

Դուք է քնում իր սպասարանը:

ՏԵՍԻՆ Բ

ԱՐԿԱՂԻ, զգեստը փոխած, յետոյ ՎԱՐԴՈՒՀԻ

ԱՐԿԱՂԻ, անշուշտ ջրի շինում արդիւնը չեմքն, իր սենեկին իր քնում, հրճուանալով:

Սուրճը չմոռանաք: (Մտնելով է օդի մէջ և ինքն իր սպասարանը, որ հասնում է քնում, յետոյ քնում է և նախաճաշելով իր սպասարանը:) Գալիս է: (Առաջ քնում և չեմքն քնում:) Ի՞նչպէս սիրտս բաբախում է. կարծես տասն և եօթը տարեկան պատանի լինիմ... (Վարդուհին, որ հասնում է նախաճաշելով:) Բարե, բարե ձեզ, պաշտելի իմ տիկին... Ամբողջ երեք ամիս է ձեզ տեսնելու բաղդ չեմ ունեցել:

ՎԱՐԴՈՒՀԻ, քնում չեմքն:

Բարե ձեզ, բարեկամ... Այս մի քանի օր է միայն, որ ամառանոցից վերադարձել եմ...

ԱՐԿԱՂԻ

Համեցէք նստեցէք, խնդրեմ:

ՎԱՐԴՈՒՀԻ, նստելով:

Ձնորհակալ եմ... Ի՞նչպէս էք:

ԱՐԿԱԴԻ

Փառք Աստուծոյ: Հրամանքդ ինչպէս է, տիկին:
ՎԱՐԴՈՒՆՅԻ

Ինչպէս տեսնում էք, լաւ եմ: (Յայտարարելով):
Ինչո՞ւ էք կանգնած մնացել:

ԱՐԿԱԴԻ, հարգելով:

Այս ի՞նչ բարեկամոյքդ դէպք է, տիկին, որ շնորհ
էք արել ինձ մօտ գալ:

ՎԱՐԴՈՒՆՅԻ

Ինչի՞ էք զարմանում, վսեմաւիպ պարոն, մի՞թէ
ես ևս գործ չեմ կարող ունենալ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ի հարկէ կարող էք, հրաշալի իմ տիկին, բայց այդ
ի՞նչ տեսակ գործ է, որ դուք էք նեղութիւն կը-
րել. մի՞թէ չէիք կարող հրամայել, որպէսզի ես ինքս
ձեզ մօտ գայի:

ՎԱՐԴՈՒՆՅԻ

Հաւատացած եմ, որ ձեր վսեմութիւնը ինձ շատ
է յարգում, բայց գործը խիստ կարեւոր է և շտա-
պողական, դրա համար էլ ինքս եկայ:

ԱՐԿԱԴԻ

Հրամայեցէք, տիկին, ինչ որ ձեռքիցս գալ, չեմ
խնայիլ ձեզ համար:

ՎԱՐԴՈՒՆՅԻ

Օ՛, այդ ես լաւ գիտեմ: Մէկ օր ինձ հաւատա-
ցնում էիք, որ ձեր կեանքն էլ չէք խնայիլ ինձ հա-
մար, բայց լեզուն շատ բան կ'ասի ի հարկէ:

ԱՐԿԱԴԻ

Սրտանց, սրտանց, տիկին, հաւատացնում եմ՝ սըր-

տանց... Եթէ ինձ հրամայէք գնալ ջուրն ընկնել,
խսկոյն կ'երթամ ջուրը կ'ընկնեմ:

ՎԱՐԴՈՒՆՅԻ, ծիծաղելով:

Ուրեմն հրամայում եմ. խսկոյն գնացէք ջուրն ըն-
կէք:

ԱՐԿԱԴԻ, հարգելով:

Գնամ:

ՎԱՐԴՈՒՆՅԻ, ծիծաղելով:

Գնացէք, այո՛, գնացէք:

ԱՐԿԱԴԻ

Տեսէք, տիկին, կ'երթամ. հաւատացնում եմ ձեզ,
կ'երթամ:

ՎԱՐԴՈՒՆՅԻ

Հրամայում եմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ո՛հ, քարասիրտ... Ահա, մնա՛ք բարեաւ չաւիտեան:
(Գնում է մինչև նախասրահի դուռը. յետոյ վերադառնում): Բայց
ոչ, ես չեմ կարող ձեզ մենակ թողնել:

ՎԱՐԴՈՒՆՅԻ, հրեշտակով:

Նստեցէք, պարոն, նստեցէք... Ես ձեզ քանի՛ քա-
նի անգամ ասել եմ՝ մի արտասանէք այնպիսի խօսք,
որ կատարել չէք կարող:

ԱՐԿԱԴԻ

Ահա, դարձեալ չէք հաւատում ինձ, տիկին:

ՎԱՐԴՈՒՆՅԻ

Հաւատում եմ, հաւատում, պարոն, դիցուք թէ
շատ էլ հաւատում եմ, բայց ջուրն ընկնելու պէտք
չկայ... Իմ խնդիրքը ոչինչ զոհաբերութիւն չէ պա-
հանջում ձեզանից և նրա կատարելն էլ շատ հեշտ

է... Միայն մի խօսք է հարկաւոր ձեր կողմից... (Ձեռ-
նի պայծառութեամբ) Բայց դուք ինչի էք այդքան
հեռու նստել... Նստեցէք այստեղ... (Վարդապետի)
Մօտիկ, մօտիկ... Մի վախենաք, ես ձեզ կուլ չեմ տալ:

ԱՐԿԱՂԻ, հարեւորով:

Ա՛խ, տիկին, խելքից հանում էք ինձ:

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ, հեռանալով:

Օ՛հ, օհ, ձերդ վսեմութիւն, մի փոքր հեռու, խընդ-
րում եմ:

ԱՐԿԱՂԻ, օրհնաւոր աստուծոյ:

Ահա, տիկին... Հրամայեցէք, ինչ էք կամենում:

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

Չատ չնչին բան, ճշմարիտ, գոնէ ձեզ համար չըն-
չին է... Ձեր խօսքն ամեն տեղ անցնում է, այնքան
ճանօթ ու բարեկամ ունիք դուք... (Պայծառութեամբ հար-
ւել Եւ հեռանալով) Արտասահմանից մի քանի կտոր թա-
ւիշ են ուղարկել ինձ և ահա, ինչպէս հեռագրում
են Բաթումից, իմ արկղիկը պէտք է որ այս գիշեր
այստեղ լինի... (Տալով հեռագրի) Ինչպէս էլ լինի,
պէտք է վաղը իմ ձեռքը հասնի այդ, էլ մաքսա-
տանը երկար չպահեն:

ԱՐԿԱՂԻ, աշխարհայեցող հեռագրի:

Իրաւ որ շատ չնչին բան է եղել... Ես էլ մտա-
ծում էի թէ ինչ կարող է լինել:

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

Ներեցէք, անհանգիստ եմ անում ձեզ:

ԱՐԿԱՂԻ

Ա՛խ, ինչ էք ասում, տիկին, իմ բոլոր հանգստու-
թիւնս ձեր չարը տանի, այդ ինչ բան է:

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

Դուք մարմնացած քաղաքավարութիւն էք, պա-
րոն:

ԱՐԿԱՂԻ

Օ՛, չափից դուրս բարի էք, տիկին:

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

Ես ճշմարիտ եմ ասում: (Վեր հեռանալով) Ուրեմն
վաղը կըստանամ:

ԱՐԿԱՂԻ, հարեւորով:

Անպատճառ, անպատճառ, աննման իմ տիկին:

Հոգի է պաշտէ եկեղեցւոյ հոգւոյն: Ի՞նչ:

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

Չատ շնորհակալ եմ, շատ, պարոն Արկաղի. յատուկ
պարտաւորեցնում էք ինձ, Ուղիղն ասեմ, ես ձեզ
նեղութիւն չէի տալ այսպիսի մի չնչին բանի հա-
մար, բայց քոյրս էգուց անպատճառ գնալու է Բա-
ղու. ես շատ գոհ կը լինէի, եթէ կարողանայի ան-
ձամբ իրան յանձնել իր մասը:

ԱՐԿԱՂԻ

Հանգիստ եղէք, տիկին, ես ինքս կը բերեմ ձեր
արկղիկը:

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

Ինչի էք այդքան նեղանում, պարոն, կարող էք
ուղարկել... Թէեւ ես շատ ուրախ կը լինէի ձեզ իմ
տանը տեսնել:

ԱՐԿԱՂԻ

Ի՞նչ նեղութիւն... Այս րոպէիս ինձ պէս երջանիկ
մարդ չկայ աշխարհումս:

Արեւն հոգի է պաշտէ հոգւոյն: Ի՞նչ:

ՎԱՐԴՈՒՆՅԱՆ

Միթէ:

ԱՐԿԱՆԻ

Հաւատացէ՛ք, տիկին: (Սպասարհն, որ արժաւէայ ճեծ-
նիւթեղով քերած է պարտաւորութեամբ և պատկոթար, դածր:) Ին-
չի՞ ուշացրիր: (Վարդուհան, ճիշդէն սպասարհը ունիւթեղ
դնած է սեղանի վրայ և բաժանելը նախքէ քերած:) Թոյլ կը
տամք ինձ, տիկին, մի բաժակ սուրճ առաջարկել ձեզ:

ՎԱՐԴՈՒՆՅԱՆ, արքայադուստր:

Չգիտեմ, ճշմարիտ, ինչ պատասխանեմ... Դուք
այնքան բարի էք գէպի ինձ, որ մերժել չեմ վստա-
հանում:

ԱՐԿԱՆԻ

Յատուկ երջանկացնում էք ինձ, տիկին: (Սպաս-
արհն:) Լաւ, գնա, ես ինքս կը պատրաստեմ: (Սպաս-
արհը դուրս է գնում: Վարդուհան լուռ առաջարկելով սուրճ
սեղանի մօտ:) Համեցէ՛ք, խնդրում եմ:

ՎԱՐԴՈՒՆՅԱՆ, արքայադուստր:

Չնորհակալ եմ... Այս մի բաժակն ինչ գեղեցիկ է...
Երևի ձեր սովորական բաժակն է:

ԱՐԿԱՆԻ, պարտաւորութեամբ:

Ո՛չ, տիկին, ես գրանով երբէք չեմ խմում:

ՎԱՐԴՈՒՆՅԱՆ

Երևելի՛ր բաժակ... (Յանձնար:) Այդպէս չէ, պարոն,
այդպէս չէ, թողէ՛ք ես պատրաստեմ: (Որտե՛ն նախնիներն:) Դուք
նստեցէ՛ք, խնդրեմ:

ԱՐԿԱՆԻ

Ի՛նչքան բարի էք, տիկին:

Նստում է:

ՎԱՐԴՈՒՆՅԱՆ, հեղինակ:

Եւ միշտ այդպէս էք պատրաստում ձեր սուրճը:

ԱՐԿԱՆԻ

Ո՛չ, տիկին, սպասաւորն է հոգում:

ՎԱՐԴՈՒՆՅԱՆ, արքայադուստր:

Սպասաւորը... Խեղճ մարդ, մեղքս գալիս էք, ճշ-
մարիտ... Ահա, այդպէս իմացէ՛ք տանտիկնոջ ար-
ժէքը... (Տուր ինքն զեղեցի՛ բաժնի:) Համեցէ՛ք:

ԱՐԿԱՆԻ, արքայադուստր:

Օ՛, տիկին... (Հաճախում է Վարդուհան չէսը և բաժնի
նրան առաջարկում:) Յատուկ խնդրում եմ:

ՎԱՐԴՈՒՆՅԱՆ, արքայադուստր:

Չնորհակալ եմ... (Արքային իր համար վերցնում է ճիւղ
բաժնի:) Այո, ես ձեզ խորհուրդ եմ տալիս, գնացէ՛ք,
ձեր կնոջ ձեռքը համբուրեցէ՛ք... Բաւական է ինչ-
քան խոով մնացիք, խնդրեցէ՛ք, որ զայ ձեզ տիրու-
թիւն անէ:

ԱՐԿԱՆԻ

Ո՛չ, ո՛չ, տիկին, մեր մէջ ամեն բան վերջացած է:

ՎԱՐԴՈՒՆՅԱՆ

Ի՛նչ, բարեկամ, այդ տեսակ թիւրիմացութիւններ
շատ է պատահում մարդ ու կնոջ մէջ... Մի քանի ժա-
մանակից յետոյ դարձեալ այնպէս կ'ապրէք միասին,
ինչպէս ապրել էք... Հետեւապէս՝ քանի վաղ, այնքան
լաւ երկուսիդ համար էլ... Գնացէ՛ք, գնացէ՛ք սիրտն
առէք... Դուք ինձ լսեցէ՛ք, ես ձեզ վատ խորհուրդ
չեմ տալիս:

ԱՐԿԱԴԻ

Ա՛խ, տիկին, ի՛նչ էք հրամայում, ես հէնց այս րոպէիս սպասում եմ նրա խոստովանութեանը:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Ի՞նչ խոստովանութիւն:

ԱՐԿԱԴԻ

Որ նա է պատճառը մեր բաժանման և որ բոլոր յանցանքը նա իր վրայ է առնում:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Ի՛նչպէս... Ձե՛ք որ օրէնքով այդ գործում սեպհական խոստովանութիւնը ոչինչ նշանակութիւն չունի:

ԱՐԿԱԴԻ

Այո՛, բայց երբ վկաները հաստատում են, հարցը փոխվում է:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Այդ ես բոլորովին չեմ հասկանում... Եթէ վկաներ ևս կան, էլ ի՛նչ հարկաւոր է մեղապարտի յանձնառութիւնը:

ԱՐԿԱԴԻ

Բանն էլ այն է, տիկին, որ այս գործում վկայ գտնելն անհնարին է, եթէ ինքը յանցանք ընդունողը յօժար չէ... Օ՛, ես այս խնդիրը լիովին ուսումնասիրել եմ... Այս միշտ այսպէս էլ կատարվում է ամեն ուրեք:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Ուրեմն կատակ չէ այդ ամենը, ինչպէս երևում է:

ԱՐԿԱԴԻ

Ամուսինները մէկ որ բաժանուեն, էլ կատակը ո՛րն է:

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՆՐԱՆՔ, ՍՊԱՍՆԱՌ

ԱՐԿԱԴԻ, որենեւով սպասարին, որ ի՛նչ այսպիսի չեմք: Վարդապետ ծածուկ: Երբ է ունեւ:

Ի՛նչ կայ: (Գէ՛տ է վաղու՛մ): Ես քեզ ասացի, որ ո՛չ ոքի չընդունես... (Վերջնեւով այսպիսի, ճեղհուի): Ելի՛ր...

Մնում է շուարուած:

ՍՊԱՍՆԱՌ

Չտապեցէք, ձերդ վսեմութիւն, մեծ աստիճանաւոր է, սպասում է ձեզ ներքեւ նախասենեակում:

ԱՐԿԱԴԻ, սպասարին, յո՛ծ:

Անիճեալ: (Վերջնեւով է դէպի Վարդապետ): Ա՛խ, տիկին, յատուկ ներողութիւն եմ խնդրում, մի րոպէ թո՛ղ տուէք ինձ... Պաշտօնական ամենահարկաւոր գործի են եկել:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Խնդրեմ, ձերդ վսեմութիւն, ինձ համար մի՛ նեղանաք:

ԱՐԿԱԴԻ

Ա՛նչափ բարի էք, տիկին:

Դուք է վաղու՛մ, սպասարին: Գէտն է ունեւ:

ՏԵՍԻՆ Գ

ՎԱՐԴՈՒՆԻ, Ջենալ. փոքր լուս-բեմնից յետոյ աջ յա-
յաճապը ճակատին արանելով:

Վարդուհի, զգո՛ւշ... (Յանձարծ որդի է ինքնուհի, առանց
որդի շարժուելու նայում հայելու հեջ, քիչաբիւ ծառու և ինքն
նայում: Յետոյ լսելով քրոն դուռն չայնը, որդի ղեր է Լուսում,
վազում է քեզին պարտահանը և չէ՛ցէտելով դուռն նայում:) Ո՛վ
էր... Ափսոս, չտեսայ:

Շորպով ղերտաւանում է իր որդւն և առաջուայ քիչն ղն-
դումում:

ՏԵՍԻՆ Ե

ՎԱՐԴՈՒՆԻ, ԱՐԿԱՆԻ

ԱՐԿԱՆԻ, ղերտաւանով, ղեմում:

Ո՛ւ՛ն, ազատուեցայ... (Վարդուհի) Յատուկ ներո-
ղութիւն եմ խնդրում, տիկին... Հազիւ ազատուեցայ.
պաշտօնատէր մարդը ինքն իրան չէ պատկանում,
ինչ արած:

ՎԱՐԴՈՒՆԻ

Հասկանալի է... Միայն շատ եմ ցաւում, որ ձեր
թանկագին ժամանակը խլեցի և արգելք եղա՛յ ձեր
գործերին... (Վեր ղեմում) Մնա՛ք բարեալ:

ԱՐԿԱՆԻ

Ես այժմ բոլորովին ազատ եմ, հաւատացէ՛ք... Մնա-

ցէք մի փոքր ևս, խնդրում եմ... Մի խլէք ինձանից
այդպէս շուտ աչս երջանկութիւնը... Աղաչում եմ ձեզ,
տիկին:

ՎԱՐԴՈՒՆԻ

Բայց ժամանակ է, պարոն:

ԱՐԿԱՆԻ

Գուցէ կը բարեհաճէք, տիկին, պարտէզը տեսնել...
Հազուագիւտ ծաղիկներ կան:

ՎԱՐԴՈՒՆԻ

Ձատ շնորհակալ եմ, պարոն, մի ուրիշ անգամ:
(Հայելում նայելով) Ա՛խ, աչս ինչպէս է ծառել զլսարկս:
(Վերցնելով քիւրիւն) Կը ներէք ինձ՝ մի փոքր ուղղեմ:

ԱՐԿԱՆԻ

Խնդրեմ, տիկին, համարեցէք թէ ձեր տանն էք:

ՎԱՐԴՈՒՆԻ

Բայց դուք աչս կողմը չնայէք, խնդրեմ: (Խէր քն
գնդաւորներն ամբողջում է. յանձարծ երջար ու հեռուի հա-
ղէքը Լուսումն էն ուներ ղերտ:) Ա՛խ, ներողութիւն եմ
խնդրում, աչս ինչ անբաղաբավարութիւն է իմ
կողմից:

ԱՐԿԱՆԻ

Մարդասպանութիւն ասացէք, տիկին: (Վարդուհին
յեթ է նայում և անշուշտ սպասում է հարույն) Ինչ կա-
մենաք արէք, աչս և չեմ կարող դիմանալ...

Վրայ է ղնում և արդարեւ հաճախում է հաղէքը:

ՎԱՐԴՈՒՆԻ

Պարոն, պարոն, ինչ էք անում, ինչ էք անում...
(Մաղէքը քանդելով յեթ է անշուշտ) Գուք ձեզ մոռանում
էք...

ԱՐԿԱՆԻ, շարունակելով համբարել ճաղերը և ուսերը:
Օ՛հ, իմ թագուհի, իմ սրտիս աստուածուհի...

ՎԱՐԴՈՒՆԻ

Ա՛խ, բաւական է, խնդրեմ...

ԱՐԿԱՆԻ

Ո՛չ, ո՛չ, էլ ձեռք չեմ վերցնիլ ես ձեզանից... Բաւական է ինչքան տանջեցիք ինձ... Այտուհետեւ դուք իմս էք, ես ձերը...

Գրե՛ած համբարում է:

ՎԱՐԴՈՒՆԻ

Ա՛խ... (Ի՞նչ ընէ աշխարհում է աղապատել:) Թողէք, թողէք... Օգնութիւն կը կանչեմ... Ա՛... ա... ախ...

Սուս աշխարհակաշակ յետ է ընկնում Արշադի լեռի վրայ:

ԱՐԿԱՆԻ

Իմ հրեշտակ, իմ հողիս... (Համբարում է:) Այտուհետեւ պէտք է միասին ապրենք, միասին մեռնենք:

ՎԱՐԴՈՒՆԻ, ի՞նչ նոր ուշիկ քաշու:

Ա՛խ, թողէք, թողէք... (Աղապատել է Արշադի խորիք:) Ձատ շնորհակալ եմ, պարոն... Այս անպատուութիւնը ես երբէք չեմ սպասիլ ձեզանից... (Մոռելով հաւաստելով:) Լաւ դաս տուիք դուք ինձ... Այդպէս է ուրեմն... (Սուս լաց լինելով:) Մի օրինաւոր կին իրաւունք չունի մի ճանօթ մարդու մօտ գործի գնալ... (Գլխով ծածկում է և չեղծ լացով:) Օ՛հ, ես չիմարս...

Ընկնում է ալետի վրայ և հեծնելով սուս լաց լինում:

ԱՐԿԱՆԻ, նստելով ճաղը:

Հանգստացէք, տիկին, աղաչում եմ, հանգստացէք... Իմ դիտաւորութիւններս մաքուր են... Ես կամենում եմ կեանքս չաւտեան կապել ձեզ հետ...

Ես կ'ամուսնանամ ձեզ հետ, վկայ է երկինք... Միայն խոստացէք իմս լինել:

ՎԱՐԴՈՒՆԻ, աչերը սրբում է և ընկնում հայեացքով նայում:

Արշադի: Նրա լուսնի:

Ամուսնանալ...

ԱՐԿԱՆԻ

Այո, օրինաւոր կերպով ամուսնանալ:

ՎԱՐԴՈՒՆԻ, սրտի թափումը:

Նրեխայ եմ ինչ է... Դեռ մէկից չազատուած՝ միւսի վրայ ամուսնանալ էք կամենում:

Երբեք չեմ հրաժարում է սրտից:

ԱՐԿԱՆԻ

Լսեցէք, տիկին, աղաչում եմ, լսեցէք... Ես ձեզ չեմ խաբարում, ի դուր էք այդպէս զարմանում... Ես իմ կեանքումս մի անպատիւ քաջ անդամ չեմ արած... Երգվում եմ, որ պարզ սրտով եմ խօսում... Իմ ապահարգանի գործը առաջ է գնում իր կարգով, շուտով կը վերջանայ... Այսօր է թէ վաղը ես կըստանամ իմ ազատութեան վկայագիրը...

Ձեր խոսքի երկրորդ շարքի դաշինք ճիշտ է Երեւան, սակայն ծածկում է, և լուսնի ծածկում է և ծածկում է յետոյ:

ՏԵՍԻՆԻ 2

ՆՐԱՆԻ, ԷԼԻԶ, ԼԱՐՈՒՆԱԾ:

ԱՐԿԱՆԻ, շարունակելով:

Մտադիր էի թուղթը ձեռքիս զալ ձեր ոտքերն ընկնել... Ես ազատ, դուք ազատ, մի երկու շաբաթ

չի տեղի, ես կը տանեմ ձեզ եկեղեցի և այնտեղ, Աստուծոյ տաճարում, սուրբ սեղանի առաջ ես կը խոստանամ ձեզ իմ սիրտն էլ, իմ կեանքս էլ:

Համբարում է նրա շեռքը: Ելելը սարսափելի գրոհներն իջնէ:

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ, ՎԵՐ ԲՆԱԼՈՒ:

Այդ մասին մենք կը խօսենք, երբ ձեր ազատութիւնը ձեռք կը բերէք:

ԱՐԿԱՊԻ, ՆԱԽԱՅԷ:

Մի համբոյր, միայն մի համբոյր, տիկին, որպէս գրաւական մեր ամուսնութեան...

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

Ո՛չ, ո՛չ, պարոն, ես իմ պատիւս ոտնակոխ չեմ անիլ... (Տառն շեռքը:) Մնա՛ք բարեալ... Մոռացէ՛ք բոլորը և խելօք կացէ՛ք:

ԱՐԿԱՊԻ, ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ շեռքը բռնած:

Խղճացէ՛ք ինձ, տիկին... Այրվում եմ...

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

Մի՛թ է... (Բաժանում ըստ է ածում, հաշիւն չարդարանում ստիճիկ էր ծեծողը:) Համեցէ՛ք, վսեմափալ տէր: (Առաջարկում է բաժանել:) Ա՛խ, չէ՛ք կամենում... (Բաժանել տեսնելով սեղանի վրայ:) Ուրեմն այսպէս... (Հովհարում է Արքային, որ լուսն և անշարժ նայում է նրան. յետոյ շրջել բարձրացնելով) Ի՛նչ գուարճալի էք այդպէս: (Հովհարում է Արքային շեռքը:) Ահա, թողնում եմ չիշատակ ձեր բորբոքուած սիրտը հովացնելու... Յոյս ունիմ, որ արկղիկս վաղը կըստանամ...

Խորը ողջոյն [Révérence.] և հաշիւն և շրջալուծ գործն քննում:

ՏԵՍԻՆ Լ:

ԱՐԿԱՊԻ, ԻԼԻԶ, ՆԱԽԱՅԷ ԼԱՔԵՆԱԾ:

ԱՐԿԱՊԻ, ի՛նչ քանի վայրէջքն լուսն և անշարժ նայում յետոյ:

Օ՛, կանայք... (Բարկացած ծանր է գալիս:) Ուրեմն ես մարդ չեմ լինիլ, եթէ քեզ չցաղթեմ: (Հովհարում է շեռքը և սեղանի վրայ: Ելելը, որ ծանր էր տառն էր ելել, հեղինակն ծեծողում է:) Ա՛խ...

Ձեռքը ճանաչելով, քննում է խորացած:

ԻԼԻԶ, ԲԱՅԱՐԱՆԱՆԵՐԸ:

Ահա... չէ՛ր սպասում... Ասա, ասա, որ ոչ ոք չկար այստեղ, ասա... Քեզ համար սուտն ի՛նչ շանապուծութիւն ունի... (Վերցնելով Վարդապետ հովհարը:) Այս ի՛նչ է, այս. այս էլ նրանը չէ... (Կարգում է հովհարը և դէմ ածում. յետոյ յարշանելով սարձի սեղանի վրայ, վերցնում է Վարդապետ բաժանել:) Այս բաժանիլ էլ նրա ձեռքին չէր... (Շարժելով:) Ահա քեզ...

ԱՐԿԱՊԻ

Ելի՛ր, ելի՛ր, ուշքի արի, աղաչում եմ, ամօթ է, ծառաները կարող են տեսնել:

Կողմում է նախաձեռնել գործը:

ԻԼԻԶ, ՊԱՆԵՐԸ ԵՐ ԳԼԻՆ ԳՈՐԸ:

Ահա, ամօթը... Ես իմ ամօթը վաղ թաղեցի:

Ղեն է յետոյ:

ԱՐԿԱՊԻ

Ի սէր Աստուծոյ, դադարիլ... Ամուսինդ գալու է... Նա այս րոպէիս կը գայ:

ԷԼԻՋ

Թող դաց... Ես էլ ոչ ոքից չեմ վախենում... Թող դաց տեսնի՝ որպիսի կին եմ եղել ես նրա համար... Թող մաս-մաս անի ինձ... Թող երեսիս մուր քսէ և մազերիցս բռնած՝ փողոցէ փողոց ման ածէ ինձ. ես արժանի եմ...

ԱՐԿԱՆԻ

Ա՛խ, Աստուած...

ԷԼԻՋ

Ա՛յդ էր, ա՛յդ էր քո պաշտօնական հարկաւոր գործը. աչգալէս էիր միշտ խաբում ինձ: Հէնց այս րոպէիս նախասենեակում... (Ներշնչանելով ինչպէս Արշալոյս խաբում էր իրեն նախասենեակում) «Ա՛խ, Էլիզ, հոգիս, ներքի, սենեակներս պաշտօնեաներով լիքն է, սպասում եմ նոյն իսկ նահանգապետին»... Եւ սրա հետ՝ տաք-տաք համբույրներ... (Գլխի շարժումով ներշնչանում է ինչպէս Արշալոյս նրան համբուրում էր նախասենեակում) Ո՛հ, Յուդայ... (Թաշնայնաւոր սրբում է երեսը) Եւ դու կարծում էիր, որ ես չգիտեմ թէ ով կար այստեղ... (Հեծնելով ծիծաղում է) Օ՛, ես վաղուց է որ քեզ չեմ հաւատում... Ինձ փաստ էր հարկաւոր, փաստ, և ահա այս անգամ բռնուեցար վերջապէս... Խօսիր, խօսիր, պարոն... Ո՛ւր են քո երգումները, քո Աստուածը, քո երկինքը... Ո՛հ, ինչ ճաղրալի ես դու աչժամ... Իրաւ լըղ-ճում եմ քեզ...

Ներշնչելով ծիծաղում է:

ԱՐԿԱՆԻ, ճգնառում:

Հանդստացիր, Էլիզ, աղաչում եմ...

ԷԼԻՋ

Հեռու, հեռու... Դու ոչ Աստուած ունիս, ոչ հոգի... Այսուհետեւ չհամարձակուես ինձ դիպչել... մեր մէջ ամենայն բան վերջացաւ... Գնա, գնա, աչժամ քո գեղեցիկ Վարդուհու առաջ չոքիր, նրա ոտի հոլը դարձիր... գնա հարսանիքիդ պատրաստութիւնները տես... (Հառիւ հող շարժանաւոր դահլէ լայն) Կեանքս, բարի անունս, պատիւս ես քեզ համար զոհեցի, իսկ դու աչգալէս գնահատեցիր... (Ձեռքի պայտառնելից հանելով մի բանալի և շղթանելով) Ահա, ա՛ռ քո պարտեզի բանալին... Մնաց բարեաւ յաւիտեան... Ես իմ պատիժը կրեցի...

Թաշնայնաւոր աչքերին՝ լաւով դուրս է գնում շտի խռի երկրորդ շարժի դահլից: Արշալոյս համար է բարացած:

ՏԵՍԻՆ Ը

ԱՐԿԱՆԻ, յետոյ ՍՊԱՍԱՒՈՐ

ԱՐԿԱՆԻ, մենա, երբոր լաւ-լիւսից յետոյ:

Ի՛նչ են կատաղել վրաս... (Բարեացած մօտ է գալիս, յետոյ վերցնելով բանալին) Դէ՛ն ձգեց... Չմտ հարկաւոր է. դու չլինիս, ուրիշը կը լինի... (Հնչեցնում է դահլիշը: Լը-տառնելով Ներքի հնչեցնում է. յետոյ բարեացած:) Է՛յ... (Լսելով որ նախասենեակի դուռը շարժւում է, գնում է բաց անում: Ներս հոսող ողորմութիւն:) Հաւաքիր աչգ ամենը... (Լաւ մօտ է գալիս, մինչդեռ ողորմութիւնը շարժւում է հրամանը) Անպիտան... Ես քեզ հրամայեցի ոչ ոքի չընդունել... Ի՛նչ պէս համարձակուեցար ասել որ ես տանն եմ:

ՍՊԱՍԱՆՈՐ

Ես մեղաւոր չեմ, ձերդ վսեմութիւն, տիկին Վարդուհու կառապանն ասել էր արդէն:

ԱՐԿԱՂԻ, հարստացած:

Ի՞նչպէս... Ուրեմն նա էլ կ'իմանայ սրա գալը:

ՍՊԱՍԱՆՈՐ

Երևի...

ԱՐԿԱՂԻ, բարեբաղդ:

Դժոխք... (Մահ է գալիս:) Զո՛ւտով, շո՛ւտով և կո-րի՛ր աչքիցս:

ՍՊԱՍԱՆՈՐ

Իսկոյն, ձերդ վսեմութիւն:

Արքային նորոգում է, բառանցիւր հեղանին խնամ և յետոյ գլուխը երէն չեւէն ճեղ առնելով արձանիկներով յենվում է հեղանին. ինչ պատահարը հաւասելով հովհարի կորուստը, զարման է ար-րայայտում, յետոյ վերցնելով էլիւզի բոլը, հոգ է բաշտում և ծոցում պահում: Լուռ-լին:

ԱՐԿԱՂԻ, վեր լուսնով արեւից:

Ճաշին տուն չեմ գալ... Խոհարարին կ'ասես որ լաւ ընթրիք պատրաստէ... Սեղանը պարտէզովմը կը դնես... Տես որ ամեն բան կարգին լինի:

ՍՊԱՍԱՆՈՐ

Քանի՞ հոգու համար, ձերդ վսեմութիւն:

ԱՐԿԱՂԻ

Քանի էլ կ'ուզես... Հինգ, տասը, տասնուհինգ... Պէտք է բարեկամներին հրաւիրեմ... Մի փոքր զուար-ճանամ... Չամպայնը հիմիկուց սառուցի մէջ կը դնես:

ՍՊԱՍԱՆՈՐ

Կանայք էլ կը լինին:

ԱՐԿԱՂԻ

Կանայք, երգչուհիք, երաժշտութիւն... Ինչ կամե-նաս, միայն թէ այս դժոխքից ազատուեմ...

ՍՊԱՍԱՆՈՐ, հիւսիսէջ չեւէն:

Այո, ձերդ վսեմութիւն, երկու կնոջ հետ միաժա-մանակ դործ բռնելը շատ վտանգաւոր է:

ԱՐԿԱՂԻ

Կորի՛ր, անպիտան... (Մահ է գալիս: Սպասարը գլուխը շարժելով դուրս է գնում:) Աստուած իմ, այս ինչ չար աստղի տակ եմ ծնուել ես:

ՏԵՍԻՆ Թ:

ԱՐԿԱՂԻ, ԱՅԻԼ

ԱՐԿԱՂԻ

Ա... Բերի՛ք ստորագրութիւնը:

ԱՅԻԼ, շաւարահամ:

Այո, ձերդ վսեմութիւն:

ԱՐԿԱՂԻ

Բերէք, բերէք, պէտք է վերջ դնել այս կացու-թեանը:

ԱՅԻԼ, անխառն հաշտում է լինելուպահից մի ծաւառ լուռ-լ, որ արդարեայ բոլորովին նման է նախնի լուսնին:

Ահա, ձերդ վսեմութիւն... Միայն այս այն չէ:

Տալիս է լուռ-լը:

ԱՐԿԱՂԻ

Ի՞նչպէս թէ այն չէ... (Բախտով լուռ-լը:) Այս ինչ է... Այս ինչ էք արել:

ԱՅԻԼ

Վատ ոչինչ, ձերդ վսեմութիւն... (Միշտէս Արշալույսը և իշխանուհիները իշխանուհիներէն և իշխաններէն) Իմ կարծիքով այդ աւելի մեծ ապացոյց է, բոլորն էլ իր ձեռքով է գրած... (Թերևսպահեց հանում է իշխանուհիներէն և իշխաններէն) Իսկ այս, ինչքան էլ աշխատեցի, նա չկամեցաւ ստորագրել, ոչ էլ այս ստանալիքն ընդունեց... Ինձ ոչինչ ողորմութիւն հարկաւոր չէ, ասաց, և սաստիկ բարկացաւ...

Ծրարը և իշխանուհիները դուրս ելան:

ԱՐԿԱԴԻ, չեւոր խփելով լուրջ:

Յը, խորամանկ օձ... Այս թուղթը մէկ կոպէկ չարժէ:

ԱՅԻԼ

Ինչի, ձերդ վսեմութիւն, չէ որ յանցանքը նա իր վրայ է վերցնում:

ԱՐԿԱԴԻ, ճշմարիտ:

Դժոխքը կլանէ քեզ... (Արշալույսը) Զարմանում եմ, պ. Արշալույս, ձեզ վրայ... Այսքան տարի է ապրում էք աշխարհում և մինչև օրս ամենատարրական բաներն անգամ չգիտէք... Ո՞րտեղ է այստեղ յանցանքի խոստովանութիւնը, ձեզ եմ հարցնում, այն յանցանքի, որ օրէնքը պահանջում է, այսինքն ամուսնական անհաւատարմութիւն... Ի՞նչ է գրում այստեղ նա, ինչ... (Արշալույսը) «Թողեցի ամուսնուս իմ յօժար կամքով, որովհետև չկարողացայ նրա հետ հաշտ ապրել... Ի՞նչ մեծ գիտ... Ի՞նչ իրաւունք կարող եմ ստանալ սրանով, ինչ... Թէև հարիւր վկայ անգամ ստորագրէին այս թուղթը...

Բարեպաշտ ծնունդ է իշխանուհի և իշխան չեւոր:

ԱՅԻԼ

Այն միայն Աստուծուն է յայտնի, ձերդ վսեմութիւն, թէ ինչքան եմ աշխատել, որ կարողացել եմ գտնէ այդ թուղթն առնել, այն էլ միայն այն պայմանով, որ դուք կը բարեհաճէք իր գլխագիրն ուղարկել շուտով:

ԱՐԿԱԴԻ

Ես նրան գլխագիր կը ցոյց տամ, թող սպասի դեռ... Դառն արտասուքով կը լացացնեմ ես նրան, քանի կենդանի է... Բարձրագոյն ատեանը կը դիմեմ, որ քաշ տալով բերեն նրան այստեղ... Յը, թշուառական... (Արշալույսը իշխանուհիներէն և իշխաններէն) Թողէք, թողէք այդ թուղթը... Ես ինքս կը տանեմ, ես ինքս կ'երթամ այն օձի մօտ, տեսնեմ թէ ինչպէս չէ ստորագրում... Դուք գնացէք ոստիկանին ուղարկեցէք այստեղ իսկոյն, մնացածը ես գիտեմ... (Բարեպաշտ) Այս ինչ անիծեալ օր լուսացաւ ինձ համար...

Կարողութեամբ իմն է գալիս անհետաճ:

ԱՅԻԼ, լեւրկապահ չեւոր, ճշմարիտ, ցածր:

Օհ...

Սարսափեց բանաւոր իշխան է որի զօրութիւնը վրայ, ճանապարհից չեւոր է նայում Արշալույսին իրեն և իշխան իշխանուհիներէն:

ՎԵՐՋ ԵՐՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾԻ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԶՈՐՐՈՐԴ

Մարգարտի եւ Հեղինէի կացարանում հասարակ սենեակ՝ ծաշակով զարդարած։ Սենեակը երկու դուռն ունի՝ մէկը ծախ կողմում, իսկ միւսը բեմի խորքումը, որ եւ բացվում է դէպի նախասենեակ։ Սեղան, զրասեղան, զրքերի պահարան, պատկերներ, արձաններ, զրքեր եւ նկարչութեան պարագաներ։ Երկրորդ արարուածի այն նկարը, որ դրած էր պատկերակալի վրայ, կախուած է պատից։ Խորքումը կայ եւ մի գեղեցիկ մսռան, որի վերին բաց դարակի վրայ դասաւորած են զանազան անօթներ։

ՏԵՍԻԼ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ՀԵՂԻՆԷ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ; աջ հոգեւորականութեան է որոշողութիւնը
բաժանի առաջ, որոշողութիւնը

Ապա, Հեղինէս, մէկ այս կողմը նայիր։
ՀԵՂԻՆԷ, որ վարդապետը բացուելիս, չափ հոգեւորական է որ
հոգեւորականութեան ծախքում է։

Հիանալի է... Ես ի դուր չէի ասում, Մարգարիտ,
որ դու մեծ տաղանդ ունիս... Օ, հրաշալի տեսարան...

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԶՈՐՐՈՐԴ

117

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Հորիզոնը չափողում է։

ՀԵՂԻՆԷ

Չմտ, չմտ, անգիտիմ Մարգարիտ։

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, հեռուից հեռուից իր հոգի։

Այո, ես գոհ եմ...

ՀԵՂԻՆԷ

Գիտես, Մարգարիտ, այս քո նկարը շատ նման է մեր դրութեանը... Հորիզոնից այս կողմը ամեն ինչ մութ ու խաւարով պատած, իսկ այն կողմը, հեռուն, երկինքն արեւի մօտալուտ ծագումն է աւետում... Այդ կարծես այն յոյսն է, որով ապրում ենք մենք։

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՞վ գիտէ, Հեղինէ, կարելի է, ճշմարիտ, մեր արեւն էլ ծագէ մի օր... Յոյսը լաւ բան է և շատ անգամ աւելի քաղցր, քան թէ նրան իրագործուած տեսները։

ՀԵՂԻՆԷ, հեռուից հեռու։

Ա՛խ, ա՛խ, ինչ սքանչելի տեսարան է... Ի՞նչպէս էիր համբերում, զարմանում եմ, որ շարունակ այս արհեստով չէիր պարապում... Երջանիկ ես, ճշմարիտ, որ այսպէս գեղեցիկ վրձին ունիս։

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, հեռուից հեռու։

Երջանիկ... Ա՛խ, իմ սիրունիկս, եթէ միայն այդ լինէր երջանկութիւնը... Ի՞նչ երջանիկ... Ամենքից արհամարհուած, աստ, ամենքի աչքից ընկած... Ի՞նչ եմ ես հիմա իսկապէս. մի թշուառ կին, որ հասարակաց կարծիքի առաջ կորցրել է իր անունը, իր պատիւը...

ՀԵՂԻՆԷ

Ո՞վ կը համարձակուի քո պատուի վրայ մի ստուեր անգամ ձգել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ամենքը, ամենքը, թանկագին իմ հեղինէ, բացի քեզանից և մի քանի բարեկամներից, ամենքը... Ամուսնաթող կնոջ վերադիրը մեր Հասարակութեան մէջ միայն ամօթն ու անպատուութիւնն է... Վրաս աշնպէս են նայում, կարծես մի մահապարտ լինիմ. համարեա ոչ ոք չի էլ ուզում հետս խօսել... Եւ ինչի, ի՞նչ եմ արել, ի՞նչ յանցանք եմ գործել... Ես թողել եմ ամուսնուս, որի հետ ապրելն ինձ անտանելի էր... Նա ինքը շատ ուրախ է, որ ազատուցաւ ինձանից. նա երջանիկ ապրում է իր համար... Նա հասարակութեան կողմից վայելում է յարգանք, պատիւ, մեծարանք... Նրա առաջ բաց են ամենքի դռները... Իսկ ես՝ քանի որ կենդանի եմ, քանի շունչս բերանումս է, պէտք է տանջուեմ, շարունակ տանջուեմ, ամենքից արհամարհուած... Ա՛խ, թողնենք, խնդրեմ... Աւելի լաւ է քո մասին խօսենք:

ՀԵՂԻՆԷ

Խօսենք, Մարգարիտ... Ինքս վաղուց է պատրաստվում եմ սիրտս բանալ, խոստովանուել քո առաջ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Պատմիր, պատմիր, հոգեակս:

ՀԵՂԻՆԷ

Աս... ես սիրում եմ, Մարգարիտ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, յոգեակ հանելով:

Սիրում ես...

ՀԵՂԻՆԷ

Այո, և սաստիկ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այդ ես գիտեմ, հեղինէ: Վաղուց է որ ես այդ նկատում եմ:

ՀԵՂԻՆԷ

Դու գիտես, դու նկատում ես, և ի՞նչպէս...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Օ՛, հանգիստ եղիր, ինքն ըստ ինքեան երևում է:

ՀԵՂԻՆԷ

Ա՛խ, Մարգարիտ, շատ էի կարդացել, շատ էի լսել, բայց ես այժմ եմ միայն հասկանում, թէ ի՞նչ զգացմունք է սէրը... Վատարեալ մի ցաւ, մի հիւսկութիւն և միևնոյն ժամանակ մի անսահման երջանկութիւն սրտիդ մէջ... Ես երբէք չէի փորձել այս զգացմունքը... Միշտ նա, միշտ նա աչքիդ առաջ, միշտ նրան ես տեսնում, նրա ձայնը լսում, նրա հետ խօսում...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ի՛նչ... Աստուած ինքն է օրհնում քո սէրը... Դու ազատ, նա ազատ... (Յոգեակ հանելով) Երկուսդ էլ կարող էք երջանիկ լինել... Նա շատ ազնիւ երիտասարդ է և լիովին արժանի քո սիրոյն:

ՀԵՂԻՆԷ

Լինում են րոպէներ, Մարգարիտ, որ ուզում եմ յանկարծ ձեռքերը բռնել և ասել նրան բոլորը, բոլորը...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այս քանի ժամանակ է, հեղինէ, ես նկատում եմ,

որ դու գիշերներն էլ հանգիստ քուն չունիս... Երևի ամբողջ ժամերով հէնց նրա վրայ ես մտածում աչքաբաց:

ՀԵՂԻՆԷ

Ա՛խ, ի՛նչ ես ասում, Մարգարիտ, քունս կորել է բոլորովին... Իսկ ցերեկով ման գալիս, կարծում եմ օդի մէջ եմ շրջում. կարդալիս, գրելիս, ինչ գործ էլ շինում եմ, միտքս յանկարծ թռչում է դէպի նա և գործը ձեռքիցս վաք է ընկնում... Ա՛խ, Մարգարիտ...

Ընդհատ է գիշերը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, խորը յոգեւոյ հոնելով:

Այո, դու սիրում ես...

Պատշէմ:

ՏԵՍԻԼ Բ

ՆՐԱՆՔ, ԱՆԱՀԻՏ

ԱՆԱՀԻՏ, հոնելով նախառնեանից:

Տիկին, այն օրուայ մարդն է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ի՞նչ մարդ:

ԱՆԱՀԻՏ

Ա՛յ, այն հաստ-հաստ մարդը, անցեալ շաբաթ որ այստեղ էր:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Վերջապէս...

ՀԵՂԻՆԷ, յոռուած:

Մարգարիտ, ես չեմ երևալ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Լաւ, հոգիս:

ՀԵՂԻՆԷ

Խնդրիր, Անահիտ:

Վերցնելով ինչ որոշակի, դուրս է գնում շուրջից:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Անահիտին:

Այո, թող շնորհ բերէ:

ԱՆԱՀԻՏ, նախառնեանի դռներում:

Համեցէք, պարոն:

Ներսէս լռում է, ինչը դուրս է գնում և դուրս գնում:

ՏԵՍԻԼ Գ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԱՐԷԼ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, հէնդի:

Օ՛, սոսկալի մարդ...

ԱՐԷԼ, լեւրապառն չէնդի:

Բարի լոյս ձեզ, տիկին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ոտը:

Բարեւ, պարոն: (Հրաւիրելով նայելու) Համեցէք... Վերջապէս շնորհ բերիք, պարոն... (Նայելով) Գլխագիրս բերի՞ք արդեօք:

ԱՐԷԼ, լեւրապառն բռնում:

Այդ հեշտ է, տիկին, միայն թէ կարողանամ մի կերպ համաձայնութիւն կայացնել ձեր մէջ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ի՞նչ... միթէ դեռ էլի չէք բերել. ամբողջ շաբաթ է սպասում եմ... Ձէ՛ որ դուք ինձ խոստացաք:

ԱՌԻԼ

Այո, տիկին, բայց ես մեղաւոր չեմ... գիտէ Աստուած, որ մեղաւոր չեմ: (Նստելով) Նորին վսեմութիւնը, այսինքն ձեր ամուսինը, տեղեկացաւ ուր հարկն էր... Այն ստորագրութիւնը, որ դուք ինձ յանձնեցիք անցեալ անգամ, բաւարար չէ, այսինքն... օրինական ամեն ձեւերը չունի. նրա փոխարէն պէտք է այս թղթի տակ ստորագրել:

Հաճախ եւ լեզուստանից:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Իսկ իմ գլխագիրը, պարոն, իմ գլխագիրը... Ուստի անուրիւնը պահանջում է, հասկանում էք դուք:

ԱՌԻԼ

Այո, տիկին, բայց նորին վսեմութիւնը բացորոշ յայտնեց, որ նա ձեզ գլխագիր չի տալ, մինչև դուք չստորագրէք այս թուղթը... Նա ինքն էր կամենում գալ ձեզ մօտ, բայց ես նրան չեմ պահեցի:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այդ դարձելի թուղթը ես երբէք չեմ ստորագրել, ես ձեզ ասացի արդէն:

ԱՌԻԼ

Ո՛հ, ո՛հ, տիկին, մի բարկանաք, այս այն չէ... Այս թուղթը բոլորովին նոր է գրած: Նորին վսեմութիւնը իր ձեռքով մեղմացրուց դարձուածները... Գործի էութիւնը նրանումն է միայն, որ յանցանքը դուք ձեզ վրայ պիտի առնէք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Աստուած էլ գիտէ, մարդիկ էլ գիտեն, որ ես ոչինչ չանցանք չունիմ և չեմ էլ կարող ճանաչել...

Ինչ որ գրեցի անցեալ անգամ, այն էլ բռնի հարկադրեցիք ինձ գրելու:

ԱՌԻԼ, շուտուրա:

Այս էլ թեթեւ է գրած, տիկին:

Տարածուելով աստիճանի վրա եւ լուսնի վրա:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, աստիճանի վրա եւ լուսնի վրա, փոխադրուած:

Եւ եւ արդիւյ՝ լեզուստան:

Երբէք, երբէք... երբէք չեմ ստորագրել ես այս թուղթը... (Ձգում է լուսնի սեղանի վրայ) Դարձեալ նոյն խաչատուակութիւնը, նոյն դարձելի զրպարտութիւնը... Ի՞նչ կայ այստեղ փոփոխած:

ԱՌԻԼ

Ռայց, տիկին...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ի դուր էք աշխատում, պարոն... Աշխարհիս ոչ մէկ բարիքի համար ես չեմ տալ այդ զգուշի ստորագրութիւնը... Հասկանում էք դուք. ոչ մէկ բարիքի համար աշխատում:

ԱՌԻԼ

Սակայն...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այլևս ոչ մէկ խօսք, խնդրում եմ... Այդ տեսակ խաչատուակութիւն ես երբէք չեմ ընդունել ինձ վրայ, ես ձեզ արդէն անցեալ անգամ ասացի... Ի՞նչն է փոխած այստեղ, ի՞նչ... Անհաւատարիմ եմ եղել ես իմ ամուսնուն, արատաւորել եմ ես նրա անունը, նրա պատիւը, ուրիշ էլ ի՞նչ մնաց... (Ձայնալուծ) Ո՛հ, Աստուած, Աստուած, ինչի՞ ամօթից գետինը չեմ մըտնում ես այս րոպէիս:

ԱՌԻԼ

Մտածեցէք, տիկին, նա ձեր օրինաւոր ամուսինն է... Նա զայրացած է ձեր դէմ, նրա խօսքն ամեն տեղ անցնում է... Նա շատ չարիք կարող է բերել ձեր գլխին: (Խոստովանութիւն) Եւ ուղիղն ասեմ ձեզ, տիկին... Նա պատրաստուած է գանգատ ներկայացնել Բարձրագոյն ատենին... Հետեանք զուրբ ինքներդ գիտէք, տիկին... (Լուսնի) Այո, տիկին, այսօր է թէ վաղը ձեզ ատեան կը հրաւիրեն, եթէ չէք ստորագրիլ այս թուղթը... Օ, զուրբ երբէք չէք աղատուիլ նրա հալածանքներին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Թող անէ, ինչ կամենայ... Եթէ ելք չկայ ինձ ազատուելու, մահը կ'ազատէ ինձ նրանից:

ԱՌԻԼ, փոքր լուսնիկի յետոյ վերցնում է իր բերած լուսնիկը:

Տիկին, լսեցէք զուրբ իմ բարեկամական խորհուրդը, անկեղծ սրտով եմ ասում, հաւատացնում եմ ձեզ... Կատարեցէք ձեր ամուսնու ուղածը և այն ժամանակ ամեն ինչ կարգին կ'երթայ... Նա կը վերջացնէ գործը հաշտութեամբ... զուրբ հանգիստ կ'ապրէք ձեզ համար... ձեզ ոչ ոք չի նեղացնիլ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ընդհանրապէս

Թողէք ինձ, խնդրեմ:

ԱՌԻԼ

Ի զուրբ էք բարկանում, տիկին, չէ՞ որ այս մի դատարկ ձևականութիւն է, որով ձեր խիղճը չի արատաւորուիլ երբէք... Ի՞նչ կը պակասի ձեզ, եթէ ստորագրէք այս թուղթը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, աստիճանաբար:

Դուրք կամենում էք լսելագարութեան հասցնել ինձ... (Յուսահատութեամբ հեռանալով) Անահիտ...

ՏԵՍԻՆ Դ

ՆՐԱՆՔ, ԱՆԱՀԻՏ

ԱՆԱՀԻՏ, ներս գալով:

Տիկին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, բռնելով Անահիտի ձեռքը:

Կաց այստեղ, Անահիտ, ես նուազում եմ... (Յօժը):

Այս մարդը...

Թողնելով Անահիտին, վերցնում է իր փոքրիկ սրտախաչը և հոգ փաշտում:

ԱՆԱՀԻՏ, ԱՔԷԼԻՆ:

Ի՞նչ էք ուզում մեզանից, պարոն, թողէք տիկնոջը հանգիստ, ի սէր Աստուծոյ:

ԱՌԻԼ, Մարգարիտին:

Ներդրութիւն, տիկին... Ես աշխատում էի որ գործը խաղաղութեամբ վերջանայ, բայց զուրբ ինձ չհասկացաք... Այժմ ես անպարտ եմ... Մնաք բարեալ... (Վերցնում է լուսնիկը) Այն միայն Աստուծուն է յատնի, թէ ի՞նչ վիշտ է պատճառում ինձ ձեր դրութիւնը... (Մեղադրելով) Տէր Աստուած, ինչո՞վ կը վերջանայ այս ամենը...

Դուրս է գնում:

ՏԵՍԻԼ Ե

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԱՆԱՀԻՏ, ԵՄՊ ԼԵՒՈՆ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ա՛խ, սիրտս...

ԱՆԱՀԻՏ

Հանգստացէ՛ք, տիկին... Ա՛խ, ինչքան չարչարում են ձեզ այդ մարդիկը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Պէտք է տանջուեմ այսպէս, քանի որ կենդանի եմ: (Արտասուքով պահելով) Գնան տես դռները բաց չմնաց:

ԱՆԱՀԻՏ

Աճմարիտ, ես կը հրամայեմ դռնապանին, որ այս սուհետեւ բնաւ չընդունի այդ պարոններին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ուժով ներս կը թափուեն, Անահիտ, ով է ինձ պաշտպանողը:

ԱՆԱՀԻՏ

Աստուած ողորմած է, տիկին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Երանի Աստուած հոգիս առնէ ու պրծնեմ ես այս աշխարհից:

Աչքերը սրբում է:

ԱՆԱՀԻՏ

Խնայեցէ՛ք ձեզ, տիկին, մեղք էք:

Մի բանի հայն գնում եմ. դուք էլ եղբորս եմ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, աշխարհում ճիշդ այդպէս ծածկել:
Տես ով է:

Անահիտը դուք էլ եղբորս եմ:

ԼԵՒՈՆ, երբեք չեմ հաշտուել չեմ:

Տանն են... Կարելի է...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, դուք եղբորս եմ և հաշտուել եմ:

Կարելի է, կարելի է...

ԼԵՒՈՆ, առաջ գալով:

Բարի օր ձեզ, տիկին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Բարեւ ձեզ, պ. Լեւոն, համեցէ՛ք:

Մի՛հեռաց չեմ եւ դուք:

ԼԵՒՈՆ, առաջ գալով ճիշդ դուք:

Խնդրեմ, տիկին, այս յատուկ ձեզ համար է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Չատ շնորհակալ եմ, պ. Լեւոն. դուք միշտ սիրալիկ էք դէպի մեզ...

ԼԵՒՈՆ, այս ու այն հոգին նայելով:

Իսկ օրինորդը...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Տանն է, տանը, իսկոյն դուք կը գաց: (Անահիտին)
Անահիտ, խնդրի՛ր օրինորդին: (Լեւոնին) Նստեցէ՛ք, խնդրեմ: (Տեսնելով Հեղինէին չափ հոգին դռներում) Ահա և նա: (Անահիտին) Լաւ:

Անահիտը դուք էլ գնում նստեմ եմ: և դուք չեմ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Չիցի՞ թէ որեւէ փորձանքի հանդիպած լինի:

ԼԵՒՈՆ

Ո՛չ, ո՛չ, տիկին... Այդ մասին հանդիստ եղէք. ես հաստատ տեղեկութիւն ունիմ, որ մօտ օրերս նրան անձամբ տեսել են ողջ և առողջ... Երևի գիւղից գիւղ շրջում է իր հետազօտութիւնները լրացնելու, և շատ հաւանական է, որ նամակներս էլ ստացած չլինի...

Լ-ու-լի-ն: Մարտիկը իմաց-իմաց փառաստան է լինում, ճիշդէն Լեւոնը ուրով նայում է Հեղինէին, որ այս ճիջոցին ջուր է ածում ճի փեղեցիի բաժանի ճեղ և ծողիլիկները ճեղք քնելով, փնտրում է իր քեզը և փրկում:

ՏԵՍԻՆ Է

ՀԵՂԻՆԷ, ԼԵՒՈՆ

ՀԵՂԻՆԷ

Ներեցէք, պ. Լեւոն, ես իսկոյն կը վերջացնեմ, մի քանի տող է մնացել:

ԼԵՒՈՆ

Խնդրեմ, օրիորդ, շարունակեցէք ձեր գործը:

ՀԵՂԻՆԷ, ԳԼԽԵՆ ԶԵՄԵՆԵՆԻՆ

Դուք կարող էք խօսել, ես ձեզ լսում եմ... (Լ-ու-լի-ն:) Ինչի՞ չէք նստում:

ԼԵՒՈՆ

Ես այսպէս էլ շատ լաւ եմ, օրիորդ:

ՀԵՂԻՆԷ, ԵՐԵՐ Լ-ու-լի-նից յետոյ:

Ինչի՞ չէք խօսում:

ԼԵՒՈՆ

Ես ձեզ կը խնդարեմ:

ՀԵՂԻՆԷ

Ո՛չ, ո՛չ... Ես կարող եմ և՛ գրել և՛ լսել ձեզ:

ԼԵՒՈՆ

Աւելի ուշք դարձնելով գրութեանը, քան թէ խօսքերիս ի հարկէ... (Հեղինէն լուսնային է Լեւոնին յանդիմանալի հայեացով, յետոյ ինչին գլուխը խնայողօրէն զոտարարում է: Ներքէ Լ-ու-լի-ն:) Օրիորդ, երբ կը դադարէք ինձ տանջելուց:

ՀԵՂԻՆԷ

Ես ձեզ տանջում եմ:

ԼԵՒՈՆ

Ի հարկէ տանջում էք:

ՀԵՂԻՆԷ

Մի՞թէ... Ես չգիտէի թէ այդքան շնորհք ունիմ:

ԼԵՒՈՆ, ԳԼԽԵՆ Լ-ու-լի-նից յետոյ:

Անգութ...

Հեռանում է:

ՀԵՂԻՆԷ

Լաւ, լաւ, մի նեղանաք, ահա վերջացրի... (Մօռնում է:) Այժմ խօսե՛նք, ինչի վրայ էլ կամենաք... Ասացէք, ինչպէս է որ ես ձեզ տանջում եմ:

ԼԵՒՈՆ

Նըմ...

ՀԵՂԻՆԷ

Ինչպէս, ինչպէս... (Լ-ու-լի-ն:) Խօսեցէք, պ. Լեւոն:

ԼԵՒՈՆ

Օրիորդ, բաւական է, խնդրում եմ... Դուք գիտէք, որ ես ձեր վճռին եմ սպասում:

ՀԵՂԻՆԷ

Իմ վճռին:

ԼԵՒՈՆ

Այո, ձեր վճռին, որից կախուած է իմ երջանկութիւնը:

ՀԵՂԻՆԷ

Եւ դուք չիրաւի համոզուած էք, որ ես կարող եմ ձեզ երջանկացնել:

ԼԵՒՈՆ

Հաստատապէս:

ՀԵՂԻՆԷ

Եւ ինքս էլ երջանիկ լինել:

ԼԵՒՈՆ

Այո, այո, որովհետեւ ես ձեզ սիրում եմ... Դուք գիտէք, որ սիրում եմ... Սիրում եմ ձեզ անկեղծ, անդաւաճան, սուրբ սիրով, սիրում եմ այն զգացմունքով, որ ոչ մէկ բան չէ կարող խախտել... (Հէշիմ Լուսինայի էջ 12) Մի խօսք, միայն մի խօսք, օրիորդ, և դուք կարող էք չաւիտեան երջանկացնել ինձ:

ՀԵՂԻՆԷ

Եւ միշտ կը սիրե՞ք ինձ այդպէս:

ԼԵՒՈՆ

Միշտ, միշտ, երգվում եմ...

ՀԵՂԻՆԷ

Ես ձեզ հաւատում եմ:

Միշտ եմ քեզ:

ԼԵՒՈՆ, համբուրելով չեւիչ:

Հաւատացէ՛ք, հաւատացէ՛ք, օրիորդ, որ ես ձեզ սիրում եմ բոլոր սրտով, հոգւոյս բոլոր զօրութիւնով:

ՀԵՂԻՆԷ, փոքր ընդհանրացնելով չեւիչ ընդհանրած է Լեւոնի գիտելը:
Լեւոն...

ԼԵՒՈՆ

Հեղինէս... (Համբուրելով էջ 12) Վերջապէս դու իմն ես:

ՀԵՂԻՆԷ

Յաւիտեան...

Աչքերը սրբում է:

ԼԵՒՈՆ

Յրեշտակս...

ՀԵՂԻՆԷ

Այսուհետեւ, Լեւոն, դու և ես մի ենք. քո կամքը իմ կամքն է, քո սիրտը իմ սիրտն է, քո կեանքը իմ կեանքս է... Իմ մէջ դու կը գտնես քո հաւատարիմ ընկերակիցը, քո անձնուէր բարեկամը... Ինչ որ կարող եմ, ինչ որ ձեռքիցս գալ, քո բոլոր պահանջները միշտ կատարած համարիր... Միայն սիրիր ինձ, Լեւոն, միշտ սիրիր... Երբէք չդադարես ինձ սիրելուց, երբէք, գիտես... Գիտացիր, Լեւոն, եթէ մի ժամ, մի րոպէ դադարես ինձ սիրելուց, ինձ ուրանաս, լաւ է, եթէ իսկույն սպանես ինձ:

ԼԵՒՈՆ

Ամբողջ կեանքս, մինչև վերջին շունչս, քո երջանկութեանդ կը նուիրեմ, անգին իմ Հեղինէ:

ՀԵՂԻՆԷ

Օ՛, ես երջանիկ եմ... (Աչքերը սրբում է: Փոքր ընդհանրացնելով չեւիչ) Բաց գիտես ինչ կալ, Լեւոն... Մարգարտի

զրուածիւնը քեզ յայտնի է, նրան մեզանից երբէք չպիտի հեռացնենք:

ԼԵՒՈՆ

Դու էլ զիտես, հրեշտակս, որ տիկին Մարգարտին ես սիրում եմ որպէս իմ հարազատ քրոջս. ի հարկէ նա կը մնայ մեզ մօտ:

ՀԵՂԻՆԷ, մէջնելով չէտէ:

Չնորհակալ եմ, Լեւոն:

ԼԵՒՈՆ

Իմ անգիւն հեղինէ:

Համբարում է նրա գլուխը:

ՏԵՍԻՆԷ

ՆՐԱՆՔ, ՄԱՐԳԱՐԻՏ, առանց գողնալի:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ա, շնորհաւորում եմ:

ԼԵՒՈՆ

Այս, տիկին...

ՀԵՂԻՆԷ

Այս, Մարգարիտ...

Գիշեր է ընթացում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Վերջապէս:

Համբարում է Հեղինէին:

ԼԵՒՈՆ

Օրհնեցէք մեզ, տիկին... Ձեր բերանով օրհնուած՝ մենք աւելի երջանիկ կը լինինք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, մէջնելով չէտէ, որ Լեւոն Համբարում է:

Աստուած ինքն է ձեզ օրհնողը, բարեկամներս: (Կանչում է:) Անահիտ, Անահիտ:

Պահարանից Համում է մի ոչոքէ:

ԼԵՒՈՆ, առնելով ոչոքէն Մարգարիտ չէտէ:

Թոյլ տուէք, Ղուք ինչի՞ էք նեղանում:

ՀԵՂԻՆԷ

Ես էլ կ'օգնեմ:

Համում է երէ՛ Բաժան:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Անահիտին, որ մոռում է նախառնելից:

Անահիտ, հոգիս, խմիչքը, շոտով բեր խմիչքը. պէտք է շնորհաւորենք, բարեկամներս նշանուեցան:

ՀԵՂԻՆԷ, Համբարում Անահիտին:

Իմ բարի Անահիտս, շնորհաւորիր. ահա իմ նշանածս:

ԱՆԱՀԻՏ

Բարի սահաթի լինի... Չնորհաւորում եմ, պ. Լեւոն... Չնորհաւորում եմ և ձեզ, օրիորդ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Չուտով, շոտով հասցրու խմիչքը, մենք այստեղ ամեն ինչ կը պատրաստենք:

ԱՆԱՀԻՏ

Իսկոյն:

Դուրս է վազում: Բաժանիցը ոչոքէն զոտուտում էն ու չէտէ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Յանկանում եմ, որ այդ սէրը ձեր մէջ միշտ անխախտ մնայ ձեր ամբողջ կեանքի ընթացքում... Ամուսինների համար ամենամեծ երջանկութիւնը փոխադարձ սէրն է: Երբ նրանք միմեանց սիրում են,

էլ ուրիշ բան չէ պակասում նրանց: Իսկ եթէ սէր չկայ, ամենագեղեցիկ բարեմաղթութիւններն անգամ ոչինչ չեն տալիս... Թող իմ անցեալը, թող իմ ներկան օրինակ լինի ձեզ համար... Օգտուեցէք իմ կեանքի պատմութիւնից, այդ ձեզ լաւ յայտնի է:

ԼԵՒՈՆ

Հաւատացնում եմ ձեզ, տիկին, որ իմ սէրը դէպի ձեզինէս կեանքիս հետ միայն կը վերջանայ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Լիովին համոզուած եմ:

ՆԵՂԻՆԷ

Որչափ աւելի երջանիկ կը լինէինք, Մարգարիտ, եթէ քեզ ևս բաղդաւոր տեսնէինք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Իմ վիճակը վշտալի է, հոգիս, և ես համբերութեամբ պիտի տանեմ իմ խաչը:

ԼԵՒՈՆ

Մենք կ'աշխատենք թեթեւացնել այդ խաչի ծանրութիւնը... Մենք ձեզ սիրում ենք ինչպէս մեր հարազատ բոլորը... Իսկ կը բնակուէք մեզ մօտ:

ՆԵՂԻՆԷ

Այո, այո, Մարգարիտ... (Լեւոն:) Իմ բարի, իմ ազնիւ Լեւոն:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, չէ-չէ Լեւոն, ճիշդ է:

Ազնիւ եղբայրս, այդ համակրանքն արդէն թեթեւացնում է իմ լծիս ծանրութիւնը և մեծ սփոփանք է վերաւոր սրտիս... Ամեն բան կախուած է Նախախնամութեան կամքից...

Անահիթը փոքրիկ ոչնչացնող բերած է ինչ շէշ շաճողին:

ԼԵՒՈՆ

Թող տուէք, ես ինքս բաց կ'անեմ: (Բռնուով շինք, Անահիթին, որ շոճեաւ էր դուրս գնալ:) Կացէք, Անահիտ, դուք ևս շնորհաւորեցէք մեզ... (Ածուած է շաճողին, յետոյ Անահիթին, որ էր համար էլ վերջէն էր ինչ բաժնի:) Համեցէք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Չնորհաւորում եմ ձեզ, իմ անգին բարեկամներս... Ցանկանում եմ ձեզ երջանկութիւն և բարօրութիւն:

ԼԵՒՈՆ

Չնորհակալ եմ, տիկին:

ՆԵՂԻՆԷ

Հոգեակ իմ Մարգարիտ...

Բաժնիները դարձնում խմած են:

ԱՆԱՅԻՏ

Չնորհաւորում եմ և ես. ողջ և առողջ լինիք միշտ:

ԼԵՒՈՆ, Անահիթին:

Չնորհակալ եմ, Անահիտ:

ՆԵՂԻՆԷ, այն ճիշդն է:

Չնորհակալութիւն, հոգիս:

Անահիթը խմած է և դուրս գնաւ էր բաժնի ու ոչնչացնող չէ-չէ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Պ. Լեւոն, դուք հաւանում էիք այս նկարը. խրնդում եմ ձեզ երկուսիդ էլ, որ ընդունէք այս որպէս գրաւական մեր բարեկամութեան:

ԼԵՒՈՆ, հաճախեալ չէ-չէ:

Ի սրտէ չնորհակալ եմ... Ձեր այդ պարզեւր մեզ համար թանգ է և խորհրդաւոր:

ՆԵՂԻՆԷ, հաճախեալ Մարգարիտին ինչ չէ-չէ:

Այո, իմ անգին Մարգարիտ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Բաժնիչ չեմք։

Այսօր ձեր կեանքի համար նոր արշալույս է բացվում, ի սրտե ցանկանում եմ, որ ձեր օրով ծագէ ան արևը, որի մասին անքան յաճախ և անչափ շատ երազել եմ ես այս պատկերը նկարելիս։

ՀԵՂԻՆԷ

Ի՜նչ երջանկով թիւն...

ԼԵՒՈՆ

Օ՛, մեր երջանկով թեանը երջանկով թիւն չի հասնիլ ան օրը։

Բաժնիչը դուրս է։

ՀԵՂԻՆԷ

Լևոն, մէկ ուխտ... Դու ի՜նչ դուր թեան էլ հասնիս աշխարհիս մէջ, որքան էլ հարստանաս, ի՜նչքան էլ մեծ գիրք ստանաս հասարակութեան մէջ, դու պէտք է թոյլ տաս ինձ՝ իմ պարագմունքս շարունակելու։

Մարգարիտը չար է քերած չարաշինան պարտաւոր։

ԼԵՒՈՆ

Ես քեզ պաշտում եմ, իմ աննման Հեղինէ... Աշխատիր, աշխատիր, հոգիս, իմ ուղածս էլ հէնց այդ է... Դեռ դու սպասիր, մեր ապագայի մասին մտքումս անպիսի բաներ են պտույտ դալիս, անպիսի գեղեցիկ պատկերներ նկարվում... Քեզ համար ես առանձին ուսումնարան կը հիմնեմ մեր գիւղում, ուր երկուսս էլ լայն ասպարէզ ունինք գործելու... Դու քո ուսումնարանում գիտութեան լույսը կը տարածես մեր ապագայ յոյս մանուկների մէջ, իսկ ես բաց երկնքի տակ կ'աշխատեմ նրանց ճնողների հետ և մենք

մեր անձնական օրինակով կը խրախուսենք ու կ'առաջնորդենք նրանց։

ՀԵՂԻՆԷ, Մարգարիտ, միշտ էս սիրով ես եմ քեզ։

Լսում ես, Մարգարիտ, թէ ի՜նչ գեղեցիկ ապագայ է սպասում մեզ... (Բաժնիչը Լևոնի չեմք։) Օ՛, Լևոն...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այո, Հեղինէ, դուք երջանիկ կը լինիք։

ԼԵՒՈՆ, Հեղինէ չեմք Բաժնիչ։

Այո, իմ անգին ընկերս, այսպէս ձեռք ձեռքի տուած առաջ ընթանալով, մենք կ'աշխատենք մշակել մեր փոքրիկ անդաստանը և գուցէ կարողանանք թէ ճառացի ժողովրդին և թէ լիովին ու անդորրով թիւն տարածել մեր շուրջը։

ՀԵՂԻՆԷ, ցածր։

Ի բոլոր սրտե սիրում եմ քեզ, Լևոն։

ԱՆԱՀԻՏ, Քորիէ՛ն սոսկեղով քերած է մի այլեւս։

Տիկին, ձեզ են հարցնում։

Առաջարկում է այլեւս։

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Վերջինով այլեւս։

Արտաշէս...

ԼԵՒՈՆ

Միթէ...

Դուք եւ քեզի Բաժնիչը սոսկի յուսման է։

ՀԵՂԻՆԷ

Այ ուրախութիւն։

ՏԵՍԻՆ Թ

ՆՐԱՆՔ, ԱՐՏԱՂԷՍ, ՀԵՐՈՒՄ ԸՆԴԱԾ:

ԼԵՒՈՆ, հաշիւելու Արտաշէսին նախաճաշում:
Արտաշէս...

ԱՐՏԱՂԷՍ

ԼԵՒՈՆ...

Գրէ՛ւմ եւ համբարում եմ. նախքան դիմադրում եմ:

ԼԵՒՈՆ

Վերջապէս...

Արտաշէսը շատուրմ հրահանգ է:
ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Պարոն Արտաշէս...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Բարեւ ձեզ, տիկին...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, որպէս յիշատակ:

Բարեւ ձեզ... Միթէ այդ դուք էք...

ԱՐՏԱՂԷՍ, համբարում յիշատակ:

Օ՛, տիկին...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այս ինչպէս, այս երբ...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Հէնց նոր... (Հեղինակը): Բարեւ ձեզ, օրիորդ:

ՀԵՂԻՆԷ, որպէս յիշատակ:

Բարեւ, պ. Արտաշէս. գալուստդ բարի:

ԱՐՏԱՂԷՍ, ԼԵՒՈՆ:

Դարձեալ բարեւ, ընկերս:

ԼԵՒՈՆ

Բարեւ, բարեւ, եղբայր, աչքներս ջուր կտրուեց քեզ սպասելուց:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Նստեցէք, խնդրեմ:

Նորոգ եմ, Անահիտը դուք եք գնում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Դուք մեզ բոլորովին մոռացաք, պ. Արտաշէս:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Մոռացայ... Ո՛չ, ո՛չ, տիկին, մի ըստէ անգամ ձեզ չեմ մոռացել:

ԼԵՒՈՆ

Բաց այս ուր էիր կորել, ասա, խնդրեմ... Նամակներս ստացել ես:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ի հարկէ:

ԼԵՒՈՆ

Յետոյ ինչի մի անգամ գոնէ չպատասխանեցիր:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ի՛նչ, եղբայր, առանց քո նամակների էլ ես շատ անգամ ուզեցել եմ մի երկու խօսք գրել քեզ, բայց ճանապարհորդութիւնս այնպէս դժուարին էր եւ արկածներով լի, որ համարեա հանգիստ չունէի... Իսկ նամակներդ միայն մի քանի օր կը լինի, որ բոլորը միասին չանձնեցին ինձ եւ ահա ես ինքս անձամբ եկայ, որպէս կենդանի պատասխան... Կը պատմեմ, կը պատմեմ, ամենայն ինչ կը պատմեմ քեզ, ԼԵՒՈՆ... Պատմելու բաներ շատ կայ եւ, տարաբաղդաբար, շատ անմխիթար բաներ... Ինչեւիցէ, ես երջանիկ եմ, որ

դարձեալ ձեզ հետ եմ և ձեզ ողջ և առողջ եմ տեսնում:

ԼԵՒՈՆ

Եւ մինևոյն ժամանակ տեսնում ես բարեկամիդ՝ իր կեանքի ամենաերջանիկ րոպէի մէջ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այո, պ. Արտաշէս, կարող էք շնորհաւորել... Պ. Լեւոնն ու հեղինէս հէնց այս րոպէիս պարզեցին միմեանց իրանց զգացմունքները:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Ի՛նչ ուրախալի լուր... (Տեղից վեր լեւելում:) Շնորհաւորում եմ, Լեւոն: (Գրչիւմ է և համբուրում:) Դեռ չըզնացած ես գուշակում էի, որ ձեր համակրութիւնը այդպիսի վախճան պիտի ունենայ... (Հեղինէին:) Շնորհաւորում եմ ձեզ, օրիորդ... քոյրիկս... (Համբուրելով չէֆֆը:) Այսուհետեւ ինձ թույլ կը տաք այդպէս անուանել ձեզ... Լեւոնի հարսնացուն չէ կարող ինձ օտար մնալ:

ՀԵՂԻՆԷ

Ջատ ուրախ կը լինիմ, պ. Արտաշէս, ձեզ պէս եղբայր ունենալու:

ԱՐՏԱՂԻՍ, Հեղինէին գլուխը և ունիւն, յետոյ դառնալով

Լեւոն:

Արկին շնորհաւորում եմ, եղբայրս... Ի գէպ, ահա և շամպանք. ինչպէս չնկատեցի...

Ամենում է ածել:

ՀԵՂԻՆԷ

Սպասեցէք, սպասեցէք, ես մաքուր բաժակ կը բերեմ:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Ո՛չինչ, մի նեղանաք, ես զինուոր մարդ եմ:

ՀԵՂԻՆԷ, փնտրելով բերանը դառնալով:

Սպասեցէք, հէնց այստեղ է:

ԱՐՏԱՂԻՍ, Լեւոն:

Ի՛նչպէս սաստիկ սիրահարուել ես, Լեւոն... Տես թէ ինչեր ես գրել... (Ձեռքը ծոցը դնելով և խորհելով:) Կրկէս բարձրաձայն կարդամ քո ճարտասանական դարձուածները...

Ծիծաղում է:

ԼԵՒՈՆ, բռնում է Արտաշէսի չէֆֆը և խորհելով:

Ո՛չ, ո՛չ, մենք քեզ հաւատում ենք:

ԱՐՏԱՂԻՍ, Հեղինէին, խորհելով, մինչդեռ նա բերում է բաժակ:

Պէտք է իմանաք, քոյրիկ, թէ մինչև որ աստիճան զրաւած ունիք դուք Լեւոնի սիրտը... (Առնելով բաժակը:) Շնորհակալ եմ... (Ածելով շամպանք:) Իրաւ, ես կարծում էի խելքը բոլորովին կորցրած կը տեսնեմ սրան, բայց, փնտք Լստուծոյ, այլևս վախենալու ոչինչ չունիմ:

ԼԵՒՈՆ

Մանաւանդ այսուհետեւ կարող ես բոլորովին հանգիստ լինել:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Հանգիստ և ուրախ... (Վերցնելով բաժակը:) Շնորհաւորում եմ... Յանկանում եմ ձեզ երկար, շատ երկար ու երջանիկ տարիներ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Նորից շնորհաւորում եմ և ես...

Բաժանելով դրնելով խմում են:

ԱՐՏԱՂԻՍ, յանձարժ նշադելու նշարը:

Վահ, այս ինչ սքանչելիք է...

Մահա՛ն է աղա՛ծ:

ԼԵՒՈՆ

Տիկնոջ գործն է այդ:

ՀԵՂԻՆԷ

Մարգարիտս հէնց այսօր վերջացրեց այդ պատկերը:

ԼԵՒՈՆ

Ես միանգամայն հիացած եմ սրանով:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Սքանչելի է... (Մարգարիտ) Ձնորհաւորում եմ, տիկին... Դուք կատարելութեան էք հասցրել ձեր վրձինը:

Մարգարիտը լեւնալով ասաց:

ԼԵՒՈՆ

Ձնորհաւորիր և մեզ, Արտաշէս: (Մարգարիտ անցնում է շախմատը): Այդ պատկերը մենք պարզ և ստացանք մի քանի րոպէ առաջ ի չիշատակ մեր երջանիկ նըշանադրութեան:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Ձնորհաւորում եմ, ի սրտէ շնորհաւորում եմ: Տայ Աստուած, որ այս պարզ և երջանկութիւն բերի ձեզ... (Սեդուհի է Հեղինէն և Լեւոնի չեղքը): Տես, տես, Լեւոն, տես թէ այս փոքրիկ կտաւի կտորը ուր է տանում մարդու միտքը, մարդու հոգին...

ԼԵՒՈՆ

Իսկոյն երևում է, որ բանաստեղծ էս:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Բանաստեղծութիւնը մի կողմը... Հաւատա՛մ, Լեւոն, ինձ թվում է, որ ես հէնց այս րոպէիս դարձաւ

այն սրբապաշտութեան եմ շրջում և մեր թշուառ եղբայրակիցներին տեսնում երկնքից օգնութիւն սպասելիս... Դու չգիտես, Լեւոն, թէ ինչ գրութեան մէջ են այն խեղճերը: Պատիւ, կեանք, կայք, ընտանիք, ոչինչ, ոչինչ ապահով բան չունին այն թշուառները: Բայց այդ մասին չեստոյ, մենք առանձին կը խօսենք... Դու ասա՛, տեսնեմ, ինչ էք անելու, ինչպէս էք տուն ու տեղ սարքելու... Կարծում եմ, որ դու բոլորովին ձեռք չես վերցնիլ:

ԼԵՒՈՆ

Ի հարկէ չէ... Ի՞նչ կարող է փոխարինել զիւրական կեանքի վաշելութեանը: Հեղինէիս հետ մենք արդէն ուխտեցինք մեր բոլոր ոյժերը զիւրին նուիրել:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Կատարեալ յաջողութիւն եմ ցանկանում ձեզ:

ԼԵՒՈՆ

Նոյնը և քեզ ենք ցանկանում:

ՀԵՂԻՆԷ

Ի բոլոր սրտէ:

ԱՐՏԱՂԻՍ, Բեւիլի է ասում և Բեւիլի Մարգարիտ:

Իսկ ձեզ, տիկին, չգիտեմ ինչ ասեմ. լեզուս կաշկանդվում է... (Մահա՛ն է Բեւիլի չեղքը): Հեղինէն և Լեւոնի չեղքը բաշտելով նշադելու նշարը էս և սիրով խօսում): Ինձ այնպէս ապշեցրեց ձեր բաժանութիւնը...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Վիճակս էր այդ, ինչ արած... Դուք ինչպէս ճանապարհորդեցիք. վերջացրիք արդեօք ձեզ տուած յանձնարարութիւնը:

պահանջում է, որ նա ապահովացնէ ձեր կացութիւնը գոնէ այդ կողմից:

ԼԵՒՈՆ, Լուսին Կոնստանտին, որ հայտնի էր:

Այո, պէտք է աշխատենք շուտով ձեռք բերել այդ գլխադիրը, ապա թէ ոչ, ինչպէս երևում է, ոստիկանութեան համբերութիւնը հատնում է արդէն:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Բայց ինչպէս ձեռք բերել. ով կը տայ ինձ իմ գլխադիրը, ով ունի այդ իրաւունքը, բացի իմ ամուսնուց... Դուք լաւ գիտէք, որ այդ կախումաւ է միմիայն նրա կամքից և ոչ մի զօրութիւն չէ կարող ստիպել նրան այդ արտօնադիրն ինձ տալու, եթէ ինքը չէ կամենում...

ԱՐՏԱՂԻՍ

Ի զուր էք այդչափ անհանգստանում, տիկին. այդ այնքան էլ դժուարին չէ, որքան կարծում էք:

ԼԵՒՈՆ, Լուսին Կոնստանտին չեմեղ:

Այո, տիկին, ահա ես ու բարեկամս իսկոյն կ'երթանք ոստիկանատուն և կ'աշխատենք որ մի փոքր ժամանակ տան մեզ. իսկ այդ միջոցին, ի հարկէ, մի ելք կը գտնենք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛չ, դուք մնացէք... Ես ինքս պէտք է գնամ, ես ինքս պէտք է դռնէ դուռն ընկնեմ, ազգականներիս միջնորդութեանը դիմեմ, տեսնեմ թէ ինչ կարող եմ անել իմ սեւ ու մութ օրիս համար... Դուք մնացէք, թող իմ անբաղդութիւնը չխանգարէ ձեր երջանկութեանը...

Դուք և Գրիգոր չեմեղ չեմեղ:

ՆԱԽԵՐ

Մտածեցէք, պարոններ, աշխատեցէք, ազատեցէք նրան... Ի սէր Աստուծոյ, ազատեցէք...

Դուք և Գրիգոր չեմեղ:

ՏԵՍԻՆ Ժ

ԱՐՏԱՂԻՍ, ԼԵՒՈՆ

ԱՐՏԱՂԻՍ

Եւ դու կարծում ես, որ մենք կարող ենք մի բան շինել այդ կերպով:

ԼԵՒՈՆ

Անշուշտ... Ոստիկանութեան պահանջը, երևի, ստորին պաշտօնեաների աւելորդ եռանդի հետեանքն է: Մեր ոստիկանապետը բարեկիրթ մարդ է և շատ էլ ազնիւ, հազիւ թէ նա կ'ամենար հալածել մի կնոջ, որ հասարակութեան ընտիր դասակարգին է պատկանում:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Գնանք փորձենք, յետոյ ես գիտեմ իմ անելիքը:

ԼԵՒՈՆ, Լուսին Կոնստանտին չեմեղ:

Արդէն գլուխդ տաքացաւ:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Ես կը ցնորուեմ, Լեւոն, եթէ որեւէ միջոցով ձեռք չբերեմ Մարգարտի գլխադիրը: Այդ ամենակարեւոր մի թուղթ է. ոստիկանութիւնը պահանջի, չպահանջի, այդ միւսնոյն է:

ԼԵՒՈՆ

Մի փոքր համբերութիւն, Արտաշէս... Չէ որ տիկ-

նոջը գլխագիր տալը այժմ բացառապէս կախուած է միմիայն իր ամուսնու կամքից:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Հաւատան ինձ, Լեոն, եթէ մեզ չհաջողուի մի բանով օգնել, ես այդ գլխագիրը դէմ առ դէմ կ'առնեմ հէնց նորին վսեմութիւնից... Ես նրա հետ հին հաշիւներ ևս ունիմ... Ինչքան ցաւում եմ, որ ես այն ժամանակ ոչինչ չգիտէի դրանց չարաբերութիւնների մասին, ես նրան քաղաքավարութեան դասեր կը տայի. բայց ինչ արած, Մարգարտի պատուի համար ես ստիպուած էի համբերութեամբ տանել այն պարոնի վիրաւորեցուցիչ ակնարկութիւններըն ու կոպիտ վարմունքը:

ԼԵՒՈՆ

Խեղճ կին... Ինչպէս երևում է նա վաղուց տանջուելիս է եղել իր շուայտասէր ամուսնու ձեռքից:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Օ՛, ես միանգամ ընդմիջտ կ'ազատեմ Մարգարտիս այն բռնակալից: Ա՛խ, Լեոն, քո նամակներն ինձ խելագարութեան հասցրին... Հէնց որ ստացայ այդ նամակները, բոլոր գործերս բարձի թողի արի և գլխապատառ ճանապարհ ընկայ... Ահա հինգ օր է, մէկ րոպէ հանգստութիւն չեմ ունեցել. գիշեր, ցերեկ սլանում էի անդադար. սար, ձոր, գետ, դաշտ, կարճես գոցութիւն չունէին ինձ համար... Լեոն, Լեոն, եթէ դու կարողանայիր երևակայել, թէ ինչ կրակով է այրվում սիրտս, որպիսի սիրով եմ սիրում ես Մարգարտին... Ես պատրաստ եմ ամեն բան առնել, ամենայն բան մոռանալ և ուրախութեամբ մեռ-

նել նրա ոտները տակ, եթէ միայն մի օր երջանիկ տեսնէի նրան:

ԼԵՒՈՆ, Ժողովուրդի յետոյ:

Ես քեզ հասկանում եմ, Արտաշէս... Եւ նա լիովին արժանի է այդ սիրոյն:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Գիտե՛ս, եթէ այս փոփոխութիւնը չպատահէր նրա կեանքի մէջ, ես վճռել էի այլևս չերևալ նրա աչքին:

ԼԵՒՈՆ

Միթէ կարող էիր այդպէս խիստ լինել:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Գնանք, Լեոն, գնանք, ուշանում եմք:

ԼԵՒՈՆ

Իսկոյն, Արտաշէս, թող նրանք էլ դուրս գան:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Ա՛խ, այո՛, ես բոլորովին շփոթուեցայ... (Մա՛ն է Ժողովուրդը, Ժողովուրդը է առաջինը, առաջինը է) Տե՛ս, Լեոն, կը հաւատամս, այլևս ոչինչ չեմ որոշում, աչքերս մըթնել է միանգամայն:

ՏԵՍԻՆ ԺԱ

ՆՐԱՆՔ, ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ՂԳԵՊԵՐ ԺՈՂՈՎՐԴ, ՀԵՂԻՆԷ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Գլխաւոր Ժողովուրդի Ժողովուրդի Հեղինէի հետ:

Ներեցէք, պարոններ, որ ձեզ մենակ եմ թողնում, ես շուտով կը վերադառնամ:

Վերջում է Լեոնը, Առաջինը Բերում է Մարգարտի վերջինը և հետո է Բերում իր յետոյ:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Դուք սպասեցէք, տիկին, հանգստացէք, ի սէր Աստուծոյ. մի կէս ժամ միջոց տուէք մեզ, մենք ահա գնում ենք ոստիկանատուն: Եթէ մեզ այնտեղ ոչինչ չլաջողուի, խօսք եմ տալիս ձեզ, որ ես անձամբ կ'երթամ պ. Սամսոնեանի մօտ, կը խօսեմ նրա հետ և ինչպէս էլ լինի, կ'առնեմ նրանից ձեր գըլխագիրը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, *ոտարի է շփուկ-էլուկ:*

Ի՞նչպէս... Դուք, դուք նրա մօտ կ'երթաք... Ո՛հ, ո՛չ, մի անէք այդ բանը, աղաչում եմ...

ԱՐՏԱՂԻՍ

Իսկ եթէ ուրիշ ելք չլինի:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ի գուր, ի գուր կը լինի այդ բոլորովին... Դուք դեռ ամենը չգիտէք... Նա զայրացած է իմ դէմ, նա պահանջում է, որ ես չանձն առնեմ մի չանցանք, որ չիշելն անգամ ինձ ամօթ է պատճառում... Աղաչում եմ ձեզ՝ մի գնաք նրա մօտ... Զարհուրելի չարիք կարող է առաջ գալ այդ տեսակցութիւնից:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Դուք անհանգիստ մի լինիք, ոչինչ վտանգ չի կարող պատահել: (Լեռնի:) Դնանք, Լեռն: (Մարգարիտ:) Ես չեմ հանգստանալ, տիկին, մինչև ձեռք չբերեմ ձեր գլխագիրը:

Դուք եւ փոքր:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, *այս ու այն կողմ ընկնելով:*

Օ՛հ, Տէր Աստուած, նա գնաց... Ի՞նչ պէտք է անեմ ես...

ԼԵՒՈՆ

Մի յուսահատուիք, տիկին, ես նրանից չեմ հեռանալ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Չտապեցէք, շտապեցէք, աղաչում եմ, արգելեցէք մի կերպով:

ԼԵՒՈՆ

Դուք անհոգ եղէք, տիկին:

Դուք եւ փոքր:

ՆԵՂԻՆԷ

Ի՞նչ է լինելու այժմ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Միմեանց կը մորթեն, կը սպանեն... Աստուած իմ... Եւ այս ամենը ինձ համար... ինձ համար... Օ՛հ, հեղինէ...

Նրա փոքր եւ ընկնելով: Պարզեք:

ՎԵՐՋ ՉՈՐՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾԻ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Միենոյն տեսարանը:

ՏԵՍԻԼ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՆԱՀԻՏ, Դեմոն, աշխարհը չարքի է քերտում: Մի քանի
վայրենիքից յետոյ դուռը բացվում է: Գնում ճամբ-
անում է դուռնից և մէջի հետ խօսում:

Հը՛, ի՛նչ է, ի՛նչ էս ուզում էլի: — Պատասխա-
նը: — Ասացի որ լաւ: — Ի՞նչ անեմ որ ոստիկանը
հրամայել է, տիկինը տանը չէ: — Լաւ, լաւ, կը գալ
կ'ասեմ, մի փոքր համբերութիւն ունեցէք, օրհ-
նածներ, ի՛նչ եղաւ ձեզ... (Դուռը փակում է:) Այս
ի՛նչ տեսակ մարդիկ են, Տէր Աստուած, գլուխս տա-
րան էլի... Եթէ ոստիկանութիւնը մէկի փեշից բռն-
ում է, էլ Աստուած ազատի... Տանջեցին խեղճ տիկ-
նոջս: (Շարունակում է սենեակը շարքի քերել: Դուռը բաց-
վում է:) Գարձեալ... (Ստորի բացվում է դուռը:) Գա-
լիս եմ դալիս...

Դուռը բաց է անում:

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

155

ՏԵՍԻԼ Բ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԱՆԱՀԻՏ

ԱՆԱՀԻՏ

Ա՛յ, տիկին, դուք էք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, գլխարկով և վերաբնդ:

Ի՞նչի ես դուռը փակել, Անահիտ:

ԱՆԱՀԻՏ

Տանտիրոջ ճառան գլուխս տարաւ, տիկին. շուտով
պատասխանն, ասում է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, յոգնուած հանդիման:

Պատասխան...

Ուղիւնքում լինելու լուրը չէր եւ սենեակի վրայ:

ԱՆԱՀԻՏ

Այո՛, տիկին. ասացի, որ տանը չէք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, վերցնելով վերաբնդ և գլխարկը:

Լաւ... Տար ացս ամենը:

ԱՆԱՀԻՏ

Իսկոյն, տիկին... Բաց դուք տխուր էք, երևի
ձեզ էլի վշտացրել են:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, յենդիմանով վառարանին:

Չան...

ԱՆԱՀԻՏ

Խեղճ իմ տիկին:

Վերցնում է Մարգարիտի վերաբնդ և դուռը փակում:
Յալն ինչից: Երբեք լուր-լուր, որից յետոյ Մարգարիտը լուր-
նակը դուռնում է փակել:

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ՀԵՂԻՆԷ

ՀԵՂԻՆԷ, ծրարելով նախաձեռնելից փշրելով և վերաբնակել:

Մարգարիտ, գործերը լաւ են գնում... (Մարգարիտը ծածկում է արդարաւել:) Ճանապարհից վերադարձա՛յ, որ քեզ ուրախացնեմ... (Համբարձում է վերաբնակել:) Այս րոպէիս հանդիպեցա՛յ ես Արտաշէսին ու Լևոնին, ոստիկանատնից նոր էին դուրս գալիս... Բանից երևում է, որ ոստիկանապետը շատ լաւ է ընդունել նրանց և խոստացել է օգնել, ինչքան կարելի է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, դառնալով:

Ինչքան կարելի է... Չնորհակալ եմ, հոգիս... Յետոյ հըր գնացին նրանք:

ՀԵՂԻՆԷ

Իսկոյն այստեղ կը գան:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛հ, հեղինէ, ո՛հ, նրանք ոչինչ չեն յաջողեցնել ոստիկանատանը:

ՀԵՂԻՆԷ

Ի՛հ, ի՛նչ ես ասում. երկու այդպիսի տղամարդ աշխատում են, անկասկած մի ելք կը գտնեն:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ոչ ոք, ոչ ոք չի կարող գտնել այդ ելքը, հեղինէ: Ոչ ոք իրաւունք չունի ո՛չ գլխադիր և ոչ անցադիր տալ ինձ՝ առանց իմ ամուսնու համաձայնութեան, քանի որ ես նրա կինն եմ համարվում...

Հասկացիր վերջապէս... Չատ-շատ մի քանի օր, ասենք հէնց մի քանի շաբաթ ժամանակ տուին ինձ, իսկ այնուհետեւ:

ՀԵՂԻՆԷ

Ել չգիտեմ ինչ ասեմ... (Պարզ լուրջութեամբ յետոյ:) Իսկ դու ի՛նչ շինեցիր, տեսար արդեօք ազգականներիդ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, յուսահատ:

Այո, տեսա՛յ... Խոստացան անմիջապէս խօսել նրա հետ:

ՀԵՂԻՆԷ

Մի չուսահատուիր, Մարգարիտ, դեռ էլի ժամանակ կայ, տեսնենք ի՛նչ է լինում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ա՛խ, հեղինէ, եթէ դու կարողանայիր թափանցել իմ սրտիս խորքը, եթէ դու կարողանայիր տեսնել, թէ ի՛նչ է կատարվում այստեղ... Ա՛խ... Ես ինձ համար չեմ մտածում, հեղինէ, թող պատահի, ինչ որ պատահելու է... Ես պատրաստ եմ ամեն նեղութիւններ, ամեն զրկանքներ կրելու, բայց իմ պատճառով ինչի՞ ուրիշները վտանգի ենթարկուեն... Մինչդեռ ես՝ թշուառս, հնար չունիմ արգելել այդ վտանգը... (Բռնելով փշրելով:) Ես այլևս չեմ հասկանում ի՛նչ եմ ասում, միտքս շփոթվում է, գլուխս պտոյտ է գալիս, ես խելագարվում եմ...

ՀԵՂԻՆԷ

Հանգստացիր, ի սէր Աստուծոյ... Ինչի՞ ես չափազանցութեան հասցնում գործը... (Պարզ լուրջութեամբ յետոյ:) Ես ուշանում եմ, Մարգարիտս, դ՛նամ գործս վերջացնեմ... Չուտով կը վերադառնամ...

(Գուրգուրելով Մարտիրոսին:) Մի յուսահատուիր, հոգիս, աղաչում եմ քեզ, մի յուսահատուիր. Աստուած ողորմած է: (Մեղմունի:) Խեղճ, խեղճ իմ Մարգարիտ...

Վերջում է վերադառնալ և դուրս գնալ նստահանելով:

Տեսիլ Դ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Բենի:

Աստուած իմ, Աստուած... (Գլուխը չեռքերի ճեղ տառած մնացորդն է անում, յետոյ չեռքերը վայր ընկնելով հանգիստ է առնում այն նիւթի տակը, որ իր ճանդուղիներն ուղարկելն է ներշնչողը): Իմ մանկութեան լիշատակը... (Գոռնուհին շարժում է գլուխը:) Երջանիկ օրեր... (Թիւերը լսող հեռանում է նիւթից:) Կորուս, բոլորը կորաւ անդառնալի... Օ, Աստուած...

Կրկին ճան փառով արդարացաւ է վերին աստիճանի յառաջացումը: Յետոյ հարեւանելով նոր նիւթին [Արշալոյս], լուսն և անշարժ նայում է նրան երեսը ծածկանալ: Այս դրամալեան ճեղ ոչնչում է հեղեղել, վերջը ընկնում է արեւի վայր և առնողը լսող լինում է:

Տեսիլ Ե

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԱՐԿԱԴԻ

ԱՆԱՅԻՏ, զարհուրած ներս վազելով:

Տիկին, ձեր ամուսինը...

Գոռնուհին երևում է Արկադին, հասարակ նշանադրություն և ասողով նշանով, ինչպէս երկրորդ արարածն է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Կենտրոն Արկադին և Կենտրոն վեր լուսնով, ծընուն է:

Այն...

Յենիման է արևուն: Արկադին լուսնին: Յետոյ Արկադին ճիւղն է առնում փառով հրահանգներն ուղարկել և անում Անահիթին որ դուրս գնայ, և նա արարած ինչոյ դուրս է գնում:

ԱՐԿԱԴԻ, ասում փառով:

Միթէ այդքան զարհուրելի եմ թվում ձեզ, տիկին: **ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ասում երեսին նայելու և հաղիւ հաղ խորհուրդ:**

Նայել ինչոյ:

Ի՞նչ էք կամենում, պարոն:

ԱՐԿԱԴԻ

Ձեզ արդէն չաչտնի է, տիկին. ազատուել ձեզանից... (Մարտիրոսը լուսն նայում է երեսին:) Այն, ազատուել ձեզանից:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ազատուել ինձանից... Ինձանից ազատուել, թէ ինձ ազատել:

ԱՐԿԱԴԻ

Իմ ազատութեանը հետևում է և ձեր ազատութիւնը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Եւ իմ ազատութիւնը... (Գոռնուհին ծիծաղում է:) Ո՛ւր է, հար աչք ազատութիւնը... Ես իմ ամբողջ կեանքս կը տալի, եթէ կարելի լինէր ինձ մի օր, մի ժամ վազելիւ այդ ազատութիւնը... Գոռն է մեռնելիս ազատ կը մեռնէի:

ԱՐԿԱԴԻ

Եթէ արդարեւ այդ լինէր ձեր ցանկութիւնը, դուք

իմ ուղարկած թուղթը չէիք վերադարձնիլ առանց ստորագրելու:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Բաւական է, պարոն, բաւական է այդքան ծաղր ու ծանակը, բաւական է որքան զրպարտեցիք ինձ... Թողէք ինձ հանգիստ, խնդրում եմ:

ԱՐԿԱՂԻ

Դուք էք, տիկին, դուք, որ մի րոպէ անգամ հանգստութիւն չէք տալիս ինձ, դուք, որ ազգականներիս հաւաքում էք գլխիս և պախարակում ինձ ամենքի առաջ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Նո, Լեւ... Օհ, անգութ, Լեւ եմ ձեզ պախարակում, Լեւ եմ, որ հանգստութիւն չեմ տալիս ձեզ... Տեսէք, տեսէք, թէ ի՞նչ դրութեան էք հասցրել ինձ... (Ուրիշներն լսելով առաջ ածելով) Տեսէք և ուրախացէք... Այդ է ձեր շնորհքը... Ազատ շունչ քաշելու իրաւունք չէք տալիս ինձ և Լեւ եմ ձեզ պախարակողը, Լեւ... Նո եմ, որ ամօթաբեր պայմաններ եմ դնում մի հասարակ գլխագրի համար... (Հէտ-հօրէն խորհելով) Ի՞նչ պատուաբեր վարմունք ձեր կողմից... Օ...:

ԱՐԿԱՂԻ

Այսպէս թէ այնպէս, ձեր գլխագիրը կախուած է ինձանից և միմիայն ինձանից:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Գիտեմ, գիտեմ, պարոն, և դրա համար էլ օգուտ էք քաղում ձեր իրաւունքներից... Գիտեմ... Այստեղ օրէնքները ձեր օգտին են խօսում, ձեզ են պաշտ-

պանում: Ի՞նչ կարող եմ անել... Բայց կայ և երկնային դատաստան, որի առաջ պատասխան էք տալու մէկ օր:

ԱՐԿԱՂԻ

Երկնային դատաստանը վկայ, որ դուք գլխագիր չէք ունենալ, մինչև չստորագրէք այս թուղթը, որ վերադարձրել էք... (Հանձն է ծոցից լուռ լսելով, բայց է հանձն չախ Լուսինն հեռանալով) Համեցէք... (Լուսինն) Ձեզ հետ եմ, տիկին...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ես այդ թուղթը չեմ ստորագրել...

ԱՐԿԱՂԻ

Ծայրահեղութեանը մի հասցնէք ինձ, տիկին... Բարկութիւնը շատ բան կարող է առաջացնել... Ես ձեզ վերջին անգամն եմ առաջարկում. կամենո՞ւմ էք ստորագրել այս թուղթը՝ այն կամ ոչ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛չ:

ԱՐԿԱՂԻ

Ո՛չ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛չ:

ԱՐԿԱՂԻ

Դուք, տիկին, երևի օրէնքից չէք վախենում... Գիտէ՞ք, որ ես կարող եմ Բարձրագոյն ատենին ղեմել և ձեզ քաշ տալով կը բերեն իմ դուռը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Աւելի շուտ իմ գիտելը կը տանէք, քան թէ ինձ կենդանի:

ԱՐԿԱԴԻ

Շրդվում եմ արևովս, որ դուք կը հասցնէք ինձ այդ կէտին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, *ստորին զայրացած:*

Կատարեցէք ինչ կարող էք:

Բէ՛՛՛՛՛ն Տէ՛՛ն ծայրից ճիւղն է անցնում:

ԱՆԱՅԻՏ

Տիկին, այն զինուորականն է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ա՛խ...

Բի՛՛ն է քնում վայր ընդին:

ԱՐԿԱԴԻ

Ահա... Ձեր երկրպագունն է, երևի... չը՛մ, նզովեա՛լ օձ, անունս ու պատիւս խաչտառակեցիք... (Թառա՛ւ է քոյը:) Կը տեսնէք թէ ի՛նչ սև օր կը բերեմ ես ձեր զլխին... Դուք շուտով կըստանաք ատենի հրաւերը...

Գնում է ճիւղն անտեսէնէն: Դուրս գալիս հանդիպում է Ար-
արկադին:

ՏԵՍԻԼ Զ

ՆՐԱՆՔ, ԱՐՏԱՂԷՍ

ԱՐՏԱՂԷՍ, *հաղապարհաբար:*

Ա՛հ, ձերդ վսեմութիւն... Ես այս րոպէիս ձեզ մօտ էի:

ԱՐԿԱԴԻ

Ի՛նչ էք ուզում, պարոն, ես ձեզ չեմ ճանաչում:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Օ՛, մենք հին ծանօթներ ենք... Ձեր խոնարհ ծառայ Արտաշէս Արամեան...

Անահիտը դուրս է գնում:

ԱՐԿԱԴԻ, *արհամարհանալի:*

Դուք այն չէք, որ երեք ամիս առաջ իմ տանն էիք:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Այո, նա եմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ես ձեզ հետ ոչինչ գործ չունիմ, պարոն:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ես եկել էի ձեզ մօտ խոնարհաբար խնդրելու, որ բարեհաճէք շնորհել տիկնոջը իր զլխագիրը... Չատ ուրախ եմ, որ ձեզ այստեղ եմ հանդիպում, երևի դուք արդէն տուել էք ձեր համաձայնութիւնը...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, *ստորին:*

Աստուած իմ...

ԱՐԿԱԴԻ, *ընդհիշելով Արտաշէսին:*

Դուք ի՛նչ դեր էք կատարում այստեղ, պարոն, և ի՛նչ իրաւունքով թո՛ղ էք տալիս ձեզ ինձանից հաշիւ պահանջելու:

Մարգարիտը՝ աջ հոնքի ուղղանքի մօտ հանգիստ, սարսափելի դուրս է գնում:

ԱՐՏԱՂԷՍ, *հանդիս:*

Ձեզ յայտնի է, պարոն. ես տիկնոջ բարեկամն եմ ի մանկութենէ:

ԱՐԿԱԴԻ, *հեղինակ:*

Բարեկամն եմ... Գիտեմ, հասկանում եմ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, չեռքը գլխին փռելով, ցածր:

Ա՛խ...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Պարոն:

ԱՐԿԱԴԻ, շարունակելով:

Ես պարտական չեմ տիկնոջ ամեն մի բարեկամի
ցանկութիւնները կատարելու:

ԱՐՏԱՂԷՍ, առնելով Արշալիքի ձախ արմնիկը, ցածր:

Կամ տիկնոջ գլխագիրը, պարոն, կամ մեղանից
միայն մէկը կը մնայ կենդանի:

ԱՐԿԱԴԻ

Ի՞նչ, մենամարտութիւն... Մենամարտութիւն ա-
սածդ ես չեմ ընդունում:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ես ձեզ կը ստիպեմ, պարոն:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Դադարեցէ՛ք, աղաչում եմ:

ԱՐԿԱԴԻ, Արշալիքին:

Թողէ՛ք ինձ:

ԱՐՏԱՂԷՍ, առանձնիկ:

Գլխագիրը, իսկոյն:

ԱՐԿԱԴԻ

Թողէ՛ք, եթէ ոչ կըստանան ձեզ այս բոսկիս:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Փորձեցէ՛ք:

ԱՐԿԱԴԻ, արձանիկը հռնելով գրպանից:

Թողէ՛ք, ասում եմ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, չէ՛ր: Ե:

Ա՛խ...

ԱՐՏԱՂԷՍ, ճիշտահամէ:

Օհօ...

Բռնում է Արշալիքի չեռքը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ճիշդ ընկնելով:

Ի սէր Աստուծոյ...

ԱՐԿԱԴԻ

Ահա, տիկին... Երկուսիդ միասին կը ոչնչացնեմ:

ԱՐՏԱՂԷՍ, բռնելով Արշալիքի խոյրիկը:

Ես ձեզ...

ԱՐԿԱԴԻ, խեղճաւելով:

Թողէ՛ք...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, աղաչելով:

Անահիտ...

Անահիտը ներս է վազում:

ԱՐՏԱՂԷՍ, խելով արձանիկը:

Չարագործ... (Նայելով արձանիկին): Այս ի՞նչ է... (Քշտ-
քիշ է բարձրացնում): Դատարկ... (Երբեք չեմ հաշտու-
մ): Այսպէս էք վախեցնում դուք մարդկանց: (Մարտնչաբան):
Հանգստացէ՛ք, տիկին, մեր վսեմափայլ հերոսը բնաւ
վտանգաւոր հակառակորդ չէ... Սա, ինչպէս երևում
է, իր սեպհական ատրճանակից անդամ վախեցնում է:

Խաղացնելով Արշալիքի դէմ արձանիկի որդ, ծիծաղում է, ինչ
Մարտնչաբանը նշան է անում Անահիտին, որ ինչոյն դուրս է գնում:

ԱՐԿԱԴԻ, ճիշտաւ:

Անպիտան:

Կանխում է իրոյն փութ:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Սպասեցէ՛ք, սպասեցէ՛ք, ձերդ վսեմութիւն. առէ՛ք
ձեր ատրճանակը:

ՏԵՍԻԼ Ը

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԱՐՏԱԶԻՍ, ԼԵՒՈՆ

ԱՐՏԱԶԻՍ, յէր նայելով:

Այո, ձերդ վսեմ... Փախաւ...

Ծեծողում է:

ԼԵՒՈՆ

Ես ալիս ոչինչ չեմ հասկանում:

ԱՐՏԱԶԻՍ

Յետոյ, Լեւոն, յետոյ... Այժմ տես... (Վերցնելով Լեւոն-ը: Ահա այն կախարդական թուղթը, որի մասին մենք այնքան աշխատում էինք:

Թուղթը պաշտ է նրան:

ԼԵՒՈՆ, աչքի նայելով Լեւոն-ը:

Այո, այո, նա կատարեալ իրաւունք է տալիս տիկ-նոջը ազատութիւն բնակուելու ուր և կամենայ... Բայց ինչպէս, ինչպէս կատարուեցաւ այս հրաշքը... Ինչ-պէս բերիւր դու նրան այստեղ կամ ինչպէս համոզե-ցիր դու նրան:

ԱՐՏԱԶԻՍ

Ես նրան այստեղ գտայ, նա այստեղ էր արդէն... (Աջ ցուցամարտ Բարձրացնելով դէպի երկինք:) Ահա, Լեւոն... Բայց այդ մասին յետոյ... Առ այժմ շնորհաւորենք տիկնոջը... Յոյս ունիմ, որ այսուհետեւ ոչ ոք չի հա-մարձակուիլ նրան վշտացնել:

ԼԵՒՈՆ, գնալով դէպի Մարգարիտ:

Օ, ի բոլոր սրտէ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, «նշելով նրանց շէտքը:

Չնորհակալ եմ, բարեկամներս... Չմտ, շատ շնորհա-կալ եմ:

ԼԵՒՈՆ

Ինչպէս հեշտ է եղել այս ամենը մէկ ամուսնու համար և ինչպէս դժուար այնքան իշխանաւորների համար: (Թուղթը դնում է «եղանի վրայ») Այնքան աշխա-տեցինք, հազիւ հազ կարողացանք այս հրամանագի-րը միայն ձեռք բերել... Ահա, տիկին, ոստիկանա-պետը պատուիրում է թաղապետին, որ անհանգիստ չանէ ձեզ, մինչև ձեր գործը օրինական ընթացք կըստանայ:

Ծրարը դնում է «եղանի վրայ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Կրկին շնորհակալ եմ, պ. Լեւոն: Այդ հրամանա-գիրն էլ մեծ ողորմութիւն է... Փառք Աստուծոյ, այժմ դոնէ մի փոքր ժամանակ հանգիստ կը թող-նեն ինձ, թէև այն բռնակալը սպառնում է անմի-ջապէս դիմել Բարձրագոյն ատենին, (Պառն Ժպիտով): որ քան թալով տանեն ինձ նրա դուռը:

ԼԵՒՈՆ

Օ, տիկին...

ԱՐՏԱԶԻՍ

Հաւատացնում եմ ձեզ, տիկին, որ այսուհետեւ մէկ քաջ անգամ չի անիլ նա ձեր դէմ: Այդ մասին ես եմ ձեզ խօսք տալիս... Մենք ինքներս կը դիմենք ուր հարկն է, դուք միամիտ եղէք:

ԼԵՒՈՆ

Ի հարկէ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ի՞նչքան վիշտ ու չարչարանք եմ պատճառում ես իմ բարեկամներին:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Ա՛խ, ի՛նչ էք հրամայում...

ԼԵՒՈՆ

Միթե պարտաւոր չե՞նք...

ՏԵՍԻՆԻ Թ

ՆՐԱՆՔ, ՀԵՂԻՆԷ

ՀԵՂԻՆԷ, նորաստեղծ իմ հեղինակը...

Ի՞նչ արիք, պարոններ, ի՛նչ շինեցիք: (Վերադառնալու համար է Անահիթին, որ հեղինակ էր նրան:) Կարողացա՞ք մի ճար անել արդեօք:

ԼԵՒՈՆ

Ուրախացիր, հրեշտակս, ուրախացիր. ահա տիկնոջ զվարճիլը:

Վերջինս ինչպե՞ս էր, որպէս է նրան:

ՀԵՂԻՆԷ

Ի՞նչպէս, միթէ... Օ՛հ, այ ուրախութիւն... (Մարգարիտ:) Զնորհաւորում եմ, հոգիս... (Վերադառնալու համար է Մարգարիտին:) Ի սրտէ շնորհաւորում եմ... Չասացի՞ քեզ որ Աստուած ողորմած է... Ահա վերջապէս... (Թաշաւի ինչպե՞ս էր այդ:) Այս շնորհը երեւի Աստուած մեզ համար էք պահել, այսօրուայ համար... Մենք երջանիկ կը լինինք, Լեւոն... (Վերջինս վերադառնալու համար է Անահիթին, որ ինքն էր հեղինակը...)

նայ:) Բայց ինչպէս ձեռք բերիք այս թուղթը: Զէ՛ որ նորին վսեմութիւնը չէր համաձայնում:

ԼԵՒՈՆ

Ի՞նչ կ'ասես, հոգիս, որ նա ինքը, հէնց այստեղ, հէնց քո սեղանի վրայ, հէնց իր ձեռքով գրեց այդ թուղթին այս բովանդակ... (Մարգարիտին հանձնելով Անահիթին, ինչպե՞ս էր նրան:) Ահա...

ԱՐՏԱՂԻՍ, ԴՅՈՒՄ

ԼԵՒՈՆ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Դա մի ամբողջ պատմութիւն է, հեղինէ, ես յետոյ կ'ասեմ քեզ:

ՀԵՂԻՆԷ

Լաւ... (Տեսնելով ծրարը:) Իսկ այս ի՛նչ ծրար է:

ԼԵՒՈՆ

Ոստիկանապետի հրամանն է, թէ Լեւոնը այժմ աւելորդ, տանում է թաղապետին յանձնելու, որ տիկնոջը չնեղացնեն:

ՀԵՂԻՆԷ

Տօ՛ր, Լեւոն, տօ՛ր, թող այսուհետեւ էլ ոստիկանի երես չտեսնենք մենք այստեղ:

ԼԵՒՈՆ

Միամիտ եղիր, էլ ոչ ոք չի նեղացնիլ մեզ:

ՀԵՂԻՆԷ

Փառք Աստուծոյ, վերջապէս հանգստացանք: Այժմ ես դնամ և ճաշի պատրաստութիւն տեսնեմ:

ԼԵՒՈՆ

Ինձ էլ կը թողնես, հոգիս, որ օգնեմ քեզ, այնպէս չէ՛:

ՀԵՂԻՆԻ

Կարող ես: (Մարտին:) Ձեռքդ որ մեր նշանաբանն է միասին աշխատել:

Մարտին: Հեղինե՛ս, որդի՛ս է:

ԼԵՒՈՆ

Անշուշտ... (Մարտին:) Դու այսօր մեր հիւրն ես ի հարկէ:

ՀԵՂԻՆԻ

Ի հարկէ... Յոյս ունիմ որ մեր եղբայրը կը համաձայնի մասնակից լինել ընդհանուր ռաբաթեանը:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Մեծ յօժարութեամբ, բայց մի կէս ժամից յետոյ պարտական եմ գնալու... Կարեւոր գործ կայ և խոստացել եմ:

ՀԵՂԻՆԻ

Վնաս չունի, մենք ձեզ կը սպասենք թէկուզ մինչև երեկոյ: (Մարտին: Բա՛ն, Դիմէ՛ս: Մարտին:) Իսկ դու, հոգիս, ինչի՞ աշխատես տխրեցիր... Բաւական է, խնդրեմ, մի փոքր էլ ռաբաթեանք... Դեռ տես թէ ինչ օրեր ենք անցկացնելու գիւղումը... (Մարտին:) Գիտէ՛ք, եղբայր Արտաշէս, Լեւոն այնքան բարի է, որ կամենում է յատկապէս ինձ համար ուսումնարան հիմնել մեր գիւղումը:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Հրաշալի գաղափար, հրաշալի ասպարէզ գործունէութեան...

ԼԵՒՈՆ, Մարտին:

Այդ մասին դեռ ևս շատ բան ունինք կարգադրելու...

ՀԵՂԻՆԻ, Մարտին:

Կարող էք երեւակայել, պ. Արտաշէս, թէ որքան ուրախ եմ ես, ինչքան երջանիկ, որ ապրելով սիրած մարդու հետ՝ միևնոյն ժամանակ պարապ չեմ մնալու, և որ ես ևս մասնակից եմ լինելու ժողովրդի յառաջագիմութեան գործին:

ԱՐՏԱՂԻՍ, Մարտին:

Ես լիովին ըմբռնում եմ, քոյրիկս, ձեր զգացմունքը:

Հեղինե՛ս, Լեւոն է որդիս:

ԼԵՒՈՆ

Գիտէ՛ք ինչ, պարոններ... Եկէ՛ք ուղղակի քշենք քնանք մեր գիւղը, հէնց իսկոյն, համաձայն էք:

ՀԵՂԻՆԻ

Հիանալի է:

ԼԵՒՈՆ, Մարտին:

Ի դէպ, տիկին, ձեզ վրայ մի փոքրիկ պարտք էլ կայ. չեղձմ էք... Կը ճաշենք այնտեղ, կ'ուրախանանք և երեկոյեան դարձեալ կը վերադառնանք միասին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ես համաձայն եմ:

ՀԵՂԻՆԻ, Հրաշալի:

Հրաշալի է, հրաշալի:

ԼԵՒՈՆ, Մարտին:

Իսկ դու ի՞նչ կ'ասես... Կարող ես գործը վերջացնել և հասնել մեզ:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Կ'աշխատեմ:

Լեւոն վերջնա՞հ է իր բերած ծրար:

ՀԵՂԻՆԻ

Աշխատեցէք, եղբայրս, ձեզ հետ միասին մենք
աւելի ուրախ կը լինինք... Իսկ մենք, ես ու Լևո-
նըս, այժմ ամեն բան կը պատրաստենք և Աստուած
բարի ճանապարհ տայ: (Գրէլու՛ Մարգարէն:) Ինչքան
ուրախ եմ... Բնէքան երջանիկ եմ ես, իմ անգին
Մարգարիտ... (Լեւոն, որ խոսում էր Արդաշէրի հետ):
Գնանք, Լևոն:

ԼԵՒՈՆ

Մինչև աշխարհի ճայրը, եթէ կամենաս:

ՀԵՂԻՆԻ

Ո՛չ, ո՛չ, մինչև հետևեալ սենեակը առայժմ:

ԼԵՒՈՆ

Աղանեակս...

Հեղինէն չափ իրենի դասն ձեռք չէր առնում և նշանոցն հրա-
ւիրում է Լեւոնին առաջ տնցնել, իսկ ու համբարում է հարս-
նացուին յետոյ և նշանաբանով դուրս էր գնում:

ՏԵՍԻԼ Ժ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԱՐՏԱՂԷՍ

ԱՐՏԱՂԷՍ

Երջանիկ զոյգ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այո, ես հաւատում եմ, որ հեղինէս երբէք զղա-
լու տեղիք չի ունենալ:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Անկասկած... Լևոնը թեթեւամիտ մարդ է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այո, ճանաչում եմ: (Փոքր լուրջ-նայելով յետոյ վերցնում է
Արդաշէրի փոքր լուրջ-նայելով յետոյ վերցնում է
ևս չեմ կարողանում ուշքի գալ, թէ ինչպէս կատա-
րուեցաւ այս ամենը:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ներողութիւն եմ խնդրում, տիկին, որ ձեր ներ-
կայութեամբ ես չկարողացայ զսպել ինձ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ինչ էք ասում, պ. Արտաշէս, դուք ինձ օգնու-
թեան հասաք ամենադժուար րոպէին... Ինչ արած՝
բաղդս այնպէս բերեց, որ ես այս օրին հասայ...
Իրաւունքներից զուրկ, անունից զուրկ, ազատութիւ-
նից զուրկ... (Արդաշէրի հետ): Ներեցէք, պ. Արտա-
շէս, ներեցէք իմ արտասուքները:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Հանգստացէք, տիկին, աղաչում եմ ձեզ, հանգըս-
տացէք: Ձեր դրութիւնն աննկարագրելի ցաւ է պատ-
ճառում ինձ, ձեր արտասուքները այրում են սիրտս:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Գիտեմ, պ. Արտաշէս, գիտեմ թէ որչափ կարեկից
էք ինձ:

ԱՐՏԱՂԷՍ, որչափ վեր կենալու

Կարեկից եմ, և միմիայն կարեկից... Ո՛չ, տիկին, ո՛չ,
աւելի խորին զգացմունք է ալեկոծում իմ սիրտը:
Հաւատացէք, տիկին, ես պատրաստ եմ յանձն առնել
ամեն տեսակ զոհաբերութիւն, ամեն տեսակ տան-
ջանք, միայն թէ կարողանամ թեթեւացնել ձեր
դրութիւնը, բարեփոխել ձեր վիճակը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, հայնուհի մեր հետադարձ:

Բարեկամս... (Բռնելով շեռքը:) Իմ անգլին, իմ հաւատարիմ բարեկամս...

ԱՐՏԱՂԷՍ, սիրով վատաւած:

Ա՛խ, Մարգարիտս, իմ մանկութեան Մարգարիտս...

Սրտիկս համբուրում է շեռքը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ճշմարտութեամբ աղաթելով շեռքը:

Խնայիր ինձ, Արտաշէս...

ԱՐՏԱՂԷՍ, շարունակելով:

Այսուհետեւ միայն մահը կարող է բաժանել ինձ քեզանից:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Բարեկամս... Արտաշէս... Նստիր, խնդրում եմ:

ԱՐՏԱՂԷՍ, Բոլորիս համար Մարգարիտի շեռքը բռնած:

Լսիր, լսիր, Մարգարիտս, աղաչում եմ քեզ, լսիր ինձ... Թո՛ղ տուր պապանձուած լեզուս բանալ, թո՛ղ տուր ասել քեզ այն, ինչ որ այսքան տարի չեմ համարձակուել արտասանելու... Թո՛ղ տուր ինձ ասել, որ ես քեզ սիրում եմ, սիրում եմ այն օրերից, երբ դեռ երեխայ միասին խաղում էինք, միասին զուարճանում... Ո՛հ, Մարգարիտ, իմ անգլին Մարգարիտս, ես քեզ սիրում եմ հոգոյս բոլոր զօրութիւնով, սիրում եմ այնքան, որքան բնութիւնը մարդուս ոյժ է տուել սիրելու... Աստուած քեզ ինձ համար էր ստեղծել, մարդիկ խլեցին ինձանից...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, խափուելով:

Արտաշէս, Արտաշէս, դու ինձ տարար բոլորովին մի ուրիշ աշխարհ... Կարծես թէ այս ամենը ցնորք է, լուսազարդ մի ցնորք... Այո, դու ինձ սիրում ես...

Վաղուց է որ ես զգում եմ այդ սէրը, վաղուց է որ հասկանում եմ ես դրան... Հաւատն ինձ, Արտաշէս, որ նույն անսահման սիրով ես ևս քեզ եմ սիրում և ամբողջ աշխարհում ես ամենաերջանիկ կինը կը լինէի, եթէ կարողանայի քեզ պատկանել յաւիտեան...

ԱՐՏԱՂԷՍ, հրճուած:

Մարգարիտս... Ուրեմն բոլորը կորած չէ ինձ համար... Ուրեմն դեռ ևս երջանկութեան յույս կայ ինձ համար...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ճշմարտ:

Ո՛հ, որքան ապաքանդ եմ ես... (Անդառնալով մի շնչով) Ո՛րքան ապաքանդ...

ԱՐՏԱՂԷՍ, հոգեհարկով:

Մարգարիտս...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ա՛խ, Արտաշէս, խորին անդունդը բաժանում է մեզ միմեանցից... Մեր մէջ կանգնած է մի դարեւոր պարիսպ, որը քանդելու համար գուցէ մեր ամբողջ կեանքը բաւական չլինի:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ոչինչ, ոչինչ արգելք մեզ չի կարող բաժանել այսուհետեւ. մենք սիրում ենք միմեանց:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Դեռ երեխայ ես քեզ սիրում էի, չհասկանալով այդ սէրը... Ծնողներս այնպէս արին, որ ես մի անարժան մարդու կին դարձայ... Զատ աշխատեցի, շատ տանջանքներ կրեցի, շատ պատերազմեցի ինքս ինձ հետ, որ սիրեմ նրան, բայց չկարողացայ... Նա

իր վարմունքով սիրտս չաւիտեան կտրեց իրանից... Այժմ մենք բաժանուած ենք, ես նրանից ազատուել եմ, նա իրաւունք չունի արգելք դնել իմ երջանկութեանը, որովհետեւ ինքն ապրում է, ինչպէս կամենում է... Բայց հասարակութիւնը իր պահանջներն ունի, իր սահմանած կարգ ու կանոնը, որի առաջ ես պարտաւոր եմ խոնարհուել... Ես երջանիկ կը լինէի միայն քո անունը կրելով, Արտաշէս, միայն օրինաւոր ամուսինդ լինելով:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Երկնային հրեշտակս, ես հասկանում եմ քո զգացմունքը, քո արդարացի պահանջը... Այդ մասին ես հէնց այսօրուանից կ'աշխատեմ, դու միամիտ եղիր. ես մի րոպէ անգամ չեմ հանգստանալ, մինչև ազատութիւնդ ձեռք չբերեմ... Բայց մինչև այդ երջանիկ օրը, մինչև որ մեր ամուսնութեան իրաւունքն ստանանք, մինչև որ կարողանանք մեր միութեան ճէսը կատարել մարդկանց առաջ, միթէ մենք արդէն ամուսիններ չենք Աստուծոյ առաջ... Մենք սիրում ենք միմեանց, մեր երջանկութիւնը միայն քեզանից է կախուած, իմ աննման Մարգարիտ... Տուր ինձ այդ երջանկութիւնը, աղաչում եմ քեզ, Մարգարիտ, մենք չաւիտեան երջանիկ կը լինինք... Դու գիտես, որ չաւիտեան կը սիրեմ քեզ, և այս սէրը միայն մահը կարող է դադարեցնել... (Լաւալէն:) Մարգարիտս...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Հաւատացիր, Արտաշէս, ես ևս պակաս չեմ սիրում քեզ, որովհետեւ երբ կամենաս, երբ հարկաւոր լինի,

կեանքս կը զոհեմ քեզ, քեզ համար, քո երջանկութեան համար... Բայց պատիւս, Արտաշէս, երբէք, երբէք չեմ զոհիլ:

ԱՐՏԱՂԻՍ, յախշողութեամբ:

Օ, հրեշտակս... Ո՛րքան վեհ ես դու այս վայրկեանիս, որքան պաշտելի...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Երկուսս էլ թշուառ ենք, Արտաշէս... Երկուսս էլ պիտի տանջուինք... (Փոքր լաւալէնից յետոյ Տոմէսաւով Արտաշէսին և Վեհերէն:) Գնա, հոգիս, գնա, աշխատիր որ ազատութիւնս ձեռք բերես, այն ժամանակ ես կը գրկեմ քեզ չաւիտեան:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Մարգարիտ, մինչև օրս քո սիրով եմ ապրել, մինչև օրս դու ես եղել միշտ ինձ առաջնորդող փալուռ աստղը... Այժմ երգվում եմ քեզ մեր սուրբ սիրով, երգվում եմ քո արևով, Մարգարիտ, որ կեանքիս միակ նպատակն այսուհետեւ քո ազատութիւնը կը լինի...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այո, Արտաշէս, մեր երջանկութեան միակ ճանապարհն այդ է:

ԱՐՏԱՂԻՍ

Դու հանգիստ եղիր, հոգիս, ես ամենայն միջոց գործ կը դնեմ... Մնաս բարեաւ, ես գնում եմ... (Առաջ է չեւոյն:) Ես գնում եմ, պահապան հրեշտակս, և կը վերադառնամ քեզ մօտ միմիայն այն ժամանակ, երբ ազատութիւնդ ձեռք բերած կը լինիս... Թո՛ղ տուր ինձ միայն համբուրել քո անարատ ճակատը,

և այս համբոյրը թող առաջինն ու վերջինը լինի
մինչև մեր պսակման օրը... (Մարգարեի տառերը խոստովանե-
ցանք է:) Մնաց բարեալ... (Համբարձում է ճանապարհ:) Այժմ
մահ կամ ազատութիւն...

Դուք է գնահատել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ճեշտ:

Այո, մահ կամ ազատութիւն...

Թողնա՞նք գոնե մէկը: Ձեր խոստովանութիւնը ինչպե՞ս
է գալիս: Հեղինակը գիտէ՞ր, որ ինչպե՞ս չէր
ճանաչողի՞նք ինչպե՞ս: Տեսնելով Մարգարեի գրա-
ւածքը, նրանք ազդու էին: Պարտի:

ՎԵՐՋ

պս

20 MAY 2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0552046

